

המועצה האזורית הערבה התיכונה תוכנית אב לגילאי הפרישה

מרץ 2010

יוסי עופר - ד"ר עמליה רימלט
תכנון אורבני קהילתי

יוסי עופר
ת.ד. 261 מושב בית זית 94, 90815;
טל: 02-5701099 פקס: 02-5790846
נייד: 050-7499675
bikta@013.net

עמליה רימלט
אלוף דוד 123 רמת גן, 52241
טל. 03-5719585, 054-6356588
פקס. 03-6778588
amalya.r@gmail.com

המועצה האזורית הערבה התיכונה

תוכנית אב לגילאי הפרישה

יוסי עופר - ד"ר עמליה רימלט
תכנון אורבני קהילתי

מרץ 2010

לשכת ראש המועצה Mayor's Office

ט"ז כסלו תש"ע
03 דצמבר 2009

תושבים יקרים שלום,

תוכנית האב לגיל השלישי של המועצה האזורית הערבה התיכונה, יצאה לדרך בשעה טובה. ממועצה "צעירה" הולכת המועצה ו"מאפירה" ומקבלת גוון של אוכלוסיה רב דורית בריאה ופלורליסטית.

התארגנות למצב חדש זה, המהווה סוגיית חיים משמעותית עבור התושבים, איננה דבר מובן מאליה. העניין דורש כושר אבחון, הכרה בצרכים העתידיים, תכנון מושכל ומתאים לאזור ולתושביו וכושר התמודדה בביצוע המשימה.

ייחודה של המועצה האזורית, באזור הפריפריאלי ביותר במדינת ישראל, היא התמודדות עם אתגרים בסדר גודל עצום.

לשמחתי, בתהליך זה זכינו לשיתוף פעולה של תושבים רבים. התפיסה שהתושב הוא שותף שווה, הקובע כיצד ייראו חייו בעתיד, תוך התמודדות עם חסמים והזדמנויות כאחד, מהווה גם היא מודל ארצי לשיתוף תושבים בתכנון.

במרחב גיאוגרפי גדול של 1.5 מליון דונם ובמספר תושבים קטן של כ- 3,000 נפש, המפוזרים ב-7 ישובים מבודדים, קיים קושר עצום לתת את השירותים הנדרשים בעיקר לגיל השלישי. מדובר באתגר מיוחד ולא פשוט.

מטרת התוכנית להציב מסגרת וכלים שיאפשרו לאוכלוסיית הערבה המגיעה לגיל הפרישה הן בגיל השלישי והן ברביעי, להמשיך להתגורר בערבה תוך שמירה על איכות חיים גבוהה "רוח המקום" הייחודית.

דווקא בתקופה זו של קשיים תקציביים, חשוב שנחשוב ונתכנן את העתיד בכל התחומים.

אני מברך את כל הגופים השונים שנרתמו לבניית התוכנית ורואה בהם שותפים עתידיים ליישומה.

אני מאמין שתוכנית זו היא התחלה של בניית מערך שירותים לבני הגיל השלישי בערבה התיכונה.

שלכם,

עזרא רבינס
ראש המועצה

המועצה האזורית הערבה התיכונה – תוכנית אב לגילאי הפרישה

ועדת היגוי

עזרא רבינס	ראש המועצה
נעמי בקר	מנהלת המתנ"ס
חנה היימן פסח	מפעם דרום
עדי לזר/ הגר גלי (ממלאת מקום)	מחלקה לשירותים חברתיים, מועצה אזורית
גיל סלווין	מנהל פיתוח
שי זינדרמן	מזכיר המועצה
עמי שחם	מנהל רשות הנקוז
חנן אורן	חבר ועדת היגוי חצבה
אשר לביא	נציג מליאה בועדת היגוי הגיל השלישי - עין יהב
עזרא שירין	חברת ועדת היגוי הגיל השלישי - עין יהב
דליה עתידיה	חברת ועדת היגוי הגיל השלישי - עין יהב
פגי אושרוביץ	חברת ועדת היגוי הגיל השלישי- ספיר
אתי קוניזק	חברת קבוצת מפגשים +50
לאה ניר	חברת קבוצת מפגשים +50
נתי בר שלום ז"ל	חברת קבוצת מפגשים +50

תושבים שהשתתפו במפגשים וסדנאות

שולה שחם	עין יהב	יהודית אסקפה	עין יהב
חנן אורן	חצבה	אוטיקר שולה	עין יהב
רוני אורן	חצבה	רבקה בג	עין יהב
שוש שירין	עין יהב	אשר לביא	עין יהב
עזרא שירין	עין יהב	שרה סיוון	עין יהב
דליה עתידיה	עין יהב	רבקה איזיקסון	עין יהב
שבע כהן	עין יהב	מיכה רז	חצבה
חנה בלאו	עין יהב	גילה רז	חצבה
מיקי גל	עין יהב	אורנה אוקו	ספיר
שלומית קניון	עין יהב	רבקה אופנבר	ספיר
אמנון צביאלי	ספיר	עדנה נווה	חצבה
אורה שני	עין יהב	לאה ניר	עין יהב
נורית רותם	חצבה	פרחיה בן שדה	עין יהב
לאה שטוקלמן	עין יהב	פוליקר אייל	צופר
לוביש שאול	עין יהב	ברוך אושרוביץ	ספיר
פנינה אושרוביץ	ספיר	חגית צורף	פארן
ברנדה נוימן	ספיר	נסיה רבין	עין יהב
אמנון נבון	עין יהב	ענת כנעני	עין יהב
אורה נבון	עין יהב	גדעון כנעני	עין יהב
פיבוניה ורוניקה	ספיר		

תוכן העניינים

3	תמצית.....	תמצית
7	פרק 1 - מבוא	פרק 1 - מבוא
7	1. רקע כללי על המועצה.....	1. רקע כללי על המועצה
7	2. הרקע להכנת התוכנית	2. הרקע להכנת התוכנית
8	3. תהליך העבודה	3. תהליך העבודה
9	פרק 2 - איפיון.....	פרק 2 - איפיון
9	1. סקירת הניסיון הרלוונטי.....	1. סקירת הניסיון הרלוונטי
11	2. מאפיינים דמוגרפים במבט קדימה	2. מאפיינים דמוגרפים במבט קדימה
11	2.1 ניתוח המצב הקיים	2.1 ניתוח המצב הקיים
12	2.2 תחזית אוכלוסייה	2.2 תחזית אוכלוסייה
13	3. שירותי ציבור –תשתיות ותכנים	3. שירותי ציבור –תשתיות ותכנים
13	3.1 תשתיות פיזיות.....	3.1 תשתיות פיזיות
13	3.1.1 מכסות ותקנים	3.1.1 מכסות ותקנים
14	3.1.2 מצאי קיים.....	3.1.2 מצאי קיים
15	3.2 מערך שירותי הציבור	3.2 מערך שירותי הציבור
15	3.2.1 שירותי תרבות, קהילה, פנאי וספורט	3.2.1 שירותי תרבות, קהילה, פנאי וספורט
15	3.2.2 שירותי בריאות	3.2.2 שירותי בריאות
15	3.2.3 שירותים לקשישים	3.2.3 שירותים לקשישים
15	3.2.4 תפיסה ריכוזית.....	3.2.4 תפיסה ריכוזית
16	3.2.5 ספי כניסה לאספקת שירותי ציבור	3.2.5 ספי כניסה לאספקת שירותי ציבור
16	4. מערך ארגוני	4. מערך ארגוני
17	5. ניתוח SWOT.....	5. ניתוח SWOT
18	6. סקר שאלונים לגילאי 50+	6. סקר שאלונים לגילאי 50+
19	פרק 3 - התוכנית.....	פרק 3 - התוכנית
19	1. אתגרי הפיתוח.....	1. אתגרי הפיתוח
19	2. מדיניות	2. מדיניות
20	3. מטרות	3. מטרות
21	4. מסלולי פיתוח	4. מסלולי פיתוח
21	5. ממדיניות ליישום	5. ממדיניות ליישום
21	5.1 תוכניות פעולה.....	5.1 תוכניות פעולה
22	5.1.1 מכיווני פיתוח לתוכניות פעולה	5.1.1 מכיווני פיתוח לתוכניות פעולה
22	5.1.2 עיקרי תוכניות הפעולה	5.1.2 עיקרי תוכניות הפעולה
27	5.1.3 פירוט תוכניות הפעולה	5.1.3 פירוט תוכניות הפעולה
49	6. קידום היישום	6. קידום היישום
49	6.1 לוח זמנים	6.1 לוח זמנים
49	6.2 ריכוז תקציבי	6.2 ריכוז תקציבי
51	7. ממשקים עם תהליכי פיתוח מקבילים.....	7. ממשקים עם תהליכי פיתוח מקבילים
53	פרק 4 סיכום.....	פרק 4 סיכום
55	נספחים	נספחים
56	נספח מס' 1 - תכנון לגיל הפרישה במרחב הכפרי – דגשים רלבנטיים מהספרות ומהניסיון בישראל	נספח מס' 1 - תכנון לגיל הפרישה במרחב הכפרי – דגשים רלבנטיים מהספרות ומהניסיון בישראל
70	נספח מס' 2 – ניתוח SWOT.....	נספח מס' 2 – ניתוח SWOT
75	נספח מס' 3 –עמדות והעדפות בקרב בנות ובני גיל הפרישה	נספח מס' 3 –עמדות והעדפות בקרב בנות ובני גיל הפרישה
88	נספח מס' 4 –החלטת מליאת המועצה על אישור התוכנית	נספח מס' 4 –החלטת מליאת המועצה על אישור התוכנית

תמצית

המועצה האזורית הערבה התיכונה יזמה את גיבושה של תכנית האב לגילאי הפרישה, למרות שהיקף האוכלוסייה בגילאים אלה כיום שולי. המניע ליוזמה נעוץ בצורך להיערך מבעוד מועד לגידול בהיקף אוכלוסיית גילאי הפרישה הצפוי כתוצאה של תהליכים טבעיים של התבגרות אוכלוסיית דור המייסדים במהלך השנים הבאות.

השותפים לתהליך

התכנית גובשה בהובלת המועצה ורוכזה ע"י מתנ"ס הערבה. לתכנית שותפים בתמיכה תקציבית ומקצועית משרד החקלאות ופיתוח הכפר ומפעם דרום. ציבור תושבי הערבה היה שותף מלא לגיבוש התכנית באמצעות קבוצת "מפגשים", נציגי תושבים ומנהלי המחלקות במועצה. זאת באמצעות מספר מפגשים ודיונים ציבוריים במתכונות שונות שנערכו לאורך התהליך, ושאלון שהופץ בקרב קבוצות הגיל הרלבנטיות במועצה. מהלכים אלו הניבו תשומות מרכזיות לתכנית.

שלבי התהליך

תכנית האב גובשה לאורך מספר שלבים:

➤ אפיון ומיפוי נתוני הרקע ומגמות, כבסיס להגדרת סוגיות התכנון המרכזיות.

בשלב זה נערך סקר ספרות בנוגע לסוגיית גילאי הפרישה במרחב הכפרי בישראל ובעולם, נסקרו מאפייני המועצה ותכניות הפיתוח בהיבט הדמוגרפי, התשתיות הפיסיות, מערך השירותים ומוסדות הציבור והתשתית הארגונית. אלו התייחסו לרמת המועצה, היישובים והסביבה הרלבנטית. במקביל זוהו בעלי העניין כתשתית לגיוסם לתהליך המעורבות ונערך סקר עמדות, צרכים ומגמות עתידיות בקרב גילאי 50+ במועצה.

המידע הכמותי והאיכותי שנאסף בשלב זה נותח בכלים שונים, כולל במעורבות בעלי העניין (סדנת SWOT) והוביל לשלוש תובנות מרכזיות: [1] צפוי יגודל משמעותי בהיקף גילאי הפרישה בעיקר משנת 2012 ואילך, [2] קבוצת גיל זו מביעה עניין גורף להמשיך ולהתגורר בערבה ומצפה לאיכות ורמה מתאימים של שירותים, [3] מספר אתגרים ניצבים בפני המועצה בבואה להיערך לאספקת מערך שירותים איכותי, הנובעים בעיקרם מהמספר הקטן יחסית של קבוצת גיל זה בהשוואה לרשויות אחרות, מהגידול בצרכים של אוכלוסייה זו, מהריחוק ממוקדי אוכלוסייה המקשה על שיתופי פעולה, ומהפריסה הרחבה של יישובי המועצה. כל אלה עשויים להשליך על איכות מערך השירותים ועלות אספקתו.

➤ המדיניות

המדיניות מתווה מסגרת תכנונית המיועדת לקדם את פיתוח המועצה ויישוביה כמקום מגורים תומך ומכיל לתושבים בגילאי הפרישה. גילאי הפרישה הם נכס מרכזי לגיבוש מרקם קהילתי כפרי רב גילאי המשמר ומטפח את איכות החיים ו"רוח המקום" הייחודית. המועצה מעוניינת לפתח את מערכות השירותים והתשתיות הנדרשות לגילאי הפרישה תוך צמצום במידת האפשר של הנטל על המערכת הציבורית ועל דור ההמשך. על רקע גובשו שלושה קווי מדיניות מרכזיים: [1] ריכוז מערך השירותים העיקריים לגילאי הפרישה ברמת המועצה ושילוב פתרונות יצירתיים על מנת להתגבר על העלויות הנגזרות מריחוק המועצה, פריסת היישובים ומיעוט אוכלוסיית השירות, [2] הטמעת גישה כוללת וחוצת תחומים: שיתופי פעולה בין מחלקות ובין מועצה ליישובים, רב דוריות, ממשקים בין תהליכי פיתוח, [3] הרחבת מעגל השותפויות הפעיל וגיוון, תוך רתימת שותפים ומשאבים – חיצוניים ופנימיים – לפיתוח אזורי גילאי הפרישה ולהעצמת בני ובנות גיל הפרישה המתגוררים במועצה.

➤ מרכיבי התכנית

התכנית "מתרגמת" את מדיניות הפיתוח למסגרות פעולה מנחות שיוטמעו בתכניות העבודה של המועצה. "תרגום" קווי המדיניות למסגרות פעולה נעשה באמצעות גיבוש מטרות אופרטיביות, הבנייה של מסלולי פיתוח ועיצוב תכניות פעולה.

לתכנית הוגדרו שלוש מטרות מרכזיות: [1] הבנייה ומיסוד העיסוק בגילאי הפרישה בסדר היום של המועצה כחלק מחברה רב דורית, [2] יצירת התנאים המאפשרים המשך מגורים של גילאי הפרישה בערבה באיכות חיים גבוהה, [3] ביסוס וחזוק רוח המקום – כמרחב מדברי-חקלאי בעל זהות קהילתית ייחודית בנוף הישראלי.

אלו יקודמו בארבעה ערוצי פיתוח שיניעו את ההערכות הנדרשת למתן מענה לצורכי גילאי הפרישה במועצה:

- ☑ **תשתיות ארגוניות** המאפשרת למסד ולתכלל את העיסוק בגילאי הפרישה ברמת המועצה, תוך הבניית שיתופי פעולה חוצי מחלקות ובין מועצה ליישובים ותוך מיצוי הממשקים עם כלל תהליכי התכנון שמובילה המועצה.
- ☑ **מערך השירותים.** היצע של שירותי ציבור, בעיקר שירותי בריאות ופנאי, הוא גורם חשוב בהשפעה על נכונות תושבי הערבה להמשיך להתגורר בה בגיל הפרישה. התוכנית מדגישה פיתוח מערך שירותי בריאות ופנאי נגישים, גמישים ומותאמים לצרכים משתנים. הפעלת מערך השירותים תיתמך על ידי רשתות אזוריות הן בתחום התחבורה והן בתחום ה-IT.

המועצה האזורית הערבה התיכונה – תוכנית אב לגילאי הפרישה

☑ **חיי קהילה וחיוק האופי החקלאי-כפרי.** מיצוי משאבים וכישורים אישיים וקהילתיים של גילאי הפרישה לטובת העשרת היצע הפעילויות והשירותים לקבוצה זו, לפיתוח היחסים הבין-דוריים, לחיזוק הקהילה ולקידום האופי הכפרי-חקלאי הייחודי של המועצה.

☑ **סביבת המגורים.** סביבת המגורים מתייחסת לפתרונות מגורים והן לשדרוג המרחב הציבורי ביישוב ובמרכז השירותים של המועצה. כיוון פעולה זה שם דגש על קידום פתרונות ברמת הישוב תוך גמישות בפתרונות בלוחות הזמנים בהתאם למאפייני הישוב והאוכלוסייה בו.

בכל אחד ממסלולי הפיתוח גובש בתהליך השתתפותי סל של תכניות פעולה. הסל מקיף תכניות מרכזיות ומחוללות שינוי התומכות ברובן בקידום של מספר מסלולי פיתוח. סל זה ניתן וראוי להרחבה - במקביל לקידום יישום התכנית. סל התכניות כולל:

- א. מינוי רכז/ת גילאי הפרישה ובריאות
- ב. ועדות גיל פרישה – מועצתית וביישובים
- ג. קידום מערך נגישות וניידות לגילאי הפרישה בערבה
- ד. הקמת מרכז פעילות רב תכליתי
- ה. הקמת מרכז מידע
- ו. בחינת חלופות לשדרוג שירותי בריאות לגיל הפרישה
- ז. גיבוש קווים מנחים לבדיקת האפשרות להקמת כפר נופש/חוות בריאות לגמלאים במועצה
- ח. הפעלת תכנית קהילה תומכת
- ט. הבניית מערך מתנדבים בערבה
- י. הנחיות ויצירת תנאים להתאמת סביבת המגורים לגיל הפרישה: [1] מסלול תכנוני – סטטוטורי המאפשר בניה המתאימה לצורכי אוכלוסייה מבוגרת, [2] מסלול להתאמת בית המגורים הקיים לצרכים עתידיים (הנגשת מידע), [3] מסלול תשתיתי – הבטחת נגישות לתשתיות, מוסדות ושירותים.

בשיתוף עם גורמי המועצה הוגדרה "מפת דרכים" לקידום כל אחת מתכניות הפעולה, גורם אחראי ועלויות משוערות וכמובן הוגדר סדר עדיפויות לקידום תכניות הפעולה ובראשן מינוי רכז/ת בריאות וגילאי פרישה המהווה מרכיב בסיסי והכרחי לקידומה של תוכנית האב ולמיסוד מקומו של תחום גילאי בסדר היום של המועצה.

המועצה האזורית הערבה התיכונה – תוכנית אב לגילאי הפרישה

התכנית לגילאי הפרישה קודמה במקביל לתכניות סקטוראליות נוספות (חינוך, פיתוח בר קיימא, תיירות), ועל רקע זה זוהו ממשקים בין התכניות וגובשו המלצות לתיאום ושילוב בין התכניות בממשקים הרלבנטיים.

תכנית האב משקפת את מגוון מרכיבי הפיתוח הנדרשים לקידום, תכנון, הטמעה וביצוע בשנים הבאות, על מנת ליצור את סביבת החיים לה ראויים גילאי הפרישה במועצה; ומאפשרת הטמעה של מרכיביה בתכניות העבודה של המועצה. התכנית מספקת תשתית מקצועית להבניה ופיתוח של מערך שירותים וסביבה תומכת בגילאי הפרישה ומציבה את התשתית הארגונית לקידומה. רכז/ת הבריאות וגילאי הפרישה, כחלק מהגדרת תפקידו/ה, אחראי/ת להנעת משאבים ולהובלת קידום התכנית תוך בחינה מתמדת של תהליך היישום והפיתוח, וביצוע שינויים והתאמות נדרשים – בשיתוף גורמי המועצה, היישובים וקהילת גילאי הפרישה.

פרק 1 - מבוא

1. רקע כללי על המועצה

המועצה האזורית הערבה התיכונה משתרעת על פני כ כמיליון וחצי דונם בחלקה המרכזי של הערבה. שטח שיפוט של המועצה הוא צר וארוך וגובל בצפון עם מועצה אזורית תמר, במזרח עם הגבול הבינלאומי עם ממלכת ירדן, בדרום עם מועצה אזורית חבל אילות ובמערב עם מועצה אזורית רמת נגב. הערבה התיכונה היא מהרשויות הפריפריאליות ביותר בישראל ומסווגת על ידי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה כ"פריפריאלית מאוד" ושייכת לאשכול פריפריאליות 2 (10 המרכזי ביותר). המרכז האזורי של המועצה – הישוב ספיר מרוחק כ 80 ק"מ מדימונה וכ-130 ק"מ מבאר שבע ואילת.

שבעת ישובי הערבה התיכונה מתפרסים לאורך ציר צפון-דרום שאורכו כשבעים קילומטרים. ישובי הערבה כוללים חמישה מושבים (חצבה, עין-יהב, עידן, צופר ופארן), מרכז אזורי (ספיר) וישוב קהילתי תיירותי (צוקים) ומתגוררים בהם כיום קרוב ל 2,800 תושבים.

הערבה התיכונה הינה מועצה חקלאית שהתפתחה בהדרגה. ישובי המועצה הוקמו זה אחר זה בהפרש של כמה שנים בין ישוב לישוב החל בהקמת עין יהב ב 1959 כהאחוזת נח"ל שאוחררה ב 1962 ועד הקמת הישוב צוקים שאוכלס בשנים האחרונות. הפיתוח האיטי של הישובים והאוכלוסייה ששאפו לבסס חברה חקלאית בערבה, תוך התמודדות עם אתגרי הסביבה, תרמו לגיבושה של קהילה יחודית – הן ברמת הישוב והן ברמת האזור. אורח החיים של קהילה זו ו"רוח המקום" היחודית שהתפתחה באזור התאימו רק לחלק מאלו שניסו לחיות בערבה. בין אלו שנשארו באזור לאורך זמן התגבשה זהות יחודית שחלק חשוב ממנה נגזר מהמרחב, הפריפריאליות, הקהילתיות ואורח החיים החקלאי.

2. הרקע להכנת התוכנית

מאפייני היחודיים של המועצה ושל אוכלוסייתה משרטטים את הרקע להכנתה של תוכנית אב לגילאי הפרישה. תוכנית עבור אוכלוסייה מצומצמת הפרושה ע"פ מרחב גיאוגרפי גדול בה דור המייסדים מתקרב לעשור השביעי לחייו; אוכלוסייה השוכנת באזור פריפריאלי בעל אופי ייחודי הנגזר מההיסטוריה החלוצית הארוגה בנוף המקומי ובמרחבי המדבר.

תהליכי התבגרות של אוכלוסיית הערבה, שהביאו לגידול קטן אך עקבי במספר גילאי +50 באזור, העלו על סדר היום את הצרכים היחודיים של קבוצת גיל זו – צרכים שברור כי יגדלו במגוונם ובהיקפם בשנים הבאות. פעילות בנושא ה"גיל השלישי בערבה" החלה כבר בשנת 2005. קבוצת תושבים, רובם מותיקי הערבה, החלה במהלך חשיבה להעלאת נושא הגיל השלישי על סדר היום של המועצה, לגיבוש קבוצה פעילה ולקידום מגוון פעילויות עבור קבוצת גיל זו. בשלבים הראשונים של ההתארגנות לוותה הקבוצה על ידי החברה למתנ"סים. בהמשך שינתה הקבוצה את שמה ל"מפגשים" תוך המשך מתכונת הפעולה שגובשה. היוזמה להכנת התוכנית הנוכחית עלתה וקודמה מתוך פעילות קבוצת מפגשים.

3. תהליך העבודה

הטבלה להלן מציגה את תהליך הכנת תוכנית האב לגילאי הפרישה. תהליך התכנון לווה על ידי ועדת היגוי רחבה שהתכנסה בנקודות צומת לאורך הכנת התוכנית וועדת עבודה מצומצמת שהנחתה באופן שוטף את צוות התכנון. גיבוש התוכנית נעשה תוך מהלך רחב של מעורבות תושבים. בטבלה להלן מודגשות הפעילויות של מעורבות התושבים בגופן זה.

שלב	דגשים ותוצרים	לוח
א'	<p><u>הערכות ואפיון</u></p> <p>1. זיהוי בעלי עניין (פנימי+חיצוני) 2. סקירת נתוני רקע: הניסיון הרלוונטי (סקר ספרות), מאפייני המועצה ותכניות אוקטובר 2008 פיתוח, ראיונות עם גורמי מפתח 3. סדנת SWOT להגדרת נושאי המפתח לטיפול במסגרת התוכנית תוצרים: מיסוד שותפויות, הקמת מסגרות מלוות, זיהוי תחומים וסוגיות לקראת סקר שאלונים</p>	
ב'	<p><u>סקר עמדות וצרכים</u></p> <p>סקר עמדות, צרכים ומגמות עתידיות בקרב גילאי 50+ במועצה תוצרים: איתור הסוגיות העומדות על סדר היום של אוכלוסיית בני 50+ במועצה, הגדרת ראשונית של תחומי המפתח בהם תעסוק התוכנית</p>	פברואר 2009
ג'	<p><u>מדיניות ומטרות</u></p> <p>מפגש ציבורי פתוח - סגל המועצה, בעלי עניין ובני 50+ תוצרים: עקרונות מדיניות, מטרות, כיווני פעולה, סל ראשוני של תוכניות פעולה</p>	אפריל 2009
ד'	<p><u>ממדיניות ליישום</u></p> <p>סדנת תוכניות פעולה/פרויקטים - סגל המועצה, בעלי עניין ובני 50+ תוצרים: סל תוכניות פעולה מוסכם, עקרונות תוכניות הפעולה</p>	יוני 2009
ה'	<p><u>טיטוט התוכנית</u></p> <p>תוצרים: אינטגרציה של תוצרי המפגשים - מסמך משולב המציג עקרונות מדיניות, מטרות, כיווני פעולה, תוכניות פעולה</p>	ספטמבר 2009
ו'	<p><u>תוכנית אב</u></p> <p>גיבוש תוכנית האב: מסמך מסכם של תוכנית האב ממדיניות ליישום- לוח, אחריות, קריטריונים לקביעת סדרי עדיפות, תוכניות פעולה. אישור התוכנית על ידי מליאת המועצה.</p>	פברואר 2010

פרק 2 - איפיון

בפתח הדברים - מונחון בסיסי

אוכלוסיית היעד של התכנית זוכה בישראל לתיאורים שונים ומגוונים להם קונוטציות שונות – "קשישים", "גמלאים", "הגיל השלישי", "גיל הזהב", "ותיקים" ועוד. גם ניסיון להגדירם באופן "אובייקטיבי" עפ"י גיל אינו מוביל להגדרה אחידה כאשר גופים שונים בישראל מגדירים אוכלוסייה זו עפ"י חתכי גיל שונים – עפ"י הלמ"ס קבוצה זו מוגדרת "גילאי +65", עפ"י משרד הרווחה קשיש הוא אדם שמלאו לו 66 וקשישה היא אישה שמלאו לה 61 (הגדרה התואמת את הגיל הרשמי של יציאה לגמלאות). על מנת לייצר שפה משותפת ביחס לאוכלוסיית היעד בערבה התיכונה בחרנו בהגדרה פונקציונאלית המציגה את קבוצות המשנה בקרב אוכלוסיית היעד:

- ☑ **גילאי הפרישה** – כלל האוכלוסייה שעברה את גיל הפרישה הרשמי מעבודה (66 לגברים, 61 לנשים כיום. מאז 2004 החל תהליך הדרגתי של העלאת גיל הפרישה ובסופו של התהליך הוא יהיה 67 לגברים ו-64 לנשים), בין אם היא עובדת ובין אם לאו. קבוצה זו אינה נדרשת לתעסוקה קבועה לצורכי פרנסה. זו כוללת בעיקר גילאי +65, אולם יש גם קבוצת אוכלוסייה צעירה יותר שמצבה הכלכלי מאפשר פרישה מחיי עבודה קבועים.
- ☑ **הגיל השלישי** – פורשים 'צעירים', בד"כ עד גיל 75-70. קבוצה זו ברובה עצמאית, פעילה בקהילה ובתחום הפנאי, במצב כלכלי ובריאותי משופר יחסית לגילאים הבוגרים יותר, נידת יחסית, מתמודדת עם סוגיות בין דוריות הנוגעות בעיקר לדור הבנים אך במקרים רבים גם עם דור ההורים.
- ☑ **הגיל הרביעי** – אוכלוסייה בגילאי +75 בד"כ, בה שיעור התלויים ובעלי בעיות הבריאות גבוה יותר.

בשל היקפי האוכלוסייה הקטנים בערבה ובשל העובדה כי מאפייני המועצה והישובים מחייבים היערכות הדרגתית מראש לחיים בגיל הפרישה מתייחסת התוכנית הנוכחית לאוכלוסיית יעד רחבה. זו כוללת הן את גילאי הפרישה בערבה התיכונה והן את האוכלוסייה המתקרבת לגיל הפרישה "הפורמלי".

1. סקירת הניסיון הרלוונטי

במסגרת השלב הראשון של העבודה להכנת תוכנית האב לגילאי הפרישה בערבה, נערכה בדיקה של הניסיון הרלוונטי מהארץ ומהעולם בסוגיות הקשורות לגילאי הפרישה. הסקירה התמקדה בעיקר במקרים הרלוונטים למאפיינים של הערבה התיכונה תוך דגש על מיקום פריפריאלי, אקלים מדברי, אוכלוסייה חקלאית, אזורי דלילי אוכלוסייה. מהניסיון הישראלי נסקרו דוגמאות של מועצות אזוריות פריפריאליות יחסית. להלן עיקרי הדברים. הסקירה המלאה מופיעה בנספח מס' 1.

הסוגיות העיקריות העולות מסקירת הניסיון הרלבנטי הן:

- **תחבורה ונגישות** – מרכזיותן עבור צריכת שירותים ושימור רשתות חברתיות של גילאי הפרישה.
- **מגורים** – הדילמה שבין הרצון להישאר במרקם הקהילתי המוכר לבין הצורך בהתאמות המגורים והנגישות לשירותים.
- **הגירה והשלכותיה** – [1] מרחבים כפריים המהווים יעד להגירה נכנסת של בני גיל הפרישה שמחליטים להשתקע באזור עם יציאתם לגמלאות. אזורי כפריים רבים, במיוחד בארה"ב, אמצו גישה זו כאסטרטגיה לפיתוח כלכלי עקב החוסן הכלכלי המאפיין קבוצה זו, אולם בטווח הארוך

המועצה האזורית הערבה התיכונה – תוכנית אב לגילאי הפרישה

אסטרטגיה זו עלולה ליצור נטל על הרשות המקומית. [2] הגירה יוצאת של בני גיל הפרישה הותיקים מהמרחב הכפרי על מנת ליהנות ממערכות שירותים משופרות, הגורמת לצמצום ספי כניסה לשירותים עבור אוכלוסיית גילאי הפרישה הבעייתית ממילא במרחב הכפרי. [3] הגירה יוצאת של צעירים, המנתקת את גילאי הפרישה ממערכות תמך ומרשתות חברתיות. במקרים מסוימים מתלווה לכך הגירה של נשים בגילאי הפרישה על מנת לחיות בסמוך לדור הבנים והנכדים.

- **אספקת שירותים ציבוריים ועסקיים** – בעיית סף הכניסה והפיזור הגיאוגרפי המקשה על אספקת שירותי טיפול (בריאות ורווחה), שירותי פנאי ושירותים עסקיים יומיומיים.
- **הון חברתי ויחסים בין דוריים** – חשיבות מערך התנדבות (של קשישים ועבורם) והיחסים עם דור הבנים והנכדים.
- **היבטים כלכליים** (תעסוקה חקלאית והכנסה) - הקושי הפיסי בשימור משק חקלאי פעיל בגילאי הפרישה ובאימוץ חידושים טכנולוגיים גורם להתדרדרות המשקים, לקשיי פרנסה ולבעיות סביבתיות. תופעה זו מועצמת ע"י ונטישת דור הבנים את החקלאות ובמקרים רבים גם הגירה שלהם מהמרחב הכפרי.

מהספרות עולות שלוש אסטרטגיות מרכזיות שאומצו במדינות שונות במטרה להתמודד עם האתגר של הבטחת איכות החיים של הגמלאים במרחב הכפרי.

1. **התנדבות:** פעילות התנדבותית ממלאת פונקציות רבות בקהילות הכפריות. שימור אופי הקהילה וצבינה נשען במידה רבה על פעילויות התנדבותיות של חבריה (ובעיקר חברותיה) וכן מסופקים באמצעותה מגון שירותים שהסקטור הפרטי ו/או הציבורי אינם יכולים לספק. בני גיל הפרישה, שהם יחסית בעלי הרבה זמן פנוי, מאופיינים בהיקף נרחב של התנדבות, במגוון תחומים, עבור הקהילה הרחבה. חשוב להבחין בין התנדבות עבור כלל הקהילה לבין התנדבות עבור בני גיל הפרישה. הגירה שלילית של בני הגיל השלישי מצמצמת את משאבי ההתנדבות העומדים לרשות הקהילה. עליה בגיל והידרדרות במצב הבריאותי מביאות גם הן לצמצום היקף ההתנדבות. בסקר חברת המתנ"סים שנערך בערבה עולה שכשליש מהמשיבות עוסקות בפעילות התנדבותית.

2. **שימוש באינטרנט ומידע:** הרשת מהווה אמצעי חשוב להפצת/קבלת מידע, נגישות לשירותים ושימור רשתות חברתיות. IT (Information Technology) הולכת ותופסת מקום חשוב בניהול חיי היום יום של הגמלאים אולם בני הקבוצה נבדלים זה מזה בנגישות לאינטרנט ובנכונות להשתמש במדיום זה ולהסתמך עליו. ממצאי סקר חברת המתנ"סים שנערך בקרב אוכלוסיית הערבה ניתן להעריך כי מעל 50% מבני הגיל השלישי בערבה עושים שימוש ברשת, אולם נתונים אלו אינם מספיקים כדי להעריך אפשרות של הישענות על שימוש ברשת כמקור יחיד/עיקרי להפצת מידע/אספקת שירותים בתחומים מוגדרים.

3. **שיתופי פעולה:** בעידן של צמצום משאבים ממלכתיים ומוניציפאליים במקביל לשינויים דמוגרפים במרחב הכפרי, יש חשיבות רבה מאוד למצאת את מירב המשאבים הפוטנציאליים, לצורך שיפור רמת ואיכות החיים של הגמלאים. מיסוד שותפויות תוך איגום משאבים הם אמצעי מרכזי למיצוי המשאבים העומדים לרשות האזור. השותפויות צריכות לכלול את המגזר הציבורי (המקומי והארצי), המגזר הפרטי, המגזר השלישי והתושבים עצמם. חשוב לחזק דפוסי עבודה משתפים בין המגזרים אך גם בתוך כל מגזר וארגון בדגש על הרשות המקומית. השותפויות מהוות בסיס לקידום יוזמות משלב התכנון דרך היישום ועד שלבי המעקב והבקרה, תוך יצירת בסיס מידע, קידום יוזמות רב תחומיות וניצול מיטבי של המשאבים. לתושבים מקום חשוב בשותפויות אלו – מחקרים רבים מראים שקיים חוסר מתאם בין תוכניות שמקדמים גופים כאלו ואחרים עבור בני הגיל השלישי לבין הצרכים

המועצה האזורית הערבה התיכונה – תוכנית אב לגילאי הפרישה

וההעדפות של אוכלוסיית היעד. לכן נדרשת מעורבות שוטפת של בני הגיל השלישי בתכנון וקדום יוזמות שתהיה להן השפעה על איכות חייהם.

2. מאפיינים דמוגרפים במבט קדימה

2.1 ניתוח המצב הקיים

בסוף שנת 2007 התגוררו בערבה התיכונה כ-2,700 תושבים (למ"ס). על פי נתוני מרשם האוכלוסין היקר האוכלוסייה היה מעט יותר גבוה ועמד על כ-2,800 תושבים. כ-85% מאוכלוסיית המועצה מתגוררת בחמשת המושבים שבמועצה ויתרתה מתגוררת ביישובים ספיר ובצוקים.

ישובי המועצה נבדלים זה מזה בגודלם, במבנה הגילאים של אוכלוסייתם ובשיעורה של האוכלוסייה מסה"כ אוכלוסיית המועצה. משקלו של כל אחד מישובי המועצה בסה"כ האוכלוסייה מוצג להלן:

ישוב	עידן	חצבה	עין יהב	ספיר	צופר	צוקים	פארן
אחוז מסה"כ אוכלוסיית המועצה	12.3%	18.7%	23.2%	15.1%	12.5%	2.2%	15.6%
מספר תושבים (מעוגל)	345	525	655	425	355	65	440

חצבה ועין יהב הם הישובים הגדולים במועצה. במרחב הגיאוגרפי הכולל את חצבה, עין יהב וספיר – הסמוכים יחסית זה לזה בלב המועצה – מתגוררת מעל 55% מאוכלוסיית המועצה.

מבנה הגילאים של אוכלוסיית הערבה משקף את ההיסטוריה של האזור – איכלוס איטי החל משנות השישים של צעירים שבאו לאזור כדי להקים בו את ביתם ואת משפחותיהם. כך ניכר משקלם הגבוה של גילאי 50-59 באוכלוסייה כאשר תושבים בודדים בלבד משתייכים לקבוצות הגיל המבוגרות מ-70 שנה.

בשנת 2007 התגוררו בערבה כ-570 תושבים בגילאי 51+ לפי הפירוט הבא:

סה"כ מועצה	עידן	חצבה	עין יהב	ספיר	צופר	צוקים	פארן
סה"כ גילאי 51+	567	41	150	169	63	44	93
66+	42	2	3	26	10	0	0
61-65	116	1	19	76	14	0	5
56-60	198	13	85	43	18	10	28
51-55	211	25	43	24	21	34	60

סה"כ גילאי 51 ומעלה מהווים היום כחמישית מאוכלוסיית הערבה התיכונה. קבוצות הגיל הדומיננטיות בקרב בני 51 ומעלה הן גילאי 51-60 בהן יש עדיין יצוג ניכר לאוכלוסייה פעילה כלכלית, בריאה ובתפקוד מלא. עם זאת יש לקחת בחשבון שקבוצה זו של גילאי 51-60 המונה כיום יותר מ-400 תושבים תצטרף בעוד כעשור לגילאי הפרישה. היקפה של קבוצת גילאי 61 ומעלה בערבה עומד רק על כ-160 תושבים ברמת כלל המועצה. עפ"י דיווחי אחיות המרפאות בישובים, לחמישה מתוכם יש תלות בזולת בתפקוד היום-יומי. בחינת הפיזור המרחבי של קבוצות הגיל המבוגרות בין ישובי המועצה מעלה כי הרוב המכריע של בני 61 ומעלה מתגורר בלב המועצה בישובים עין יהב, חצבה וספיר. עם זאת ניכר כי רק עין יהב, בה מתגוררים כמאה תושבים מעל גיל 60 מתקרבת ליצירת סף כניסה דחוק לשירותים מקומיים לגילאים אלו.

המועצה האזורית הערבה התיכונה – תוכנית אב לגילאי הפרישה

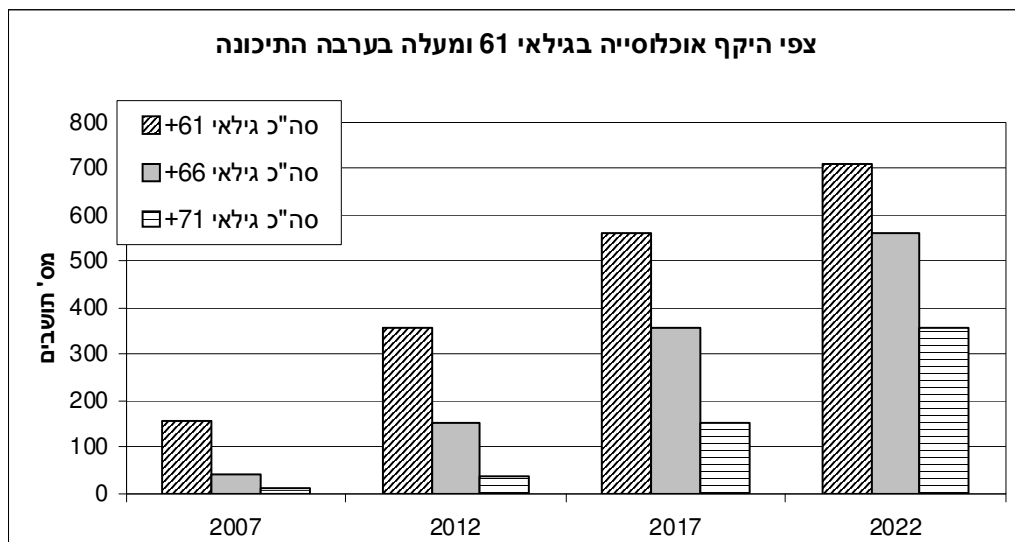
היקפן המצומצם של קבוצות הגיל המבוגרות בכל אחד מיישובי הערבה מחייב ריכוז מירבי של שירותים לקבוצות גיל אלו על מנת ליצור סף כניסה מבחינת אוכלוסיית שירות.

2.2 תחזית אוכלוסייה

המועצה האזורית הערבה התיכונה מקדמת תוכניות פיתוח נרחבות להקמת יח"ד ברחבי המועצה. אלו כוללות: הרחבות קהילתיות במושבים והקמת יח"ד עבור בן ממשיך בנחלה; הקמת ישוב חדש "פארן ב" בנחל ברק; השלמת פיתוח ואיכלוס צוקים; מיצוי פוטנציאל מתארי של ספיר. סך הפוטנציאל הקיים והמתוכנן בערבה התיכונה עומד על כ-3,300 יח"ד שיכולות לאכלס כ-10,000 תושבים. חשוב להדגיש כי רק חלק מהתוכניות מאושרות והאחרות בשלבי תכנון שונים. היקף ההגירה הנכנסת למועצה בשנים האחרונות נמוך מאוד ועמד על עשרות בודדות של תושבים – למרות המצאי הסטטוטורי הזמין בחלק מיישובי המועצה. לאור זאת ניתן להעריך כי ישום חלק ניכר מהפוטנציאל המתוכנן רלוונטי רק לטווח הארוך מאוד.

קשה להעריך מה תהיה תרומתה של ההגירה הפנימית הנכנסת ליח"ד החדשות שיבנו במועצה, להגדלת היקף האוכלוסייה בגילאי הפרישה. על פי נתוני הלמ"ס של השנים האחרונות לא נקלטו במועצה מהגרים בגילאי 65 ומעלה. נתוני ההגירה לפי גיל מתייחסים כיחידה אחת לקבוצת הגיל 30-64 כך שקשה להעריך את משקלם והיקפם של בני 50 ומעלה בקרב המהגרים הנוכחיים אל המועצה. על בסיס מאפייני האזור ואורח החיים אותו הוא מאפשר לתושביו, ניתן להעריך כי בטווח הבינוני לפחות, יהיה היקפם של גילאי 50 ומעלה בקרב המהגרים לערבה נמוך ולהגירה תהיה תרומה שולית להרחבתה של קבוצת גיל זו.

על בסיס אלו מוצגת להלן הערכת צפי אוכלוסייה לגילאי 61 ומעלה בערבה התיכונה בחמש עשרה השנים הבאות. צפי זה מבוסס על קידום גילאים של תושבי הערבה הנוכחיים, והוא עקרוני בלבד ולא מבוסס על הנחות של תוחלת חיים.

- הערות:
1. הנתונים בכל עמודה בגרף מראים את סה"כ היקפה של האוכלוסייה מגיל מסויים ומעלה. מכאן שסך גילאי +61 כולל גם את גילאי +66; סך גילאי +66 כולל גם את גילאי +71.
 2. צפי האוכלוסייה נערך עבור טווחי זמן שהם מכפלה של 5 שנים, על בסיס נתוני המקור שהם של שנת 2007.

המועצה האזורית הערבה התיכונה – תוכנית אב לגילאי הפרישה

מהגרף עולה כי היקפה של אוכלוסיית גילאי הפרישה וקבוצת הגיל "טרם פרישה" צפוי לעלות באופן משמעותי בשנים הקרובות. בשנת 2012, בעוד כשנתיים, יהיו בערבה כ-350 תושבים בגילאי 61 ומעלה. בעוד כחמש עשרה שנים, בשנת 2022 יהיו בערבה מעל 700 תושבים בגילאי 61 ומעלה, כשלוש מאות מתוכם יעברו את גיל 71. צפי האוכלוסייה מדגיש את חשיבותה של הכנת תוכנית אב לגילאי הפרישה, כחלק מהיערכות המועצה והישובים לשינוי הדמוגרפי הצפוי בשנים הבאות. **למרות שהיקפה של אוכלוסיית גילאי הפרישה היום מצומצם מאוד, הוא צפוי לעלות בצורה משמעותית בשנים הקרובות ולהביא עימו מגוון צרכים בשירותים, תשתיות ומערכות תומכות. מתן מענה לצרכים אלו הוא שיאפשר לקבוצות הגיל המבוגרות להמשיך לחיות בערבה וליהנות מאיכות חיים הולמת.**

3. שירותי ציבור – תשתיות ותכנים

למערך שירותי הציבור חשיבות רבה בהשפעה על איכות החיים של האוכלוסייה. עבור גילאי הפרישה מהווה היכולת לספק שירותים **נגישים** – בעיקר בריאות ובילוי פנאי – סוגיה מרכזית המשפיעה על איכות החיים ועל שביעות הרצון. אספקתם של רבים משירותי הציבור תלויה בקיומה של תשתית פיזית בדמות מוסדות ציבור ומתקני ספורט בהם ניתן לספק את השירותים.

מערכות השירותים הציבוריים הן היררכיות ובמרחב הכפרי הן כוללות שירותים המסופקים ברמת הישוב הבודד, ברמת מקבץ ישובים, ברמת כלל המועצה וברמה האזורית מחוץ למועצה. בכל תחומי שירותי הציבור, למעט חינוך חובה, מוטלת האחריות לגיוס התקציבים להקמת התשתית הפיזית ולהפעלת מערך השירותים על הרשות המוניציפאלית. במערך של שלטון דו רובדי המתקיים במרחב הכפרי, מתחלקת האחריות בין המועצה האזורית לישובים. כתוצאה מכך דגם פיתוח השירותים והיקפם, נובע בדרך כלל ממדיניות מקומית הנובעת מהאופי המיוחד של הרשות והישובים, מהאילוצים והצרכים המקומיים, מהיכולת לגייס תקציבים לאומיים ופרטיים ומהזהות הייחודית שהרשות המקומית והישובים רוצים לעצב לעצמם.

3.1 תשתיות פיזיות

3.1.1 מכסות ותקנים

קיימים תקנים והנחיות מפורטות באשר למכסות הקרקע והבינוי הנדרשות עבור מוסדות הציבור ומתקני הספורט לסוגיהם השונים ("תדריך להקצאת קרקע לצורכי ציבור", 2005, המכון למחקר ופיתוח מוסדות חינוך ורווחה).

להלן מוצגות המכסות לישוב כפרי קהילתי של 100-500 יח"ד:

☒ גני ילדים – בהתאם למאפיינים דמוגרפים (גודל שנתון חינוך) ☒ מעונות יום – יוקצו למקבץ של ישובים כפריים סמוכים או בישוב הבודד בהתאם לגודל הישוב ולמאפייני האוכלוסייה.	שירותי חינוך
☒ שירותים מוניציפאליים וקהילתיים – מוקד קהילתי רב תכליתי במבנה בשטח בנוי של עד 500 מ"ר הכולל מועדון נוער, מועדון קהילתי, משרדי הישוב, ספריה ואגף למרפאה/תחנה לבריאות המשפחה. ☒ שירותי דת – בכל ישוב תוקצה קרקע לבית כנסת אחד לפחות. המדדים המקובלים הם: 0.12 מ"ר בנוי לנפש לאוכלוסייה מעורבת.	מוקד קהילתי ישובי
יוקצה שטח למגרש כדורסל או למגרש משולב.	שטח מתקני ספורט

המועצה האזורית הערבה התיכונה – תוכנית אב לגילאי הפרישה

הפרוגרמה למועצה אזורית כוללת את המוסדות הבאים שמומלץ לרכוש במתחם אחד במרכז אזורי:

- ☒ מוסדות חינוך יסודי
- ☒ מוסדות חינוך על יסודי בשילוב מתנ"ס, אולם ספורט אזורי, בריכה, מרכז ספורט (כולל מגרשים משולבים, מתקני אתלטיקה קלה ומגרשי טניס/מגרש ספורט אחר) ואולם מופעים אזורי.
- ☒ מגרש כדורגל אזורי
- ☒ בית המועצה האזורית

המכסות למבני ציבור ומתקני ספורט - הן ברמת הישוב והן ברמת המועצה - מדגישות ריכוז מירבי של פונקציות ותפקודים. ברמת הישוב ההנחייה לרכז את כל הפונקציות הציבוריות למעט בית כנסת במבנה אחד. ברמת המועצה האזורית ההנחייה היא לרכז את מירב מבני החינוך והקהילה ואת מירב מתקני הספורט במתחם אחד.

3.1.2 מצאי קיים

מצאי מבני הציבור ומתקני הספורט בישובי המועצה ובמרכז האזורי ספיר מוצג בטבלה הבאה:

פארן	צוקים	צופר	ספיר	עין יהב	חצבה	עידן	
✓	X	✓	✓	✓	✓	✓	פעוטון
✓	מבנה זמני	✓	✓	✓	✓	✓	גן ילדים
X	X	X	✓	X	X	X	בי"ס יסודי
X	X	X	✓	X	X	X	בי"ס תיכון
X	X	X	✓	✓	X	X	אולם ספורט
✓	X	✓	✓	✓	✓	✓	בריכת שחיה
X	X	X	✓	X	X	X	מגרש כדורגל
✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	מגרש משולב
X	X	X	✓	X	X	X	אולם מופעים
✓	מבנה זמני	✓	✓	✓	✓	✓	מועדון חברים
X	X	✓	✓	X	X	✓	מועדון נוער
✓	X	✓	✓	✓	✓	✓	ספריה
✓	X	✓	✓ אזורית	✓	✓	✓	מרפאה
✓	X	X	✓	X	X	X	בית כנסת
X	X	X	✓	X	X	X	מקווה
מבנה זמני	מבנה זמני	✓	✓	✓	✓	✓	מזכירות
X	X	X	✓	X	X	X	בית המועצה האזורית

מהטבלה עולה כי בישובי הערבה התיכונה ובמרכז האזורי מצאי רחב של מבני ציבור ומתקני ספורט. מצאי המבנים והמתקנים ברמה היישובית עולה על הנדרש לפי המכסות המקובלות ויכול לספק שירות לאוכלוסייה גדולה פי כמה מזו המתגוררת היום בישובים (למעט בחלק מהישובים בתחום החינוך הקדם יסודי בו תידרש תוספת כיתות עם גידול האוכלוסייה). ברמת המועצה המוסדות והמתקנים הקיימים במרכז ספיר (לא כולל מבני החינוך) יכולים גם הם לשמש מרכז אזורי למועצה עם אוכלוסייה גדולה פי כמה מזו המתגוררת כיום בערבה התיכונה. רובם המכריע של מוסדות הציבור שוכנים במבני קבע, במצב טוב יחסית עד מצוין, מתוחזקים ומשמשים לייעודם. חלק גדול ממבני התרבות והקהילה בישובים (מועדונים, ספריה) משמשים לפעילות במשך מספר שעות מצומצם בשבוע וניתן להרחיב במידה משמעותית את היקף השימוש במבנים.

3.2 מערך שירותי הציבור

3.2.1 שירותי תרבות, קהילה, פנאי וספורט

מתנ"ס ערבה אחראי על אספקת שירותי חברה, חינוך משלים, תרבות הפנאי והספורט לכלל אוכלוסיית המועצה. המתנ"ס יזם ומארגן מופעים, אירועים מועצתיים, הרצאות, חוגים, הרכבים אומנותיים, אירועי ספורט, קבוצות לימוד ועוד. חלק מפעילות המתנ"ס מיועדת לקבוצות מובחנות (בעיקר על בסיס גיל לילדים ונער) וחלקן מיועדות לכלל אוכלוסיית המועצה ובכלל זה גילאי הפרישה.

קבוצת מפגשים פועלת במסגרת מתנ"ס ערבה מזה ארבע שנים. הקבוצה מתמקדת בייזום וארגון פעילויות ייעודיות לגילאי 50+ בעיקר הרצאות ופעילות פנאי ותרבות בנושאים המעניינים את קבוצת גיל זו.

ברמת הישובים מתקיימות פעילויות תרבות, קהילה, פנאי וספורט עבור כלל הקהילה. לא מתקיימות בישובים כיום פעילויות ייעודיות לגילאי הפרישה. בחלק מהישובים מתקיים "פרלמנט" מקומי כיוזמה מקומית של תושבים בני גילאי הפרישה. חשוב לציין כי העדפת הישובים לספק מגוון שירותים בצורה עצמאית לאוכלוסייה המקומית, מתבטאת בעלויות גבוהות יחסית של אספקת השירותים. עלויות אלו ממומנות בין היתר על ידי מיסים מוניציפאליים גבוהים שמשלמים התושבים.

3.2.2 שירותי בריאות

בכל אחד מיישובי המועצה, למעט צוקים, פועלת מרפאה יישובית. במרפאות היישוביות ניתנים שירותים בסיסיים הכוללים רופא משפחה ואחות, והמרפאות פועלות יומיים עד שלושה בשבוע למספר שעות פעילות מצומצם. בכל הישובים (למעט צוקים) ניתן שירות כוננות של אחות במימון הישוב.

במרכז האזורי ספיר פועלת מרפאה אזורית בסיסית. במרפאה ניתנים שירותי מזכירה רפואית במשך חמישה ימים בשבוע. שירותי רופאים מקצועיים (ילדים, עור, נשים, אורתופד, נידת עיניים) ואנשי מקצוע פארה-רפואיים (דיאטנית, פיזיותרפיה) ניתנים בין פעם בשבוע לפעם בחודש לפי תיאום.

שירותי בריאות מתמחים ושירותי בריאות מקצועיים מעבר לשעות הקבלה במרפאה האזורית, נצרכים מחוץ לאזור. בתי החולים הקרובים ביותר נמצאים באילת ובבאר שבע המרוחקות כ-100 ק"מ מלב המועצה.

3.2.3 שירותים לקשישים

המחלקה לשירותים חברתיים אמונה על אספקת שירותי רווחה לאוכלוסייה הקשישים. בסוף 2009 נמצאו בטיפול המחלקה 14 תיקים של קשישים - בחלקם משקי בית בהם רק בן זוג אחד נחשב קשיש, ובחלקם רק אחד משני בני הזוג הוא נזקק, אף ששניהם קשישים. שניים מהמטופלים על ידי המחלקה מרותקים לבתיהם. השאר גם אם סובלים ממחלות שונות, פעילים גם בקהילה.

3.2.4 תפיסה ריכוזית

בשנת 2005 ערכה המועצה בדיקה כלכלית-ארגונית של הסוגיות העיקריות במודל אספקת השירותים וביחסי מועצה ישובים לאיגום משאבים (אורבניקס בע"מ) שהמליצה באופן גורף על ריכוז מערך שירותי הציבור במועצה, הנובע משילוב של שיקולים כלכליים (נגזרת של היקף אוכלוסייה מצומצם, פריסה גיאוגרפית רחבה והעלויות המושתתות על התושבים כיום) ושיקולים של איכות השירות. הבדיקה קבעה כי: "מאחר ואין בכוונת המועצה להידרדר לגירעון תקציבי הולך וגדל ומאחר והמסים המקומיים בערבה גבוהים ממילא, לא נותר אלא להזיל את עלויות אספקת השירותים המקומיים באמצעות ניצול היתרונות לגודל שבאיגום משאבים של יישובי המועצה. יש לציין כי נושא איגום המשאבים אינו נבחן אך ורק בעין

המועצה האזורית הערבה התיכונה – תוכנית אב לגילאי הפרישה

כלכלית, אלא יש לשים את הדגש גם על השיפור שבאיכות השירותים המסופקים לתושבים, שעשו להיגרם על ידי ריכוז הנושא בידי גורם מרכזי.

3.2.5 ספי כניסה לאספקת שירותי ציבור

האתגר העיקרי העומד בפני המועצה האזורית והישובים בנושא של אספקת שירותי ציבור הינו יצירת ספי כניסה – מספר משתמשים מינימלי – שיאפשרו הפעלת שירותי ציבור מבלי ליצור נטל עודף על הקופה הציבורית. היקף האוכלוסייה הקטן בערבה, ומספרם הנמוך של תושבים בגילאי הפרישה, לא יוצר היום ספי כניסה לאספקת מגוון שירותים. בשל מיקומה של המועצה ופריסת הישובים, מרחב החיפוש ליצירת ספי כניסה לשירותי ציבור הוא מצומצם ביותר. המרחקים הגדולים לרשויות ומרכזים עירוניים סמוכים (דימונה, מצפה רמון, אילת) הופכים שיתופי פעולה אזוריים באספקת שירותים ללא ריאליים בשל משאבי הזמן והכסף הגבוהים הכרוכים בהסעת משתמשים בין הרשויות ובשל חשיבות הנגישות לאוכלוסיית גילאי הפרישה. שיתופי פעולה עם המועצה האזורית חבל אילות הגובלת בערבה התיכונה מדרום גם הם בעלי היתכנות נמוכה הן בשל מרחקי הנסיעה הגדולים ממרכז הערבה ליטבתה בה נמצא ריכוז שירותי הציבור של המועצה, הן בשל האופי השונה של אוכלוסיית חבל אילות המורכבת מקיבוצים בעלי אורח חיים שיתופי והן בשל חוסר קיומו של היצע שירותים מתאימים. לדוגמה במועצה האזורית חבל אילות פועלת מרפאה אזורית המספקת את שירותים בסיסיים בדומה לאלו המסופקים במרפאה האזורית בערבה התיכונה. בחבל אילות כוללים שירותי המרפאה האזורית: מרפאה משולבת ראשונית וטיפול חלב, רופא משפחה כל יום ורופאים מקצועיים (ילדים, עור, נשים בין פעמיים בשבוע לפעמיים בחודש), א.א.ג. אחת לחודש, תזונאית אחת לחודש. אין במרפאה נכון להיום שירותי רפואה ייעודיים לגילאי הפרישה.

מכאן שהכיוונים הריאליים ליצירת ספי כניסה לשירותי ציבור לגילאי הפרישה בערבה הם מצומצמים. מירב הפתרונות סובבים סביב התייעלות באספקת שירותים וריכוז שירותים. לטווח הארוך יותר ניתן לשקול שילובים מסוימים עם המגזר הפרטי – ראו בהמשך. ברור כי לאורך זמן ימשיכו תושבי הערבה לצרוך שירותים מתמחים וייחודיים בתחומים שונים מחוץ לגבולות המועצה, בדגם הקיים היום.

4. מערך ארגוני

בשל המאפיינים הדמוגרפיים, לא התעורר עד כה צורך בהקמת מערך ארגוני ייעודי לטיפול בגילאי הפרישה. זאת בשונה ממרבית המועצות האזוריות בהן היקף האוכלוסייה והמבנה הדמוגרפי מחייבים תשתית ארגונית ייעודית. כיום נחלק העיסוק בצרכים הייחודיים של אוכלוסיית גילאי הפרישה בין גופים שונים:

- ☑ המחלקה לשירותי חברתיים מטפלת כאמור (3.2.3 לעיל) בהיקף מצומצם ביותר של קשישים
 - ☑ קבוצת "מפגשים" שהיא גוף וולונטרי הפועל בסיוע מתנ"ס הערבה עוסקת בקידום צורכי גילאי הפרישה אל סדר היום המועצתי ומתמקדת בארגון פעילויות פנאי ותרבות
 - ☑ מתנ"ס ערבה מתוקף תפקידו מספק שירותי תרבות, פנאי וקהילה לכלל התושבים ובהם לגילאי הפרישה. המתנ"ס פועל בשנים האחרונות כמסגרת הארגונית לקידום הנושא של גילאי הפרישה אל סדר היום של המועצה.
 - ☑ עמותת: המועצה האזורית, בלווי המתנ"ס, החלה בהליכים להקמת עמותת ותיקים בערבה. הרעיון נמצא בשלבי בדיקה ראשוניים.
- נכון להיום אין בערבה התיכונה גוף מרכזי ומתכלל של הנושאים והסוגיות הקשורים לגילאי הפרישה

5. ניתוח SWOT

במסגרת שלב ההערכות והאפיון בתהליך הכנת התוכנית נערכה בתחילת ספטמבר 2008 סדנת חשיבה שהוקדשה לניתוח SWOT של המועצה. מטרת הסדנה היתה לזהות את נושאי המפתח העומדים על סדר היום של המועצה בתחום גילאי הפרישה ולחדד סוגיות שיבחנו בהמשך במסגרת שאלונים שיופצו לתושבים.

הדיון בסדנה סבב סביב הכותרת "חיים בערבה בגיל השלישי" מארבע נקודות מבט - חוזקות, חולשות (התלויות במערכת המקומית ונובעות ממאפייניה), הזדמנויות ואיומים (חיצוניים, המשפיעים על המערכת המקומית אך אין לה שליטה עליהם).

להלן סיכום עיקרי הניתוח שנעשה במהלך הסדנה ומשמעויותיו לזיהוי סוגיות התכנון העיקריות (סיכום מלא של הסדנה בנספח 2)

"רוח המקום" (Sense of Place) הוא מונח המבטא את מכלול המאפיינים של מקום או אזור, ואשר מייחדים אותו ממקומות או אזורים אחרים. "רוח המקום" משלבת בין המרכיבים הפיסיים, האנושיים, הכלכליים, המורשת המקומית, אורחות החיים, הארכיטקטורה, חיתוך דיבור, דפוסי חשיבה והתנהלות ועוד. רוח המקום קשה במקרים רבים להגדרה, אך מקומיים וחיצוניים חשים בה ומבינים אותה למרות זאת.

הערבה התיכונה היא אחד האזורים הבולטים בארץ בו קיימת "רוח מקום" מובהקת - הנגזרת מהריחוק והבידוד, מהנוף והאקלים, מתחושת החלוציות המתמשכת, מאורחות החיים החקלאיות, מהקרבה בין האנשים, מתחושת הקהילה ועוד.

בשנים האחרונות ניכרים תהליכי שינוי הנובעים בעיקר מכניסת אוכלוסייה חדשה ומכניסת עיסוקים לא חקלאיים, העשויים להשפיע על "רוח המקום". במקביל, תהליכי התבגרות האוכלוסייה מציפים את השאלה האם "רוח המקום" מתאימה גם לחיים בגילאי הפרישה.

מניתוח ה-SWOT עולה כי המרכיבים החיוביים בסביבה הפנימית והחיצונית (חוזקות והזדמנויות) מאפשרים לנהל את תהליך השינוי - החוסן הקהילתי, מרכיבי הפרנסה והתעסוקה והאיכויות הסביבתיות הן אבני היסוד הפנימיות, הנתמכות ע"י הזדמנויות חיצוניות לגיוון הזדמנויות התעסוקה והפרנסה וליצירת משאבים מקומיים ולהרחבת האוכלוסייה תוך שמירה על מרכיבים מרכזיים ב"רוח המקום". הקשיים המרכזיים העומדים מול אלה (חולשות):

- ☒ היכולת לספק שירותים איכותיים לגיל השלישי ברמה המקומית והיכולת ליהנות משירותים במרכזים עירוניים גדולים. אלה נובעים מהריחוק ומהיקף האוכלוסייה המצומצם ופריסתה ביישובים קטנים יחסית.
- ☒ היחסים הבין-דוריים - בין שכבת התושבים הותיקים במועצה לדור הבנים (אלו שבחרו להמשיך להתגורר במועצה ואלו שעברו למקומות אחרים) ובינם לבין הוריהם הנדרשים לסיוע ותמיכה, המושפעים כמובן מהריחוק.
- ☒ אמנם במסגרת הסדנה לא נתאפשר לדון באיומים החיצוניים, אולם סביר להניח שאחד הבולטים שבהם הוא כח המשיכה של "מרכז הארץ" - בהיבט של מגוון ואיכות השירותים ובהיבט של קירבה לדור הבנים ולדור ההורים שאינם מתגוררים בערבה - היוצר "פיתוי" עזיבה משמעותי.

המועצה האזורית הערבה התיכונה – תוכנית אב לגילאי הפרישה

מתוך כך, זוהו השאלות המרכזיות אותן יש לברר כתשתית לתהליך התכנון:

- ☑ כוונות להמשך מגורים במועצה בגיל השלישי
- ☑ תנאים תומכים בהישארות במועצה
- ☑ תנאים תומכים בעזיבת המועצה
- ☑ גורמי משיכה ודחייה ב"מרכז" (מחוץ לערבה)
- ☑ אורח החיים המצופה ומרכיביו: סגנון מגורים, מאפייני תעסוקה, דגמי פרנסה, נגישות וניידות
- ☑ מגוון ומאפייני השירותים הנדרשים לגיל השלישי ויצירת ספי כניסה לשירותים
- ☑ מערכות היחסים הבין דוריים (הגיל השלישי ודור הבנים, הגיל השלישי ודור ההורים) והשלכותיהן

נושאים אלו הגדירו את המסגרת שנבדקה במסגרת השאלונים שהופצו לבני ובנות +50 במועצה.

6. סקר שאלונים לגילאי +50

כהשלמה לשלב האפיון של העבודה נערך סקר שאלונים בקרב גילאי +50 בערבה. הסקר נועד לאתר עמדות, שאיפות, חסמים וחוזקות הנוגעים לחיים בגיל הפרישה בערבה. על הסקר ענו 74 תושבים ותושבות בגילאי 50 ומעלה, מכל ישובי הערבה. ממצאי הסקר התוו כיוונים ומגמות שפותחו ונבדקו בהמשך תהליך התכנון. פירוט הממצאים בנספח מס' 3.

עיקר הממצאים

- ❖ קיימת העדפה גורפת בקרב גילאי הפרישה להמשיך להתגורר בערבה. קיימת מידה רבה של התאמה בין הרצון להמשיך להתגורר בערבה לבין ההערכה שרצון זה ימומש.
- ❖ קיימת שביעות רצון גבוהה מהחיים בערבה בהווה. שביעות הרצון נובעת בעיקר מתחושת השייכות, הסביבה הטבעית והמרקם החברתי.
- ❖ גורם מרכזי לחוסר שביעות רצון בהווה הוא איכות השירותים המסופקים באזור (ע"י המועצה והישובים). חשוב להזכיר שהמשיבים ציינו כי איכות השירותים מהווה משתנה מרכזי בקבלת החלטה להמשך מגורים בערבה.
- ❖ העדפה ברורה להמשך מגורים בבית הנוכחי – במצבו הנוכחי או בהתאמות נדרשות. במקביל, קיימת נכונות לשקול מגורים במסגרות ייעודיות לגיל הפרישה.
- ❖ סוגיית דור הבנים מהווה שיקול מרכזי בהחלטה על המשך מגורים בעתיד. לכן, הבטחת מגורים ופרנסה לדור הבנים היא סוגיה קריטית משלימה לתוכנית הנוכחית
- ❖ רבים עוסקים כיום בפעילות התנדבותית ומתכוונים לשמר/להרחיב את היקף ההתנדבות בעתיד
- ❖ פעילויות פנאי עיקריות מועדפות לגיל הפרישה כוללות – לימודים והעשרה (אישית ובקבוצה); טיולים, חוגים ופעילויות מאורגנות; ביקור באירועים ומפעים והתנדבות במסגרות שונות.
- ❖ מתוך השאלון עולה צורך רחב בקיום בפעילויות הסברה ומידע לקראת גיל הפרישה. פעילות זו נדרשת במגוון רחב של תחומים – פיננסיים, העברת זכויות בנחלה, היבטי בריאות ופנאי, תכנון הבית לקראת גיל הפרישה ושימוש באינטרנט

פרק 3 - התוכנית

1. אתגרי הפיתוח

חלק ניכר מדור המייסדים שהקים וביסס את ישובי הערבה הותיקים, בשנות השישים והשבעים של המאה שעברה, מתגורר עדיין בערבה. רוב ותיקי הערבה נמצאים היום בשנות החמישים והשישים לחייהם ומנהלים אורח חיים פעיל ויצרני. רק כשני אחוזים מתושבי הערבה כיום, הם בגילאי 65 ומעלה. אולם מבט אל עבר התחזית הדמוגרפית של השנים הקרובות מלמד כי היקפה של קבוצת גילאי הפרישה יגדל במידה משמעותית, גידול שצפוי להביא עמו מגוון צרכים ייחודיים בתשתיות, שירותים ומערכות תמיכה.

קבוצת גילאי 50+ בערבה מביעה באופן גורף את רצונה להמשיך להתגורר באזור והנהגת המועצה תומכת בשאיפה זו ומעוניינת להירתם למימושה. האתגר המרכזי העומד בפני המועצה, הישובים והתושבים לפיתוח מערך כוללני תומך בגילאי הפרישה, נעוץ בעלויות אספקת השירותים וזמינותם ובתשתית הארגונית הנדרשת על מנת לספק את מערך השירותים והתשתיות. הקשיים נובעים משילוב מספר מאפיינים והם:

- ההיקף המצומצם יחסית של אוכלוסיית גילאי הפרישה הצפויה להתגורר בערבה עד תום העשור הבא, שלא יצור סף כניסה לשירותים רבים;
- הגידול בצרכים בשירותים ספציפיים ומתמחים ובתשתיות יחודיות, עם התבגרות האוכלוסייה;
- הריחוק ממוקדי אוכלוסייה גדולים, המקשה על יצירת ספי כניסה באמצעות שיתופי פעולה חוצי גבולות מוניציפאליים;
- והריחוק בין יישובי המועצה היוצר עלויות נוספות בהשוואה למועצות אחרות.

הכרה באתגרים הצפויים למועצה בהנעת פיתוח לצורכי גילאי הפרישה, הביאו אותה להחלטה להעריך מראש – תכנונית, ארגונית, ותקציבית - לעשור הקרוב בו יעלו משמעותית היקפה וצרכיה של אוכלוסיית גילאי הפרישה. נושא גילאי הפרישה עולה בהדרגה על סדר היום של המועצה האזורית הערבה התיכונה ושל יישוביה. תוכנית זו באה למסד את מקומו של הנושא בעיסוק השוטף של המועצה והישובים ולהניע איסטרטגיה לפיתוח מערך כוללני תומך בגילאי הפרישה המתגוררים בערבה.

2. מדיניות

תפיסה מנחה

המועצה האזורית הערבה התיכונה על יישוביה, תהווה מקום מגורים תומך ומכיל לתושבים בגילאי הפרישה. המועצה רואה בגילאי הפרישה נכס מרכזי לגיבוש מרקם קהילתי כפרי רב גילאי המשמר ומטפח את איכות החיים ו"רוח המקום" הייחודית. המועצה מעוניינת לפתח את מערכות השירותים והתשתיות הנדרשות לגילאי הפרישה מתוך מגמה לצמצם במידת האפשר את הנטל על המערכת הציבורית ועל דור ההמשך.

על רקע זה תפעל המועצה להנעת פיתוח עבור גילאי הפרישה לאורם של שלושה קווי מדיניות מרכזיים:

קו מדיניות 1: ריכוז מערך השירותים העיקריים לגילאי הפרישה ברמת המועצה ושילוב פתרונות יצירתיים על מנת להתגבר על העלויות הנגזרות מריחוק המועצה, פריסת היישובים ומיעוט אוכלוסיית השירות בעוד כעשור צפויים להתגורר בערבה כ-360 תושבים שעברו את גיל 65, רובם

המועצה האזורית הערבה התיכונה – תוכנית אב לגילאי הפרישה

במושבים חצבה, עין יהב, ופארן ובמרכז ספיר. קבוצת גיל זו מבטאת כבר היום העדפה מובהקת להמשיך להתגורר בבית המגורים הנוכחי ולצרוך שירותים בסמיכות ככל האפשר למגורים. ההיקף המספרי הקטן הצפוי של קבוצה זו ופיזור המרחבי, מקשה על היווצרות סף כניסה לשירותים רבים הנצרכים על ידי גילאי הפרישה. הגדלת סף הכניסה על ידי שיתופי פעולה אזוריים באספקת שירותים, אינו אפשרי עקב ריחוקה של המועצה ממרכזים אורבניים ומישובי הרשויות הסמוכות. המרחק בין ישובי המועצה מקשה אף הוא על יישומם של פתרונות ריכוזיים באספקת שירותים. במקביל, אספקתם של שירותים ותשתיות כרוכה בעלויות ניכרות שמושפעות הן מגודל אוכלוסיית השירות והן מפיזור.

קו מדיניות 2: הטמעת גישה כוללת וחוצת תחומים. עיקרון זה משקף שילוב בין שלושה רבדים בפעילות המועצה:

שיתופי פעולה בין מחלקות ובין מועצה לישובים: צורכי גילאי הפרישה הם רבים ומגוונים ומתן מענה עליהם, הוא במקרים רבים רב תחומי ומחייב מעורבות רב מקצועית. רשות מקומית מטבעה פועלת ביחידות מקצועיות שלכל אחת מנדט מוגדר. במימד השלטון הדו רובדי במרחב הכפרי, אחראים ישובי המועצה על שלל תחומי פעולה בעלי השלכה ישירה על איכות החיים של גילאי הפרישה. שיתופי פעולה בין מחלקות המועצה ובין המועצה לישובים הם אם כן תנאי חשוב להנעת פיתוח עבור גילאי הפרישה.

רב דוריות: המועצה פועלת כיום לחיזוקה של הערבה כקהילה רב גילאית הן באמצעות קידום נחלות נוספות במושבים עבור דור הבנים והן באמצעות מגוון תוכניות להרחבת ישובי המועצה. תכנית האב לגילאי הפרישה מוסיפה נדבך נוסף במאמצי המועצה לבסס את הערבה כחברה רב גילאית. יישום התוכנית הוא השלב הבא במאמצים אלו.

ממשקים בין תהליכי פיתוח: המועצה האזורית הערבה התיכונה יזמה בשנים האחרונות מגוון תוכניות פיתוח נושאות בתחומי אספקת שירותים, תיירות, פיתוח בר קיימא וחינוך. ישנם מגוון ממשקים בין תוכניות אלו לבין מתן מענה על צורכי גילאי הפרישה במועצה. יישום התוכניות בראיה אינטגרטיבית יעצים את תרומת כל אחת מהן לקבוצות אוכלוסייה מגוונות בערבה בכללן גילאי הפרישה.

קו מדיניות 3: הרחבת מעגל השותפויות הפעיל וגיוונו, תוך רתימת שותפים ומשאבים – הן חיצוניים והן פנימיים – לפיתוח אזורי לגילאי הפרישה ולהעצמת בני ובנות גיל הפרישה המתגוררים במועצה. מתן מענה לצורכי גילאי הפרישה בערבה, מחייב מיצוי יעיל ומירבי של משאבים זמינים, פנימיים וחיצוניים. מספר משרדי ממשלה וארגונים ארציים מעורבים בפיתוח עבור גילאי הפרישה וברשותם ידע רב, ניסיון מצטבר, כוח אדם מקצועי, תוכניות פעילות ומשאבים נוספים היכולים להעשיר ולמקצע את פעילות המועצה בנושא גילאי הפרישה. שיתוף הפעולה ארוך הטווח של המועצה עם קהילת אוסטרליה במסגרת שותפות 2000, מהווה אף הוא נכס משמעותי שיש לרתום לטובת פיתוח לגילאי הפרישה. השותפות הקהילתית עם יחידים ועם קבוצת "מפגשים" מהווה בשנים האחרונות מנוע מרכזי בהעלאת נושא גילאי הפרישה על סדר היום של המועצה.

3. מטרות

במסגרת התכנית הוגדרו שלוש מטרות אופרטיביות:

☑ הבנייה ומיסוד העיסוק בגילאי הפרישה בסדר היום של המועצה כחלק מחברה רב דורית. מטרה זו מכוננת ליצירת התשתית הארגונית המאפשרת.

המועצה האזורית הערבה התיכונה – תוכנית אב לגילאי הפרישה

- ☑ יצירת התנאים המאפשרים המשך מגורים של גילאי הפרישה בערבה באיכות חיים גבוהה. מטרת ליבה זו מתייחסת למגוון תחומי הפעולה המשלימים על החלטות משקי הבית בגילאי הפרישה ביחס להמשך המגורים במקום
 - ☑ ביסוס וחזוק רוח המקום – כמרחב מדברי-חקלאי בעל זהות קהילתית ייחודית בנוף הישראלי. מטרה זו מתייחסת להשפעה של גילאי הפרישה על המערכת האזורית כולה ואיכויותיה.
- קידום מימושן של מטרות אלו ייעשה בארבעה תחומים מרכזיים המפורטים במסלולי הפיתוח להלן.

4. מסלולי פיתוח

- להשגת מטרות התוכנית, יתמקדו תוצריה בארבעה מסלולי פיתוח. אלו מצביעים על התחומים העיקריים בהם מתמקד פיתוח שניע את ההערכות הנדרשת למתן מענה לצורכי גילאי הפרישה במועצה:
- ☑ **תשתיות ארגוניות** המאפשרת למסד ולתכלל את העיסוק בגילאי הפרישה ברמת המועצה, תוך הבניית שיתופי פעולה חוצי מחלקות ובין מועצה ליישובים ותוך מיצוי הממשקים עם כלל תהליכי התכנון שמובילה המועצה.
 - ☑ **מערך השירותים.** היצע של שירותי ציבור, בעיקר שירותי בריאות ופנאי, הוא גורם חשוב בהשפעה על נכונות תושבי הערבה להמשיך להתגורר בה בגיל הפרישה. התוכנית מדגישה פיתוח מערך שירותי בריאות ופנאי נגישים, גמישים ומותאמים לצרכים משתנים. הפעלת מערך השירותים תיתמך על ידי רשתות אזוריות הן בתחום התחבורה והן בתחום ה-IT.
 - ☑ **חיי קהילה וחזוק האופי החקלאי-כפרי.** מיצוי משאבים וכישורים אישיים וקהילתיים של גילאי הפרישה לטובת העשרת היצע הפעילויות והשירותים לקבוצה זו, לפיתוח היחסים הבין-דוריים, לחיזוק הקהילה ולקידום האופי הכפרי-חקלאי הייחודי של המועצה.
 - ☑ **סביבת המגורים.** סביבת המגורים מתייחסת לפתרונות מגורים והן לשדרוג המרחב הציבורי ביישוב ובמרכז השירותים של המועצה. כיוון פעולה זה שם דגש על קידום פתרונות ברמת הישוב תוך גמישות בפתרונות בלוחות הזמנים בהתאם למאפייני הישוב והאוכלוסייה בו.

5. ממדיניות ליישום

התוכנית הינה ישומית בתפיסתה ומציגה סל של תוכניות פעולה, הניתן כמובן להרחבה בהמשך, לקידום בטווחי זמן שונים תוך התוויית מסגרות ארגוניות, סטטוטוריות ותפקודיות שיתמכו ביישום ויאפשרו אותו.

5.1 תוכניות פעולה

התוכנית מורכבת מעשר תוכניות פעולה – חלקן ספציפיות וחלקן מתוות ערוצי עשייה משלימים. תוכניות הפעולה מוצגות להלן בהתאם למסלולי הפיתוח אותן הן מקדמות. יש להדגיש כי רובן של תוכניות הפעולה תורמות לקידום של מספר מסלולי פיתוח:

5.1.1. מכיווני פיתוח לתוכניות פעולה

הטבלה להלן מציגה את רשימת תוכניות הפעולה שהן הרובד היישובי של התוכנית. בטבלה מודגשת תרומתן של כל אחת מתוכניות הפעולה לקידום מסלולי הפיתוח השונים.

סביבת המגורים	חיי קהילה וחיוק האופי החקלאי-כפרי	מערך השירותים	תשתיות ארגוניות	
			☒	1. רכז/ת גילאי הפרישה
	☒		☒	2. ועדות גיל פרישה
	☒	☒	☒	3. נגישות וניידות לגילאי הפרישה בערבה
	☒	☒		4. מרכז פעילות רב תכליתי לגילאי הפרישה
☒	☒	☒	☒	5. מרכז מידע
		☒		6. שירותי בריאות לגיל הפרישה
		☒		7. קווים מנחים לבדיקת האפשרות להקמת כפר נופש/חוות בריאות לגמלאים במועצה
☒	☒	☒	☒	8. קהילה תומכת
	☒	☒	☒	9. מתנדבים בערבה
☒	☒			10. התאמת סביבת המגורים לגיל הפרישה כולל: <ul style="list-style-type: none"> מסלול תכנוני – סטטוטורי: מאפשר בניה המתאימה לצורכי אוכלוסייה מבוגרת
☒	☒			מסלול להתאמת בית המגורים הקיים לצרכים עתידיים
☒	☒	☒		מסלול תשתיתי – הבטחת נגישות לתשתיות, מוסדות ושירותים

5.1.2. עיקרי תוכניות הפעולה

הלוח הבא מציג בתמצית את תוכניות הפעולה המוצעות. תוכניות הפעולה מלאות מופיעות בהמשך. ראוי להדגיש את חשיבותן של שתי תוכניות הפעולה הראשונות:

☒ " **רכז/ת גילאי הפרישה ובריאות**": תוכנית זו מהווה כלי יישום בסיסי והכרחי לקידומה של תוכנית האב ולמיסוד מקומו של תחום גילאי בסדר היום של המועצה. תוכנית זו עונה על המחסור הקיים בממלא/ת תפקיד ברמת המועצה שיעסקו בתכלול וקידום כלל הנושאים הקורים לרווחת ואיכות החיים של גילאי הפרישה במועצה. יישום תוכנית זו הוא תנאי הכרחי לקידום שאר מרכיבי תוכנית האב.

☒ " **ועדות גיל הפרישה**": תוכנית זו מתווה את הדגם להקמתן והפעלתן של מסגרות ארגוניות – ברמת המועצה וברמת הישובים – לקביעת מדיניות בתחומי גילאי הפרישה ולקידום הנושא במוקדי קבלת ההחלטות במועצה ובישובים. ועדות גיל הפרישה יהיו גוף מלווה ומנחה שיעבוד בשיתוף פעולה מלא עם הרכז/ת ויתמוך וייסע בקידום תוכנית האב.

המועצה האזורית הערבה התיכונה – תוכנית אב לגילאי הפרישה

תוכנית הפעולה	עיקר הרציונל	מרכיבים עיקריים	עלויות
1. רכז/ת גילאי הפרישה ובראות	<ul style="list-style-type: none"> בשנים הקרובות צפוי גידול משמעותי של בני ובנות גיל הפרישה המתגוררים בערבה התיכונה ועמו עליה במגוון והיקף הצרכים של קבוצה זו. מערך שירותי הבראות הוא אחד הנושאים המרכזיים הנמצאים על סדר היום של גילאי הפרישה ושל כלל אוכלוסיית המועצה תחומי גילאי הפרישה והבראות הינם הוא תחומי משיקים שחשיבותם תלך ותגדל בשנים הבאות שני התחומים אינם מטופלים ע"י גורם מקצועי ייעודי המוקצה לצורך זה. 	<ul style="list-style-type: none"> מינוי רכז/ת בחצי משרה במסגרת המחלקה לשירותים חברתיים, שיתאם את כל הפעילות לגילאי הפרישה והבראות במועצה ויקדם יישום פעילויות ופרויקטים בשיתוף עם גורמי המועצה, קהילה וגורמי חוץ. תחומי אחריות: <ul style="list-style-type: none"> גילאי הפרישה: קידום יישום תכנית האב תוך הובלת מגוון פעולות ופרויקטים ומעורבות בקידום פרויקטים נוספים; זיהוי וקידום פרויקטים נוספים; גיוס משאבים ושותפים פנימיים וחיצוניים; אינטגרציה ותיאום בין מחלקות המועצה בקידום פרויקטים ופעולות. בראות: הרחבת מערכת שירותי הבראות לגילאי הפרישה ולכלל האוכלוסייה; (ראו תוכנית פעולה מס' 6); זיהוי וקידום פרויקטים בתחומי מערך שירותי הבראות ובראות הקהילה; גיוס משאבים ושותפים; אינטגרציה ותיאום בין מחלקות המועצה בקידום פרויקטים ופעולות מומלץ לקידום מידי 	סה"כ שנתי (משרת רכז, תקציב משרדי, השתלמויות והכשרות, פעילות קהילות המועצה, הפקת מידע ופרסומים) – 87,000 ₪ + 10,000 ₪ ח"ח הצטיידות בשנה הראשונה
2. ועדות גיל פרישה	<ul style="list-style-type: none"> לאור השינויים הצפויים בהיקף אוכלוסיית גילאי הפרישה במועצה יש צורך בהקמת מסגרות ציבוריות שתפקידן להציף אל סדר היום המועצתי והיישובי סוגיות ופתרונות לקבוצת אוכלוסייה זו 	<ul style="list-style-type: none"> הקמת ועדת גיל פרישה מועצתית והקמת ועדות יישוביות שיפעלו במתואם עם רכז/ת גיל הפרישה והבראות לקידום פעילויות, להפצת מידע, להרחבת מעגל המשתתפים בפעילויות ולהבטחת הקצאת משאבים לצורכי האוכלוסייה בגיל הפרישה. שלבי ביצוע: <ul style="list-style-type: none"> קבלת החלטה במליאת המועצה על הקמת ועדה לגילאי הפרישה כועדת רשות של המועצה והקמתה. הועדה תנחה את עבודת הרכז ותאשר את תכנית העבודה השנתית שהכין, תסייע בגיוס והקצאת משאבים, תנחה את הועדות היישוביות ותיצור שיתופי פעולה ביניהן ותשמש קול לצורכי האוכלוסייה בגיל הפרישה במועצה הקמת ועדות יישוביות של תושבים, בשלב הראשון בעין יהב, חצבה וספיר, כחלק מועדות המשנה של ועד היישוב: הועדות יתכנסו בצורה סדירה, יעבדו עפ"י תוכנית עבודה שנתית, החלטותיהן יאושרו ע"י ועד היישוב ויפורסמו לתושבים. חברי הועדה יעבדו בשיתוף פעולה מלא עם הועדה המועצתית חברי הועדות (אזורית ויישוביות) ייהנו ממערך השתלמות שנתי מובנה 	סה"כ שנתי (השתלמויות והכשרות) 5,000 ₪ בשנה
3. נגישות וניידות לגילאי הפרישה בערבה	<ul style="list-style-type: none"> צרכים בתחבורה ונגישות הם קריטיים במיוחד לבני הגיל השלישי והרביעי כמאפשרים קיום חיי היום יום במרחב הכפרי ושמירה על איכות החיים. תשתית תחבורה מאורגנת מהווה גורם המאפשר יצירת חיבורים בין שימושי קרקע, יישובים ופעילויות ולכן קיומה מהווה תנאי משלים אך הכרחי להבטחת הנגישות לשירותים ופעילויות מחוץ ליישוב. 	<ul style="list-style-type: none"> תכנית הפעולה מבוססת על ההנחה כי בכל פעילות מאורגנת לגילאי הפרישה, יש לכלול מרכיב של הסעות, כדי להבטיח השתתפות כל המעוניינים בכך. תכנון מערך ההסעות והפעלות באחריות רכז/ת גילאי הפרישה ובראות. המערך יכלול שלושה מרכיבים: <ul style="list-style-type: none"> שימוש באוטובוסים צהובים תוך תיאום עם צורכי מע' החינוך שיתוף נסיעות car-pool: רכישת והפעלת מערכת טרמפים קהילתית ממוחשבת לשיתוף נסיעות. נהגים מלווים: גיוס תושבים לנהיגה/לווי של הזקוקים לכך למוקדי שירות במועצה ומחוץ לה, הן בהתנדבות והן עבור תשלום. 	סה"כ שנתי (פרסום, הסברה, הכשרת נהגים/מלווים מתנדבים) – 3,000 ₪ ח"ח. (לא כולל עלות מערכת ממוחשבת לשיתוף בנסיעות)

המועצה האזורית הערבה התיכונה – תוכנית אב לגילאי הפרישה

4.	תוכנית הפעולה	עיקר הרציונל	מרכיבים עיקריים	עלויות
4.	מרכז פעילות רב תכליתי לגילאי הפרישה	<ul style="list-style-type: none"> צריכת שירותי פנאי וקהילה מהווה מרכיב מרכזי באיכות החיים שחשיבותו עולה בגילאי הפרישה העליה בזמן הפנוי שמביא עמו גיל הפרישה, צפויה להעלות את הביקושים לשירותי פנאי וקהילה גם בקרב תושבי הערבה. בקרב גילאי הפרישה בערבה מוזכר נושא אספקת שירותי פנאי וקהילה כגורם חשוב בהשפעה על ההחלטה להמשיך להתגורר בערבה וכמקור נוכחי לחוסר שביעות רצון. על רקע זה עולה הצורך במיסוד מסגרת מאורגנת בערבה לאספקת שירותי פנאי, קהילה, וחברה ביחד עם מרכיבים משלימים 	<ul style="list-style-type: none"> הפעלת מרכז הכולל שירותי פנאי וקהילה, השכלה ולימוד, מועדון חברתי, מרכז ייעוץ, סדנאות פעילות כלכלית/תעסוקתית, מרכז יום לקשיש. בטווח הארוך יפעל מרכז השירותים הרב תכליתי במבנה עצמאי יעודי. המבנה יבנה כאשר היקף הפעילות יצדיק ריכוזה במבנה יעודי. שילוב מרכזיים: <ul style="list-style-type: none"> בטווח הקצר (כשנתיים-שלוש) תתמקד פעילות המרכז בתחומים של – שירותי פנאי וקהילה, מועדון חברתי, השכלה ולימוד, מרכז ייעוץ. הסל יורחב ויעבור התאמות בהתאם לביקושים ולצרכים שיעלו. בחינת התשתיות הפיזיות והמיניות (חדרי המתנ"ס, מתקני ספורט, מוסדות חינוך), הגדרת צרכים להתאמתן לצורכי פעילות גילאי הפרישה, ומיסוד הקצאתן בשעות המתאימות לפעילות. בהמשך תתבצע בדיקת צרכים וביקושים להפעלת סדנאות ופעילות כלכלית/תעסוקתית. במידה וקיימים ביקושים תתבצע הכשרה של המעוניינים ביזמות עסקית אישית/קבוצתית להקמת עסקים בתחומים הרלוונטים ותינתן תמיכה מקצועית בהקמת העסקים והפעלתם. הכנת פרוגרמה למבנה פיזי ואישור תוכנית סטטוטורית – כשנתיים לאחר הפעלת המרכז. גיוס משאבים להקמת מבנה יעודי – לאחר אישור התוכנית הסטטוטורית. בטווח הבינוני (כחמש שנים) – בחינת ההיתכנות לביזור חלק מהפעילויות לרמת הישוב. 	<p>סה"כ שנתי 75,000 ₪ (רכז/ת בשליש משרה + סל פעילויות על בסיס אנשי מקצוע העובדים עם המתנ"ס)</p> <p>הכנת פרוגרמה למבנה 15-20,000 ₪ ש"ח. עלות הקמת מבנה אם תידרש – בהתאם לפרוגרמה</p>
5.	מרכז מידע	<ul style="list-style-type: none"> לגילאי הפרישה בערבה ואלו המתקרבים לגיל הפרישה, יש צרכים משותפים במידע. אלה דינאמיים וצפויים להשתנות עם הגידול בהיקפה של קבוצת גילאי הפרישה ובמגוון הגילאים של חבריה. האינטרנט מהווה אמצעי חשוב להפצת/קבלת מידע, נגישות לשירותים ושימור רשתות חברתיות. גילאי הפרישה נבדלים זה מזה בנגישות לאינטרנט ובנכונות להשתמש במדיום זה ולהסתמך עליו. 	<ul style="list-style-type: none"> מרכז המידע לגילאי הפרישה יוקם ויונהל על ידי רכז/ת גילאי הפרישה בסיוע 1-2 מתנדבים. את הפעלת המרכז ילווה צוות עבודה המורכב מנציגי מפגשים, דוברת, נציג מרכז השירותים הרב תכליתי (לכשיוקם) ומתנדבים. המרכז יעסוק בחמישה תחומים עיקריים: <ul style="list-style-type: none"> ריכוז מידע רלוונטי (צריכת שירותים, מידע בענייני בריאות, זכויות וחובות בביטוח לאומי, רשתות חברתיות, התנדבות, דיור ועוד) לגילאי הפרישה ועדכון השוטף הפצת מידע באמצעות אמצעי תקשורת מקומיים ודיור ישיר (אינטרנט/דואר) לגילאי הפרישה הכשרת בני ובנות גיל הפרישה בשימוש באינטרנט הפעלת וניהול פורומים מקוונים לדיונים גיוס אנשי נשות מקצוע חיצוניים ומקרב עובדי המועצה לייעוץ לתושבים 	<p>הפקת חומרים ודיור - 3,000 ₪ בשנה</p> <p>קורס מחשבים - 5,000 ₪ לקורס</p> <p>ייעוצים חיצוניים - 10,000 ₪ ש"ח</p>

המועצה האזורית הערבה התיכונה – תוכנית אב לגילאי הפרישה

תוכנית הפעולה	עיקר הרציונל	מרכיבים עיקריים	עלויות
6. חלופות לשירותי בריאות לגיל הפרישה	<p>עם השינוי הדמוגרפי, צפוי גידול ניכר באינטנסיביות ההזדקקות לשירותים רפואיים ולשירותי בריאות ובמגוון השירותים הנדרשים. המאפיינים הגיאוגרפיים והדמוגרפיים, מקשים על אספקת היקף ומגוון שירותי הבריאות הנדרש לגילאי הפרישה ברמת שירות גבוהה.</p> <p>קופ"ח כללית צברה ניסיון בהקמת מספר מרפאות אזוריות במועצות בהן פריסת יישובים רחבה. הקמת מרפאה משמעותה הרחבת זמינות שירותי בריאות בסיסיים במשך היום אולם אין בה כדי להנגיש יותר שירותי בריאות מתמחים</p>	<p>התכנית מציעה תהליך מקצועי שיובל ע"י גורמי מקצוע מג'וינט ישראל בשיתוף קופ"ח כללית ותושבים לבחינת חלופות לשיפור מערך שירותי הבריאות בערבה, על בסיס לימוד דגמים קיימים, בחינת המשמעות של שילוב שירותי בריאות עם יוזמות תיירות, מבטחי הבריאות של העובדים התאילנדים, שירותי בריאות מרחוק (טלמדיסין) ואפשרויות נוספות שזוהו בתהליך והצגת האפשרויות ומשמעותן לדיון בפורום ציבורי רחב</p>	<p>ייעוץ מקצועי לתהליך – 25,000 ₪</p> <p>סיוורים מקצועיים ודיונים ציבוריים – 5,000 ₪</p>
7. קווים מנחים לבדיקת האפשרות להקמת כפר נופש/חוות בריאות	<p>בתכנית האב לתיירות של המועצה שני פרויקטים היכולים להשתלב בשיפור שירותי הבריאות והפנאי לתושבי הערבה – חוות בריאות ומרחצאות ספא ותפנוקים. האפשרות שאלו ישמשו גם את תושבי הערבה – בעיקר בגילאי הפרישה, מחייבת חשיבה, התאמות, היערכות וגיבוש הסכמות מאחר ואלו עתידים להיות מפותחים ומתופעלים ע"י ימים פרטיים.</p>	<p>הפרויקט נועד לקדם בדיקת היתכנות להקמת כפר נופש/חוות בריאות/מרחצאות ספא עבור קהל היעד של גילאי הפרישה. חשיבות המיזם, מעבר להיותו מיזם כלכלי רווחי ליזמים ומקור הכנסה למועצה, הוא בהגדלת אוכלוסיית היעד של גילאי הפרישה השוהה בערבה בזמן נתון והגדלת היצע שירותי הפנאי הזמין לבני גיל הפרישה המתגוררים בערבה. במסגרת תוכנית האב לגיל הפרישה מושם דגש בפרויקט זה על מיסוד הסדרים עם יזמי/מפעילי כפר הנופש/חוות הבריאות להבטחת אפשרות של בני גיל הפרישה בערבה לצרוך בדגם מוזל שירותי פנאי, ספורט ובריאות שיוצעו במסגרת המיזם. נדרשת בדיקת ייתכנות, מחקר שוק וגיבוש פרוגרמה תכנונית וכלכלית מתאימה</p>	<p>200,000 ₪ לביצוע הבדיקות הכלכליות והפרוגרמטיות</p>
8. קהילה תומכת	<p>תוכנית קהילה מספקת מענים לקשישים המעדיפים להמשיך להתגורר בביתם בקהילות מגוריהם ולשמור, ככל האפשר, על איכות חיים עצמאית ופרטית..</p>	<p>התוכנית מספקת שירותים בארבעה תחומים:</p> <ul style="list-style-type: none"> מוקד סיוע בעזרת לחצן מצוקה. זמינות שירותי בריאות: אמבולנס, רופא - בתשלום סמלי פעילות חברתית אב קהילה: מספק תיקוני בית קלים ללא תשלום וקשר אישי. <p>מודל קהילה תומכת במרחב הכפרי מבוסס על מקבצי יישובים סמוכים בתשלום חודשי קבוע בסך כ-100 ₪. על פי הערכת אשל נדרש היקף של כ-200 משקי בית, כדי שהפרויקט יהיה מאוזן תקציבית.</p> <p>אוכלוסיית המועצה האזורית הערבה התיכונה מתבגרת בהדרגה. בשנת 2012 יתגוררו במועצה כ-150 תושבים בגילאי +65, רובם המכריע ביישובים חצבה, עין ייב וספיר. היקף קבוצת גילאי +65 יעלה עם השנים ביחד עם עליה בצרכים לשירותים שמספקת קהילה תומכת. אוכלוסייה זו ברובה היא קהל היעד הפוטנציאלי להפעלת תוכנית קהילה תומכת בערבה, בהתאמות הנדרשות</p>	<p>בהנחה של 200 משלמים X 100 ₪ לחודש זהו היקף שנתי של 240,000 ₪ המאפשר את הפעלת כל השירותים הנ"ל.</p>

המועצה האזורית הערבה התיכונה – תוכנית אב לגילאי הפרישה

תוכנית הפעולה	עיקר הרציונל	מרכיבים עיקריים	עלויות
9. מתנדבים בערבה	לגילאי הפרישה עניין כפול בתחום ההתנדבות – כפעילות פנאי המעשירה את הזמן הפנוי וכיעד להתנדבות של אחרים בקהילה. תחום זה אינו ממוסד כיום במועצה. יש מקום למיסוד מסגרת להכשרת פעילים ומתנדבים, הפעלתם ותחזוקת הפעילות לאורך זמן. זאת עבור כלל הפעילות ההתנדבותית בערבה בדגש על גילאי הפרישה	ריכוז מערך המתנדבים ייעשה ע"י רכז/ת גילאי הפרישה. לאחר לימוד הניסיון במועצות אזוריות רלבנטיות אחרות הרכז/ת ימפה את ההעדפות והצרכים בתחום ההתנדבות במועצה ובקהילות סמוכות רלוונטיות. יגובש היצע פעילויות התנדבות לתושבי הערבה, יגויסו פעילים שיעברו הכשרה	כ-14,000 ₪ בשנה עבור הכשרות, תמיכה בפעילות התנדבותית ופרסום
10. התאמת סביבת המגורים לגיל הפרישה כולל: מסלול תכנוני – סטטוטורי: בניה המתאימה לצורכי אוכלוסייה מבוגרת	אל תהליך ההזדקנות מתלווה גידול במגבלות הפיסיות ברמות שונות וצרכים מיוחדים. עובדה זו, בצירוף הרצון הגורף של תושבי הערבה להישאר בקהילתם מחייב ביצוע התאמות ושינויים בסביבת המגורים.	המועצה תקדם מהלך לשינוי תכניות המתאר היישוביות שיאפשרו בעתיד הקצאת אזור ייעודי בעל צפיפויות גבוהות יותר של מספר יחידות דיור קטנות יחסית, ו/או חלוקה של בית המגורים הקיים לשתי יחידות דיור נפרדות. אלו יגובשו בשלב הראשון לעין יהב, חצבה וספיר ובעתיד, בהתאם לקצב השינוי הדמוגרפי, גם ביתר יישובי הערבה	הכנת תכניות כ-60,000 ₪
מסלול להתאמת בית המגורים הקיים לצרכים עתידיים		הכנת מדריך/חוברת המלצות והנחיות להתאמת בית המגורים לצרכים של אוכלוסייה בעלת מוגבלויות הנובעות ממאפייני הגיל. החוברת תוכן ע"י רכז/ת גיל הפרישה בשיתוף עם מהנדס המועצה (ובסיוע יועצים במידת הנדרש) ותופץ לכל בתי האב בגילאי הפרישה.	יועצים והפקות כ-15,000 ₪
מסלול תשתיתי – הנגשת תשתיות, מוסדות ושירותים		מחלקת ההנדסה, בשיתוף עם רכזות גילאי הפרישה, תבצע סקר נגישות בכל המוסדות, השירותים, הדרכים והשטחים הציבוריים ותגבש על בסיסו תכנית לביצוע התאמות נדרשות	סקר ותכניות מפורטות כ-50,000 ₪ פיתוח פיזי-הנגשת התשתיות: כ-1,500,000 ₪ ש"ח (הערכת המועצה)

5.1.3. פירוט תוכניות הפעולה

להלן מוצג פירוט של עשר תוכניות הפעולה שהותוו במסגרת תוכנית האב לגילאי הפרישה.

תוכנית פעולה מס' 1: רכז/ת גילאי הפרישה ובריאות			
נכתב בהשתתפות: עזרא שירין, חנן אורן, רוני אורן נעמי בקר			
רציונל (מדוע יש צורך בתכנית)	<p><u>רציונאל</u></p> <p>בשנים הקרובות צפוי גידול משמעותי של בני ובנות גיל הפרישה המתגוררים בערבה התיכונה. כתוצאה, צפוי גידול בהיקף ומגוון הצרכים ובמערך התשתיות והשירותים הנדרשים עבור אוכלוסייה זו. הצרכים והשירותים לגילאי הפרישה נופלים בתחומי אחריותם של מחלקות וגופים שונים במועצה, ביישובים ובקרבת גורמים חיצוניים מהמגזר הציבורי, ההתנדבותי והפרטי. מערך שירותי הבריאות הוא אחד הנושאים המרכזיים הנמצאים על סדר היום של גילאי הפרישה ושל כלל אוכלוסיית המועצה.</p> <p>תחומי גילאי הפרישה והבריאות הינם הוא תחומי משיקים שחשיבותם תלך ותגדל בשנים הבאות, ושניהם אינם מטופלים ע"י גורם מקצועי ייעודי המוקצה לצורך זה.</p> <p>על רקע זה יש צורך בגורם שיקדם את החשיבה והעשייה וידאג למיסודם של תחומים אלו בסדר היום של המועצה.</p>		
	<p><u>מטרות</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. קידום נושאי גילאי הפרישה והבריאות בסדר היום של המועצה והקהילה 2. יצירת תיאום ושיתופי פעולה פנימיים וחיצוניים בנושאים הנוגעים לגילאי הפרישה ולמערך שירותי הבריאות 3. קידום יישומה של תכנית האב לגיל הפרישה 4. הבטחת אספקת שירותי בריאות ושירותים לגילאי הפרישה בהתאם לצורכי והעדפות האוכלוסייה 		
משאבים נכסים ושותפים פוטנציאליים לתמיכה בתכנית	תחום גילאי הפרישה	תחומי גילאי הפרישה והבריאות	תחום הבריאות
	<p><u>תשתיות פיזיות</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ☒ משרדי מועצה/המחלקה לשירותים חברתיים <p><u>משאבים ארגוניים ומוסדיים</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ☒ המחלקה לשירותים חברתיים ☒ מתנ"ס ערבה ☒ מחלקות המועצה ☒ שותפות 2000 ☒ המוסד לביטוח לאומי 	<ul style="list-style-type: none"> ☒ משרד הרווחה והשירותים החברתיים ☒ קבוצת מפגשים ופעילים יישוביים ☒ אש"ל ☒ מפעם 	<ul style="list-style-type: none"> ☒ מרפאות ישוביות ☒ מרפאה אזורית ☒ משרד הבריאות ☒ קופ"ח כלכלית
תיאור התכנית	<p><u>תיאור כללי – מה עושים</u></p> <p>מינוי רכז/ת בחצי משרה במסגרת המחלקה לשירותים חברתיים, שיתאם את כל הפעילות לגילאי הפרישה והבריאות במועצה ויקדם יישום פעילויות ופרויקטים בשיתוף עם גורמי המועצה, קהילה וגורמי חוץ.</p> <p>תחומי עיסוק ואחריות:</p> <ol style="list-style-type: none"> 5. <u>גילאי הפרישה</u> <ul style="list-style-type: none"> • קידום יישום תכנית האב לגיל הפרישה <ul style="list-style-type: none"> ○ הובלה: ריכוז והנחיית ועדות גיל פרישה, מרכז מידע, מערך היסעים, מרכז מתנדבים, היבטים רלוונטיים מהתאמת סביבת המגורים לגיל הפרישה. ○ מעורבות – ביתר תכניות הפעולה • זיהוי וקידום פרויקטים נוספים, כתיבת תכניות פעולה והכללה בתכניות עבודה שנתיות • גיוס משאבים ושותפים פנימיים וחיצוניים לקידום פרויקטים ופעולות • אינטגרציה ותיאום בין מחלקות המועצה בקידום פרויקטים ופעולות <p><u>ב. בריאות</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • הרחבת מערכת שירותי הבריאות לגילאי הפרישה ולכלל האוכלוסייה בהתאם למאפיינים הייחודיים של המועצה (ראו תוכנית פעולה מס' 6 בהמשך) • זיהוי וקידום פרויקטים בתחומי מערך שירותי הבריאות ובריאות הקהילה, כתיבת תכניות 		

המועצה האזורית הערבה התיכונה – תוכנית אב לגילאי הפרישה

<p>פעולה והכללה בתכניות עבודה שנתיות</p> <ul style="list-style-type: none">• גיוס משאבים ושותפים פנימיים וחיצוניים לקידום פרויקטים ופעולות• אינטגרציה ותיאום בין מחלקות המועצה בקידום פרויקטים ופעולות (להרחבה בנושא קידום בריאות הקהילה ראו הפניה במקורות מידע נוספים) <p><u>שלבי ביצוע ולוחות זמנים:</u></p> <ol style="list-style-type: none">1. אישור מימון משרת רכז/ת גיל הפרישה ובריאות בתקציב המועצה ל 20102. גיוס רכז/ת עד סוף רבעון 1 20103. סבב פגישות לימוד והיכרות עם "שחקנים" בזירה הלאומית (מוסדיים, מגזר שלישי, מגזר פרטי), גורמים מקומיים ולימוד הניסיון במועצות אזוריות רלבנטיות אחרות.4. הקמת ועדת גיל פרישה מועצתית וריכוזה (ראו תוכנית פעולה מס' 2). הועדה תכלול את נציגי מחלקות המועצה, מתנ"ס, מפגשים ונציגי ועדות גיל פרישה יישוביות (לכשיוקמו) רופא/אחות יישובית. הועדה תשמש כגורם מנחה, מאשר ומלווה.5. גיבוש תכנית עבודה שנתית כנגזרת מתכנית האב ומדיונים בועדת גיל פרישה, עד מחצית 2010 (וכמובן בהמשך לקראת כל שנת תקציב חדשה).6. יישום שוטף של תכנית העבודה, תוך תיאום ואינטגרציה עם גורמי פנים וחץ רלבנטיים במהלך 2010 ואילך.																																							
<table><tr><th>חודשים</th><th>דצמבר 2009</th><th>רבעון 1 2010</th><th>רבעון 2 2010</th><th>רבעון 3 2010 ואילך</th></tr><tr><td>שלב מס'</td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr><tr><td>1</td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr><tr><td>2,3</td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr><tr><td>4</td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr><tr><td>5,6</td><td></td><td></td><td></td><td>מתמשך</td></tr></table>					חודשים	דצמבר 2009	רבעון 1 2010	רבעון 2 2010	רבעון 3 2010 ואילך	שלב מס'					1					2,3					4					5,6				מתמשך	לוח זמנים				
חודשים	דצמבר 2009	רבעון 1 2010	רבעון 2 2010	רבעון 3 2010 ואילך																																			
שלב מס'																																							
1																																							
2,3																																							
4																																							
5,6				מתמשך																																			
<p>מנהלת המחלקה לשירותים חברתיים.</p> <p>במחצית 2011, עם ביסוס הפעילות והגידול במספר התושבים בגיל הפרישה, ייבחן הצורך בהגדרה מחדש של היקף המשרה לריכוז נושאי הבריאות וגילאי הפרישה, מינוי אחראים לחלק מתכניות הפעולה והקמת מסגרת ארגונית ייעודית לתחום גיל הפרישה.</p>					<p>מסגרת ארגונית וגורם אחראי לקידום</p>																																		
<ul style="list-style-type: none">• רכז/ת בחצי מלאה – 72,000 ₪ בשנה• הצטיידות – מיחשוב, ריהוט וכיו"ב 10,000 ₪ (חד פעמי)• תקציב משרדי שוטף – 6,000 ₪• השתלמויות והכשרות – 3,000 ₪ בשנה• תקציב פעילות שוטף עם קהילות המועצה – 3,000 ₪ בשנה• תקציב פעילות שוטף וכמציג לגיוס משאבי חוץ – כלול בתוכניות הפעולה• תקציב להפקת מידע ופרסומים שוטפים (בנוסף על מרכז מידע המופיע בנפרד) – 3,000 ₪ בשנה <p>סה"כ שנתי – 87,000 ₪ (+ 10,000 ש"ח הצטיידות בשנה הראשונה)</p>					<p>עלויות משוערות</p>																																		
<ul style="list-style-type: none">• מועצה/מתנ"ס• משרד הרווחה והשירותים החברתיים• אש"ל• קופ"ח כללית• משרד הבריאות• המשרד לענייני גימלאים					<p>מקורות מימון אפשריים</p>																																		
<ul style="list-style-type: none">• פגישות היכרות עם רכזי קשישים במועצות אזוריות אחרות• רשת ערים בריאות http://www.healthycities.co.il/about.asp?aboutnum=5					<p>מידע רלוונטי נוסף</p>																																		

המועצה האזורית הערבה התיכונה – תוכנית אב לגילאי הפרישה

תוכנית פעולה מספר 2 : ועדות גיל פרישה	
נכתב בהשתתפות: חנן, עזרא, רוני, נעמי	
<p>רציונל (מדוע יש צורך בתכנית)</p> <p>עם הגידול הצפוי בהיקף גילאי הפרישה, בהעדר מחלקה ייעודית מקצועית האחראית לטיפול וקידום התחום במועצה, ומתוך הבנה כי סדר היום של המועצה והיישובים עמוס במגוון תחומי טיפול; יש צורך בהקמת מסגרות ציבוריות שתפקידן להציף אל סדר היום המועצתי והיישובי סוגיות ופתרונות לקבוצת אוכלוסייה זו</p> <p>מטרות</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. הצפת צורכי גיל הפרישה אל סדר היום של היישובים והמועצה 2. סיוע לרכז/ת הגיל השלישי ולמחלקות הייעודיות בקידום פעילויות ותכניות העונות לצורכי גיל הפרישה ברמת היישוב והמועצה 3. יצירת "כתובת" יישובית והגברת התיאום בין הרמה האזורית והיישובית 4. הרחבת המעגל היישובי של משתתפים בפעילויות לגיל הפרישה. 	
<p>משאבים נכסים ושותפים פוטנציאליים לתמיכה בתכנית</p> <p>תשתיות פיזיות</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. משרדי מועצה 2. משרדי הנהלות היישובים <p>משאבים ארגוניים ומוסדיים</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. רכז/ת גיל הפרישה ובריות 2. המחלקה לשירותים חברתיים 3. קבוצת מפגשים 4. מתנ"ס 5. ועדי יישובים 6. "פרלמנטים" של בני גיל הפרישה בחלק מהיישובים 	
<p>תיאור כללי – מה עושים</p> <p>הקמת ועדת גיל פרישה מועצתית והקמת ועדות יישוביות שיפעלו במתואם עם רכז גיל הפרישה והבריות לקידום פעילויות ותכניות, להפצת והעברת מידע, להרחבת מעגל המשתתפים בפעילויות ולהבטחת הקצאת משאבים לצורכי האוכלוסייה בגיל הפרישה.</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ קבלת החלטה במליאת המועצה על הקמת ועדה לגילאי הפרישה כועדת רשות של המועצה והקמתה. בוועדה יהיו חברים באופן פורמלי חברי מליאה ולכל דיוניה יצורפו נציג מכל ועדה יישובית (להלן), רכז/ת גיל הפרישה ובעלי תפקידים רלבנטיים מהמועצה וגופי הסמך שלה, ונציגות מקבוצת מפגשים. הועדה תתכנס לפחות אחת לשלושה חודשים והחלטותיה יובאו לאישור הנהלת המועצה. הועדה תנחה את עבודת הרכז ותאשר את תכנית העבודה השנתית שהכין, תסייע בגיוס והקצאת משאבים לתחום, תנחה את הועדות היישוביות ותיצור שיתופי פעולה ביניהן ותשמש קול לצורכי האוכלוסייה בגיל הפרישה במועצה ○ הקמת ועדות יישוביות של תושבים, בשלב הראשון בעין יהב, חצבה וספיר, כחלק מועדות המשנה של ועד היישוב: <ul style="list-style-type: none"> ▪ כל ועדה תעבוד על בסיס תוכנית עבודה שנתית. ▪ הועדה תתכנס לפחות אחת לחודש והחלטותיה יאושרו ע"י ועד היישוב ויפורסמו לתושבים. ▪ חברי הועדה יסייעו בקידום תכנית העבודה המועצתית לתחום גיל הפרישה ביישובם, יציפו ויקדמו סוגיות ונושאים רלבנטיים לגיל הפרישה ביישוב, יפעלו להרחבת היקף המשתתפים בפעילויות, ויהוו צינור להעברת מידע רלבנטי מהמועצה ליישובים ומהיישוב לרמה האזורית. ▪ כל ועדה יישובית תקיים לפחות מפגש שנתי אחד פתוח אליו יוזמנו כל בני הגיל הרלוונטיים מהיישוב. מטרת המפגש הן העלאת רעיונות לפעילויות, גיבוש תכנית עבודה שנתית ועידוד התושבים לקחת חלק בפעילויות היישוביות והמועצתיות הן כמשתתפים והן כמתנדבים ביום, קידום וארגון. ○ תיאום ושקיפות: הפצה בדוא"ל של סיכומי ישיבות הועדה המועצתיות לוועדות היישוביות ולהיפך ○ חברי הועדות (אזורית ויישוביות) ייהנו ממערך השתלמות שנתי מובנה שיגובש בתיאום עם רכז/ת גיל הפרישה ומנחה מקצועי (אשל), כולל הרצאות של מומחים במועצה, הכשרה בתכנים הרלוונטיים לגילאי הפרישה, הכשרה בכתובת תוכניות עבודה וגיוס תושבים לפעילות וסיור לימודי ביישובים ממועצות אחרות 	<p>תיאור התכנית</p>

המועצה האזורית הערבה התיכונה – תוכנית אב לגילאי הפרישה

לוח זמנים	הקמת הועדה המועצתית וועדות ביישובים חצבה, עין יהב, ספיר – מידי ברבעון השני של 2010 ביתר היישובים תוקם ועדה יישובית לגיל הפרישה על בסיס קריטריון מספרי שייקבע בהתייעצות בין רכז/ת גיל הפרישה ובריאות ליישוב
מסגרת ארגונית וגורם אחראי לקידום	ברמת המועצה – ראש המועצה אחראי להקמת הועדה ברמת היישוב – יו"ר הועד ייזום: רכז/ת גיל הפרישה ובריאות
עלויות משוערות	השתלמויות והכשרות – 5,000 ₪ בשנה (כולל תשלום למנחים מקצועיים וסיוור)
מקורות אפשריים	<ul style="list-style-type: none">• מועצה/מתנ"ס• ישובים• מפעם

המועצה האזורית הערבה התיכונה – תוכנית אב לגילאי הפרישה

תוכנית פעולה מס 3 : נגישות וניידות לגילאי הפרישה בערבה	
<p>רציונל (מדוע יש צורך בתכנית)</p> <p><u>רציונל</u> שימוש באמצעי תחבורה מאפשר נגישות למגוון פעילויות ושירותים ההכרחיים לקיום חיי היום יום במרחב הכפרי ולשמירה על איכות החיים. מערכת התחבורה מהווה את הרשת המקשרת בין היבטי חיים שונים – מגורים, רשתות חברתיות, תעסוקה וצריכת שירותים ציבוריים ועסקיים. צרכים בתחבורה ונגישות משותפים לכל המתגוררים במרחב הכפרי אולם הם קריטיים במיוחד לבני הגיל השלישי והרביעי. במרבית המדינות המערביות נהיגה היא המפתח לניידות, ולכן היא גם המפתח לשמר עצמאות, להבטיח צריכת שירותים ולטפח חיי חברה פעילים. במרחב הכפרי, נחשבת הנהיגה למיומנות הכרחית לביצוע פעילויות יומיום רבות. הזדקנות היא תהליך המלווה בירידה במיומנויות שונות הקשורות לנהיגה, ביניהן ראייה, קוגניציה ויכולת מוטורית אם כי קיימת שונות רבה בין האנשים בקצב והיקף הירידה ביכולות אלו. המרחב הפריפריאלי הכפרי של הערבה מעמיד אתגרים לא פשוטים בפני הנהיגה העצמאית בגילאים המבוגרים יותר. אלו נובעים מהמרחקים הגדולים בין הישובים ובין למרכז השירותים המועצתי בספיר, מהכביש הארצי המסוכן שמקשר בין הישובים ומהמרחקים הגדולים למרכזי שירותים עירוניים מחוץ למועצה. תשתית תחבורה מאורגנת מהווה את הגורם המאפשר יצירת חיבורים בין שימושי קרקע, ישובים ופעילויות ולכן קיומה מהווה תנאי משלים אך הכרחי להבטחת הנגישות לשירותים ופעילויות מחוץ ליישוב.</p> <p><u>מטרות</u> 1. פיתוח מערך היסעים שיבטיח נגישות בני גיל הפרישה לשירותים ופעילויות ברחבי המועצה. 2. הבטחת הטמעת מרכיב של הסעות בכל פעילות יעודית מועצתית לגילאי הפרישה 3. גיוס גילאי הפרישה להשתתפות בהפעלת מערכי היסעים במועצה</p>	<p>מטרות</p>
<p>1. משאבים ידע וניהול התהליך: 1.1. רכז/ת גיל הפרישה ובריאות 1.2. החברה לפיתוח 1.3. מחלקת תחבורה 1.4. קבוצת מפגשים 2. שותפים ומקורות מימון 2.1. שותפות 2000 2.2. מועצה 2.3. יישובים 2.4. משקי בית של גילאי פרישה (השתתפות עצמית) 3. תשתיות קיימות 3.1. אתר האינטרנט של המועצה 3.2. אוטובוסים צהובים</p>	<p>משאבים נכסים ושותפים פוטנציאליים לתמיכה בתכנית</p>
<p>מה עושים? רכז/ת גילאי הפרישה ובריאות יהיה אחראי על תכנון מערך ההסעות והפעלתו, בסיוע 1-2 מתנדבים מקרב קבוצת גילאי הפרישה. תכנית הפעולה מבוססת על ההנחה כי בכל פעילות מאורגנת לגילאי הפרישה, יש לכלול מרכיב של הסעות, כדי להבטיח השתתפות כל המעוניינים בכך. תכנון ההסעות יעשה תוך התחשבות במשאבי הסעות זמינים, צרכנים ויעדים, תוך ניסיון לשילוב מירבי של סוגי נוסעים ברכב אחד ותוך שימוש מירבי ברשת האינטרנט להפעלת מערך ההסעות ולאספקת מידע. מערך ההסעות המוצע לכל פעילות יפורסם כחלק בלתי נפרד מהפעילות עצמה. תוכנית הפעולה מתייחסת לשלוש אפשרויות משלימות לאספקת שירותי הסעה לבני גיל הפרישה בערבה:</p> <p>א. <u>שימוש באוטובוסים צהובים</u>: אוטובוסים אלו יועמדו לרשות פעילות גילאי הפרישה בשעות בהם אינם משרתים את אוכלוסיית התלמידים – הן בשעות הבוקר והן לאחר סיום פעילות בתי הספר. יש להבטיח תיאום בין שעות אספקת שירותים מרכזיים לגילאי הפרישה לבין זמינות האוטובוסים. כך יש להבטיח התאמת הסכמי התעסוקה של הנהגים. ב. <u>שיתוף נסיעות car-pool</u>: מערכת טרמפים קהילתית העונה על הצורך של אנשים לתאם נסיעה משותפת על בסיס הכרות מוקדמת. מיועדת למשתמשים רשומים, לנסיעות חד פעמית וקבועות, מאפשרת הרשמה עצמאית וכוללת מערכת לשליחת SMS או דוא"ל על ידי הנהג לנסעים. בשוק קיימות מערכות ממוחשבות המתאימות לצורכי ישובים כפריים</p>	<p>תיאור התכנית</p>

המועצה האזורית הערבה התיכונה – תוכנית אב לגילאי הפרישה

<p>במועצות אזוריות. לאחר קבלת החלטה על שימוש במערכת יש לאפיין את הצרכים העיקריים של אוכלוסיית היעד, להתקין מערכת מתאימה באתר המועצה וללוות את התהליך בפרסום והסברה. כמובן שניתן להשתמש במערכת כזו לצורכיהן של כלל קבוצות האוכלוסייה במועצה.</p> <p>ג. נהגים מלווים: גיוס תושבים לנהיגה/לזווי של הזקוקים לכך למוקדי שירות במועצה ומחוץ לה, הן בהתנדבות והן עבור תשלום. מרכיב זה יכול את השלבים הבאים:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ הגדרת פרויקט נהגים מלווים כחלק מסל פעילויות ההתנדבות שמציע מרכז המתנדבים של המועצה ▪ גיוס מתנדבים והכשרתם ▪ פרסום והסברה בקרב גילאי הפרישה – הן אודות השימוש בשירות והן כקריאה להתנדבות לקחת חלק באספקת השירות. ▪ בחינה תקופתית חצי שנתית של היקפי ההיצע של המתנדבים אל מול הצרכים. במידה והצרכים יהיו גבוהים מהיצע המתנדבים, יהיה מקום לשקול גיוס נהגים/מלווים נוספים תמורת תגמול כספי. <p><u>לוח זמנים:</u></p> <p>א. שלב א: הטמעת מערכת ממוחשבת של שיתוף נסיעות בלזווי מהלך הסברה ופירסום מועצתי (מייד, רבעון שני של 2010).</p> <p>ב. שלב ב: תוכנית הסעות עקרונית לאחר מינוי רכז/ת גיל הפרישה ובריאות ועם תחילת הפעלת מרכז הפעילות הרב תכליתי (תוכנית פעולה מס' 4). בבסיס התוכנית בחינת היקף משתמשים צפוי ומתן מענה לביקושים באמצעות גיוס אוטובוסים צהובים והפעלת מערכת ממוחשבת לשיתוף בנסיעות.</p> <p>ג. נהגים מלווים: עם תחילת הפעלת מרכז "מתנדבים בערבה"</p>	
<p>רכז/ת גיל הפרישה ובריאות בשיתוף עם החברה לפיתוח ומחלקת תחבורה</p>	<p>מסגרת ארגונית וגורם אחראי לקידום</p>
<p>מערכת ממוחשבת לשיתוף בהסעות – יש לקבל הצעת מחיר מפורטת פרסום, הסברה – 2,000 ש"ח בשנה הכשרת נהגים/מלווים מתנדבים – 1,000 ש"ח בשנה</p>	<p>עלויות משוערות</p>
<p> ☒ מועצה ☒ תושבים (כחלק מעלות צריכת השירות בעבורו מופעלת ההסעה) ☒ עמותת אור ירוק ☒ שותפות 2000 </p>	<p>מקורות מימון אפשריים</p>
<p> 1. המועצה האזורית חוף הכרמל "טרמפ pool" http://www.kan-naim.co.il/article.asp?id=13017 2. מערכת טרמפים קהילתית http://www.migvan.co.il/info/products/organizations/organizations-008.htm 3. עמותת אור ירוק – להרצאות בנושא בטיחות בדרכים בגיל השלישי http://www.oryarok.org.il/?p=2029 </p>	<p>מידע רלוונטי נוסף</p>

המועצה האזורית הערבה התיכונה – תוכנית אב לגילאי הפרישה

תוכנית פעולה מס 4 : מרכז פעילות רב תכליתי לגילאי הפרישה	
נכתב בסיוע: ד"ר עתידה, מיקי גל, חנה בלאו, שולה שחם	
<p>רציונל (מדוע יש צורך בתכנית)</p> <p>רציונל</p> <p>צריכת שירותי פנאי וקהילה מהווה מרכיב מרכזי באיכות החיים שחשיבותו עולה בגילאי הפרישה. ברמה הארצית משקפים הנתונים היקף ושיעור גבוה של צריכת שירותי פנאי וקהילה בקרב גילאי 65+ וכן שימוש נרחב במסגרות יעודיות לקבוצות גיל אלו (שנתון סטטיסטי על קשישים בישראל, 2008):</p> <ul style="list-style-type: none"> במועדונים חברתיים לקשישים מבקרים כ 12% מבני 65+ בארץ, וכ 10% מבני קבוצת הגיל ביישובים כפריים. כ 30% מבני 65+ יוצאים לנופש או לטיול בארץ שכלל לינה מחוץ לבית ו 23% מבני הקבוצה יוצאים לנופש או לטיול בחו"ל (השיעורים יורדים עם העליה בגיל) 21% מבני 65+ משתתפים בחוגים (ספורט, מחשבים, שפות, מלאכת יד וכד') לא כולל קורסים להכשרה מקצועית), כאשר שיעור הנשים המשתתפות בחוגים גבוה מזה של הגברים במרכזי יום לקשישי מבקרים כ 2.2% מבני 65+. אחוז המבקרים במגזר הכפרי הוא פי 3.7 מהאחוז המקביל במגזר העירוני. היקף המבקרים במרכזי יום ושיעורים מקרב אוכלוסיית היעד, גדל בהתמדה. <p>העליה בזמן הפנוי שמביא עמו גיל הפרישה, צפויה להעלות את הביקושים לשירותי פנאי וקהילה גם בקרב תושבי הערבה. חשוב לציין כי בקרב גילאי הפרישה בערבה מוזכר נושא אספקת שירותי פנאי וקהילה כגורם חשוב בהשפעה על ההחלטה להמשיך להתגורר בערבה וכמקור נוכחי לחוסר שביעות רצון. על רקע זה עולה הצורך במיסוד מסגרת מאורגנת בערבה לאספקת שירותי פנאי, קהילה, וחברה ביחד עם מרכיבים משלימים.</p> <p>מטרות</p> <p>מטרת על: הקמת מרכז שירותים רב תכליתי לגילאי הפרישה בערבה תוך מיצוי השימוש בתשתיות הקיימות, כמסגרת שתאפשר:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. הרחבה וריכוז פעילות של פנאי וקהילה לגילאי הפרישה במסגרת יעודית מתמחה 2. גיבוש מסגרת פעילות/מפגש חברתי לגילאי הפרישה וליצירת דיאלוג בין גילאי הפרישה לקבוצות נוספות בערבה 3. יצירת הזדמנויות לפעילות כלכלית/תעסוקתית במסגרת משותפת 4. פיתוח שירותי מרכז יום בערבה 	
<p>משאבים נכסיהם ושותפים פוטנציאליים לתמיכה בתכנית</p> <p>משאבים ידע וניהול התהליך:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. רכז/ת גילאי הפרישה 2. קבוצת מפגשים 3. מתנ"ס ערבה 4. רכזי/רכזות תרבות/חוגים ביישובים <p>שותפים ומקורות מימון</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. אשל 2. מפעל הפיס 3. שותפות 2000 4. מועצה 5. המחלקה להשכלת מבוגרים במשרד החינוך <p>תשתיות קיימות</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. מבנה המתנ"ס 2. מבני ביה"ס בספיר 3. מתקני ספורט בספיר 4. פעילות פנאי וקהילה המבוצעת על ידי מפגשים והמתנ"ס. 	
<p>תיאור התכנית</p> <p>תיאור כללי – מה עושים</p> <p>במרכז ספיר יוקם מרכז שירותים רב תכליתי שיהווה מרכז צומח המתפתח בשלבים בהתאם לגידול בהיקף אוכלוסיית גילאי הפרישה באזור. בארגון, יזום והפעלה של הפעילויות ישולבו ככל האפשר בני גיל הפרישה המתגוררים בערבה. בשנתיים הראשונות יוקם ויופעל המרכז על ידי רכז/ת גילאי הפרישה. בהמשך, כפונקציה של היקפי הפעילות ימונה מנהל/ת יעודיים למרכז הרב תכליתי.</p>	

המועצה האזורית הערבה התיכונה – תוכנית אב לגילאי הפרישה

<p>פעילות המרכז תתמקד במספר תחומים:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ <u>שירותי פנאי וקהילה</u>: היצע של חוגים סדנאות והפעלות גופניות, טיולים ונופים בארץ ובחו"ל, אירועים, הרצאות, תוכניות בריאות, מועדון הסרט הטוב וכיוצ"ב. בבסיס פעילות המרכז יוגדר סל השירותים, החוגים והפעילויות בהתאם להעדפות תושבי הערבה. בשלב הראשון (כחמש שנים) יופעלו כלל הפעילויות במרכז. עם גידול בהיקף אוכלוסיית גילאי הפרישה ניתן לשקול ביצוע חלק מהפעילויות בישובים. ▪ <u>השכלה ולימוד</u>: בית ספר לגיל הזהב. בית הספר יציע מערך קורסים להרחבת השכלה והכשרה במסגרת יום לימודים קבוע, בתוכניות סמסטריאליות ושנתיות. מוצע לבחון פיתוח מערך ההוראה על פי העיקרון של גמלאים מלמדים גמלאים הפועל בהצלחה במכללת קיי בבאר שבע. מוצע לבחון שילוב של הוראה פרונטלית עם מסגרות קיימות של למידה מרחוק (דוגמת קמפוס הגיל השלישי, מכללת אחוה). ▪ <u>מועדון חברתי</u>: למפגש חברתי, "פרלמנט אזורי", במת דיונים. ▪ <u>מרכז ייעוץ</u>: ייעוץ אישי – משפחתי – קהילתי בשיתוף המחלקה לשירותים חברתיים. ▪ <u>סדנאות</u>: סדנאות אומנות ויצירה לאומנים בני המועצה. ▪ <u>פעילות כלכלית/תעסוקתית</u>: במסגרת המרכז יופעלו בית קפה/מסעדה, גלריית תצוגה ומכירה של עבודות אומנות מהסדנאות, ייעוץ בנושא טיולים באזור וסיפורי מורשת הערבה וכד' כפעילות כלכלית תעסוקתית משותפת של גילאי הפרישה. ניתן לשלב את אלמנט התצוגה והמכירה עם מיזמים מתוכננים במרכז ספיר כמו "ממלכת הבשמים", "ערוגות הבושם – מרכז בשמים וגן צמחים ארומטיים" המוצעים על ידי תוכנית האב לתיירות. ▪ <u>מרכז יום לקשיש</u>: הכולל בנוסף לפעילות חברתית פעילות טיפול ושקום בהתאם לצורכי האוכלוסייה. יוקם בטווח הבינוני והלאה בהתאם לביקושים האזוריים. ▪ <u>מרכיבים משלימים</u>: יפותחו בהתאם לביקושים ולספי הכניסה ויכולים לכלול שירותי טיפוח – מספרה, מרכז טיפוח בריאותי של כף היד וכף הרגל, היצע טיפולי הרפואה המשלימה. <p>התשתית הפיזית: בטווח הארוך יפעל מרכז השירותים הרב תכליתי במבנה עצמאי יעודי. המבנה יבנה כאשר היקף הפעילות יצדיק ריכוזה במבנה יעודי. בשל טווח הזמן הארוך הנדרש לקידום פרויקט פיזי בהיקף כזה, יש להתחיל בהכנת פרוגרמה וקידום תוכניות סטטוטוריות תוך כשנתיים מיום הפעלת המרכז ועל בסיס זה להתחיל במהלך לגיוס מימון להקמת המבנה. בכל מקרה מרכז השירותים יעשה שימוש מירבי בתשתיות הפיזיות הקיימות במרכז ספיר – מתקני ספורט, ספריה, מרפאה תוך התאמתן המירבית לצורכי גיל הפרישה.</p> <p>בטווח הקצר והבינוני יפעל מרכז השירותים במבנה המתנ"ס תוך שימוש במידת הצורך במתקני בתי הספר.</p> <p><u>שילוב ביצוע</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. הקמת צוות מלווה הכולל את מנהלת המתנ"ס, מפגשים, המחלקה לשירותים חברתיים. הצוות ילווה וינחה את רכז/ת גיל הפרישה והבריאות בפעילותו השוטפת. 2. בטווח הקצר (כשנתיים-שלוש) תתמקד פעילות המרכז בתחומים של – שירותי פנאי וקהילה, מועדון חברתי, השכלה ולימוד, מרכז ייעוץ. האחראית על המרכז יגבשו עם הצוות המלווה את סל השירותים הראשוני לפעילות – הסל יורחב ויעבור התאמות בהתאם לביקושים ולצרכים שיעלו. 3. בחינת התשתיות הפיזיות הזמינות (חדרי המתנ"ס, מתקני ספורט, מוסדות חינוך), הגדרת צרכים להתאמתן לצורכי פעילות גילאי הפרישה, ומיסוד הקצאתן בשעות המתאימות לפעילות מול הגורמים המתאימים במועצה. 4. פעילות שיווק ופרסום בישובים, כולל גיוס אקטיבי של משתתפים לפעילויות. 5. בהמשך תתבצע בדיקת צרכים וביקושים להפעלת סדנאות ופעילות כלכלית/תעסוקתית. במידה וקיימים ביקושים תתבצע הכשרה של המעוניינים ביזמות עסקית אישית/קבוצתית להקמת עסקים בתחומים הרלוונטיים ותינתן תמיכה מקצועית בהקמת העסקים והפעלתם. 6. בחינה שוטפת של צרכים וביקושים ועדכון והרחבת סל השירותים בהתאם. 7. הכנת פרוגרמה למבנה פיזי ואישור תוכנית סטטוטורית – כשנתיים לאחר הפעלת המרכז. 8. גיוס משאבים להקמת מבנה ייעודי – לאחר אישור התוכנית הסטטוטורית. 9. בטווח הבינוני (כחמש שנים) – בחינת ההיתכנות לביזור חלק מהפעילויות לרמת הישוב. 	
---	--

המועצה האזורית הערבה התיכונה – תוכנית אב לגילאי הפרישה

לוח זמנים								
32	28	24	20	16	12	8	4	חודשים שלב מס'
								1,2
								3,4
								5
מתמשך								6
								7
מתמשך								8
רכז/ת גילאי הפרישה ובריאות בשיתוף מתנ"ס ערבה								
מפעיל/ה למרכז – שליש משרה – 30,000 ש"ח בשנה כאשר יבנה מבנה יעודי למרכז יבחנו המשרות הנדרשות ויתקצבו בהתאם. הפעלת סל הפעילויות במרכז - על בסיס אנשי מקצוע שעובדים עם המתנ"ס במימון תושבים. כ-45,000 (שלוש פעמים בשבוע) פרוגרמה למבנה מרכז השירותים – כ-15-20,000 ש"ח תכנון פיזי (מבנה): יש לקבל הצעה מפורטת על בסיס פרוגרמה								
<ul style="list-style-type: none"> פעילות: מועצה, תושבים (השתתפות עצמית), אש"ל, ישובים, שותפות 2000, המחלקה להשכלת מבוגרים במשרד החינוך מבנה: מפעל הפיס, שותפות 2000 								
<ul style="list-style-type: none"> המכללה האקדמית לחינוך ע"ש קיי, בית-הספר לגמלאים – "תרשיש". http://www.kaye.ac.il/site/detail/detail/detailDetail.asp?detail_id=1507521&seaWordPage=%D7%92%D7%9E%D7%9C%D7%90%D7%99%D7%9D קמפוס הגיל השלישי, מכללת אחוה http://online.achva.ac.il/shilishi 								

המועצה האזורית הערבה התיכונה – תוכנית אב לגילאי הפרישה

תוכנית פעולה מספר 5 : מרכז מידע	
נכתב בסיוע: שלומית קניון, שבע כהן	
<p>רציונל (מדוע יש צורך בתכנית)</p> <p>ידע ומידע מהווים משאב חשוב התומך בניהול עצמאי של חיי היום יום, בהעשרתם ובמיצוי הזדמנויות. לבני ובנות גיל הפרישה בערבה ואלו המתקרבים לגיל הפרישה, יש צרכים משותפים במידע. צרכים אלו נובעים ממאפייני החיים של קבוצות גיל אלו, מהמיקום הפריפריאלי של הערבה הרחוק ממרכזי שירותים ומהמגורים במושבים/ישובים כפריים. הצרכים במידע הם דינאמיים וצפויים להשתנות עם הגידול בהיקפה של קבוצת גילאי הפרישה ובמגוון הגילאים של חבריה.</p> <p>הרשת מהווה אמצעי חשוב להפצת/קבלת מידע, נגישות לשירותים ושימור רשתות חברתיות. IT (Information Technology) הולכת ותופסת מקום חשוב בניהול חיי היום יום של גילאי הפרישה אולם בני הקבוצה נבדלים זה מזה בנגישות לאינטרנט ובנכונות להשתמש במדיום זה ולהסתמך עליו.</p> <p>על רקע אלו עולה הצורך בהקמת מרכז מידע לגילאי הפרישה בערבה, תוך מיכסום השימוש באינטרנט והנגשת המידע כך שיתרום לשיפור איכות החיים.</p>	
<p>מטרות</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ריכוז מתעדכן של מידע רלוונטי מגוון לגילאי הפרישה במועצה 2. הנגשת מגוון מקורות מידע לגילאי הפרישה בערבה 3. יצירת תשתית לתקשורת פנים קבוצתית של גילאי הפרישה וניהולה 4. תמיכה במיסוד צריכת שירותים מקוונת 	
<p>משאבים נכסים ושותפים פוטנציאליים לתמיכה בתכנית</p> <p><u>משאבים ידע וניהול התהליך:</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. רכז/ת גילאי הפרישה 2. קבוצת מפגשים 3. דוברת המועצה 4. מרכז שירותים רב תכליתי <p><u>שותפים ומקורות מימון</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. אשל 2. המוסד לביטוח לאומי 3. שותפות 2000 4. מועצה <p><u>תשתיות קיימות</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. אמצעי תקשורת מקומיים – עיתון המועצה "ערבות", אתר אינטרנט, אמצעי תקשורת ישוביים 2. רשימות תפוצה אלקטרוניות 	
<p>תיאור התכנית</p> <p><u>תיאור כללי – מה עושים</u></p> <p>מרכז המידע לגילאי הפרישה יוקם וינהל על ידי רכז/ת גילאי הפרישה ובריאות בסיוע 1-2 מתנדבים. את הפעלת המרכז ילווה צוות עבודה המורכב מנציגי מפגשים, דוברת, נציג מרכז הפעילות הרב תכליתי (לכשיוקם), ומתנדבים. הצוות יתכנס 3-4 פעמים בשנה וינחה וילווה את הרכז בהקמת וניהול מרכז המידע. המרכז יעסוק בחמישה תחומים עיקריים:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ריכוז מידע רלוונטי (ראו להלן) לגילאי הפרישה ועדכון השוטף 2. הפצת מידע באמצעות אמצעי תקשורת מקומיים ודיוור ישיר (אינטרנט/דואר) לגילאי הפרישה 3. הכשרת בני ובנות גיל הפרישה בשימוש באינטרנט 4. הפעלת וניהול פורומים מקוונים לדיונים (פנים קבוצתיים ועם אנשי מקצוע חיצוניים) 5. גיוס אנשי ונשות מקצוע חיצוניים ומקרב עובדי המועצה לייעוץ לתושבים <p><u>שלבי ביצוע</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. הקמת צוות מלווה וגיוס מתנדבים 2. הגדרת נושאים ותחומים בהם גילאי הפרישה מעוניינים לקבל מידע (צריכת שירותים, מידע בענייני בריאות, זכויות וחובות בביטוח לאומי, רשתות חברתיות, התנדבות, דיור ועוד) והקמת מאגר מידע ממוחשב 3. הגדרת נושאים ותחומים בהם למתקרבים לגיל הפרישה יש צרכים במידע (כגון היערכות לפרישה וייעוץ כולל העברת זכויות בנחלות, ייעוץ פנסיוני, סדנאות הכנה נפשית/משפחתי 	

המועצה האזורית הערבה התיכונה – תוכנית אב לגילאי הפרישה

		<p>וכיוצ"ב)</p> <p>4. מיפוי מקורות מידע זמינים (אתרים יעודיים, אשל, ביטוח לאומי, עלונים מקוונים)</p> <p>5. גיבוש והפעלת תוכנית הכשרה בשימוש באינטרנט לבני גיל הפרישה המעוניינים (ניתן במסגרת פרוייקט משותף עם דור הנכדים- לדוגמא פרוייקט "קשר רב דורי", רשת אורט; תוכנית "מחשב לכל גיל" – אשל). יש לחזור על ההכשרה אחת לשנה-שנתיים בהתאם לביקושים.</p> <p>6. הקצאת דף יעודי באתר האינטרנט של המועצה לנושאים הקשורים בגילאי הפרישה כולל אפשרות להפניות למקורות מידע, חיפוש מידע מהתושבים, הגדרת תחומים בהם יש צורך במידע</p> <p>7. הקמת מידעון (רבעוני ובהמשך תדיר יותר) עם חדשות ומידע לגילאי הפרישה (להפצה בדוא"ל/דואר רגיל בהתאם להעדפות)</p> <p>8. יצירת תשתית לתקשורת פנים קבוצתית (הקמת רשימת דיוור, פורום דיון באינטרנט וכיוצ"ב).</p> <p>9. העמדת אנשי מקצוע חיצוניים לייעוץ לתושבים בהתאם לתחומי העניין המשתנים</p> <p>10. הפעלה ועדכון שוטף של מרכז המידע</p>																																																																							
		<table><tr><td>שלב מס'</td><td>חודש</td><td>1</td><td>2</td><td>3</td><td>4</td><td>5</td><td>6</td><td>7</td></tr><tr><td>1.</td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr><tr><td>2.</td><td></td><td></td><td>הקמה</td><td colspan="5">עדכון והרחבה (מתמשך)</td></tr><tr><td>3.</td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr><tr><td>4.</td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr><tr><td>5.</td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr><tr><td>6, 7, 8, 9, 10</td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td>מתמשך</td></tr></table>									שלב מס'	חודש	1	2	3	4	5	6	7	1.									2.			הקמה	עדכון והרחבה (מתמשך)					3.									4.									5.									6, 7, 8, 9, 10								מתמשך
שלב מס'	חודש	1	2	3	4	5	6	7																																																																	
1.																																																																									
2.			הקמה	עדכון והרחבה (מתמשך)																																																																					
3.																																																																									
4.																																																																									
5.																																																																									
6, 7, 8, 9, 10								מתמשך																																																																	
מסגרת ארגונית וגורם אחראי לקידום		רכז/ת גיל הפרישה ובריאות																																																																							
עלויות משוערות		הפקת חומרים ודיוור – 3,000 בשנה קורס מחשבים לגילאי הפרישה – 5,000 ש"ח לקורס (על בסיס שימוש בתשתיות קיימות) יועצים חיצוניים – כ 10,000 ש"ח (כ- 50 שעות שנתיות).																																																																							
מקורות אפשריים מימון		מועצה תושבים (השתתפות עצמית בהכשרה)																																																																							
מדיע רלוונטי נוסף		1. פרוייקט "קשר רב דורי", רשת אורט http://c3.ort.org.il/Apps/WWW/Page.aspx?ws=d846f37d-ddfd-437d-b7bb-59b52c22db8f&page=e5afa08f-3999-41ef-9734-c8e49ee7cd70&fol=efe13f8b-3fed-4307-a7be-08dbcd235ef8 . 2. תוכנית מחשב לכל גיל – אשל http://www.eshelnet.org.il/he/programs.php?catid=155&pid=205 3. המשרד לענייני גימלאים http://www.gimlaim.gov.il																																																																							

המועצה האזורית הערבה התיכונה – תוכנית אב לגילאי הפרישה

תוכנית פעולה מספר 6 : בחינת חלופות לקידום שירותי בריאות לגיל הפרישה	
<p>רציונל (מדוע יש צורך בתכנית)</p> <p>השנתון הסטטיסטי "קשישים בישראל" (מאירס, ג'וינט, מכון ברוקדייל, אשל, 2008) מצביע על הזדקקות אינטנסיביות לשירותי בריאות בגילאי 65+ ועל משך הזדקקות ניכר עקב תוחלת חיים ארוכה יחסית. להלן מספר נתונים:</p> <ul style="list-style-type: none"> תוחלת החיים בגיל 65 היא 18 שנה לגברים ו-20 שנה לנשים גידול ניכר בשכיחות של מחלות לב ודם (למחצית האוכלוסייה לחץ דם גבוה) כמחצית מגילאי 65+ סובלים מבעיות שינה כ-40% מגילאי 65+ סובלים מכאבים כרוניים כרבע סובלים מסכרת/רמת סוכר גבוהה בדם ודלקות מפרקים כחמישית סובלים מדמנטיה בקרוב 1,700 מכל 100,000 מתגלים מקרים חדשים של סרטן 14% מהאוכלוסייה מרותקת לביתה ו-8% נוספים סובלים מקשיי ניידות 86% משתמשים בתרופות עם מרשם רופא 40% מבקרים אצל רופא לפחות אחת לשבועיים בממוצע קשיש/ה מבקר/ת 16 פעם בשנה אצל רופא משפחה, 8 פעמים בשנה אצל רופא מומחה ופעמיים בשנה אצל רופא שיניים ועוד. <p>מכאן, שעם הגידול המשמעותי הצפוי בשנים הבאות בשיעורם ובמספרם של בני גיל הפרישה בערבה, צפוי גידול ניכר באינטנסיביות ההזדקקות לשירותים רפואיים ולשירותי בריאות ובמגוון השירותים הנדרשים.</p> <p>ריחוק יישובי הערבה ממרכזים עירוניים המציעים מגוון שירותי בריאות מתמחים, בשלוב עם הפיזור הגיאוגרפי של היישובים והיקף האוכלוסייה המצומצם, מקשים על אספקת היקף ומגוון שירותי הבריאות הנדרש לגילאי הפרישה ברמת שירות גבוהה.</p> <p>עבודה שנערכה במועצה (מודל אספקת שירותים, אורבניקס, 2005) ממליצה על הקמת מרפאה אזורית כדרך ליעול אספקת והרחבת מגוון שירותי הבריאות. יחד עם זאת, קיימת התנגדות לכך בקרב חלק מהאוכלוסייה. שירותי בריאות כללית – הקופה בה חברים הרב המכריע של תושבי הערבה – תומכת במודל המרפאה האזורית. סף הכניסה המינימאלי להקמת מרפאה אזורית הוא 1,000 לקוחות, ועפ"י ניסיון העבר של הקופה במועצות אזוריות אחרות בהן הפריסה הגיאוגרפית רחבה, קיימת נכונות של שירותי בריאות כללית להקים 2 ואף 3 מרפאות אזוריות. יחד עם זאת, חשוב להבהיר כי מרפאה אזורית משמעותה הגדלת זמינות שירותי הבריאות הבסיסיים במשך היום ולאורך השבוע ושיפור שירותי המעקב והבקרה (דוגמת אולטרה סאונד וא.ק.ג.) אך אין משמעותה הרחבת מגוון שירותי הרפואה המתמחה.</p> <p>מטרות</p> <p>על רקע מורכבות הנושא, מטרת הפרויקט היא בניית תהליך לבחינת חלופות וגיבוש הסכמות בנוגע למודל אספקת שירותי הבריאות בערבה, המביא בחשבון את צורכי האוכלוסייה בגילאי הפרישה לצד צורכי יתר פלחי האוכלוסייה במועצה</p>	<p>מטרה</p> <p>משאבים ושותפים פוטנציאליים לתמיכה בתכנית</p> <p>נכסים</p> <p>המשאבים והנכסים העומדים לרשות הפרויקט הם משלושה סוגים:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. משאבים ונכסים המסייעים בעיצוב ובחינת החלופות: <ol style="list-style-type: none"> 1.1 כ-3,000 עובדים זרים הנמצאים ביישובי הערבה. אלו מבוטחים בביטוח בריאות בו מעורבת שירותי בריאות כללית באמצעות חברות הביטוח (דקלה או כלל). למרות שרמת השירותים המסופקת לאוכלוסייה זו וסל השירותים להם היא מזקקת שונים באופן מהותי מזה של תושבי הערבה בכלל וגילאי הפרישה בפרט, יש מקום לבחון אפשרויות לשילוב משאבים על מנת לשפר את רמת זמינות שירותי הבריאות לתושבים. 1.2 שירותי בריאות כללית מפעילה מודלים של מרפאות אזוריות היכולים להוות כר ללמידה מהניסיון – בעיקר במ.א. בקעת הירדן (הדומה במאפייניה לערבה התיכונה) ומ.א. מטה יהודה. 1.3 בספיר קיימת מרפאה אזורית המספקת שירותים בהיקף מצומצם, רובם שירותים שלא ניתן לקבל ביישובים כך שלתושבים ניסיון בצריכת שירות דרך מרפאה אזורית. 1.4 שירותי בריאות כללית מפעילה בימים אלה פיילוט בתחומי הרפואה המתקדמת (טלמדיסין – telemedicine) המספקת שירותי רפואה מתמחים באמצעות מערכות מחשב וטלקומוניקציה

המועצה האזורית הערבה התיכונה – תוכנית אב לגילאי הפרישה

<p>1.5 המועצה נמצאת בשלבי גיבוש של תכנית להקמת כפר נופש. בחינת האפשרות לשילוב תיירות מרפא במסגרת מיזם זה, יכולה להרחיב את מגוון שירותי הבריאות העומד לטובת התושבים</p> <p>2 משאבים ונכסים היכולים לסייע בניהול התהליך</p> <p>2.1 הניסיון המצטבר של המועצה והמתנ"ס בניהול והובלת תהליכים בשיתוף הציבור</p> <p>2.2 קבוצות תושבים פעילות בתחומי גילאי הפרישה והבריאות</p> <p>3 שותפים לתהליך</p> <p>3.1 שירותי בריאות כללית – המחוז וההנהלה</p> <p>3.2 המתנ"ס ומחלקות המועצה</p> <p>3.3 ג'וינט – אש"ל כגורם בעל ידע מקצועי</p> <p>3.4 חברת הביטוח של העובדים התאילנדים</p> <p>3.5 תושבים בעלי מקצוע בתחומי הבריאות</p> <p>3.6 קבוצת מפגשים</p> <p>3.7 תושבים בעלי עניין</p>	
<p>מה עושים?</p> <ul style="list-style-type: none"> פניה למחוז שירותי בריאות כללית וגיוסו לתהליך פניה לג'וינט (מאירס/ברוקדייל/אשל) וגיוסו לתהליך כיועץ מקצועי למועצה הקמת צוות עבודה ופורום שותפים רחב סיור לימודי של הפורום במ.א. בקעת הירדן ומטה יהודה גיבוש חלופות ע"י צוות העבודה, בהתבסס על לימוד המוצג בסעיפים 1.1-1.4 לעיל, ללקחים מהסיור המקצועי ולהמלצות היועצים המקצועיים הצגת החלופות ומשמעותן בפני פורום ציבורי רחב ובחירת החלופה המועדפת המלצה להנהלת המועצה על החלופה המועדפת ודרכי קידומה 	<p>תיאור התכנית</p>
<p>רכז/ת גיל הפרישה ובריאות</p>	<p>מסגרת ארגונית וגורם אחראי לקידום</p>
<p>ייעוץ מקצועי לתהליך 25,000 ₪ (כ-100 שעות)</p> <p>סיורים מקצועיים 4,000 ₪</p> <p>מפגשי צוות ופורום ציבורי 1,000 ₪</p> <p>סה"כ 30,000 ₪</p>	<p>עלויות משוערות</p>
<p>אשל</p> <p>קופ"ח כללית</p>	<p>מקורות אפשריים מימון</p>

המועצה האזורית הערבה התיכונה – תוכנית אב לגילאי הפרישה

תוכנית פעולה מספר 7 : קווים מנחים לבדיקת האפשרות להקמת כפר נופש/חוות בריאות לגמלאים במועצה	
<p>רציונל (מדוע יש צורך בתוכנית)</p> <p>רציונל עם העלייה בתוחלת החיים וברמת החיים, קיים בישראל פלח אוכלוסייה הולך וגדל של גמלאים פעילים, בעלי פנאי ומשאבים. להלן מספר נתונים (המרכז הישראלי לטיפול הגמלאות המודרנית, http://www.pensioner.org.il/article.asp?id=20):</p> <ul style="list-style-type: none"> בישראל חיים בשלהי שנת 2007 כ-800.000 גמלאים מעל גיל 67. בישראל יש כיום כ-500.000 גמלאים וגמלאיות צעירים החל מגיל 45 שפרשו ממעגל העבודה טרם זמנם. 75% מכלל הגמלאים בישראל חיים ברווחה ונהנים מפנסיות, תשלומי המוסד לביטוח לאומי, חסכונות, השקעות, דיבידנד, רווחים, תגמולים, תמלוגים, שכר דירה מנכסים מושכרים, פדיון פוליסות ביטוח ומהכנסות הון מגוונות. בישראל, כמו בכל העולם המערבי, בני שכבת הגיל 60-80 הם בעלי 60% משוק ההון הישראלי המוערך בסוף שנת 2007 ב-370 מיליארד שקל. סקר שערך המרכז הישראלי לטיפול הגמלאות המודרנית בקיץ 2007 הראה שההון הפרטי של גמלאים רבים הוא 5-3 מיליון ₪ בממוצע. לרבים מהזוגות הגמלאים יש הון צבור בהיקף 10-12 מיליון ₪. <p>פלח אוכלוסייה זה יכול להוות קהל יעד להקמת כפר נופש/חוות בריאות ייעודי, התומך בפיתוח מקורות הכנסה ותעסוקה (ישירים ועקיפים) למועצה ולתושבים; ובמקביל, לשדרג את מגוון ואיכות השירותים לתושבי הערבה בגילאי הפרישה.</p> <p>למועצה האזורית הערבה התיכונה תוכנית אב עדכנית לתיירות (2008). בראש סדר העדיפויות לפיתוח שמגדירה התוכנית נכללים שני מיזמים היכולים להוות תשתית או להשתלב עם הקמת מיזם נופש ובריאות לגילאי הפרישה:</p> <ul style="list-style-type: none"> חוות בריאות מבוססת על כפר נופש/מלונות (פרוייקט 2). הפרוייקט מוצע בשתי חלופות – חווה אחת בכל מרחב המועצה או 6 חוות מפוזרות ברחבי המועצה. כל חווה כוללת 25-30 חדרים, מתקני הוליסטיקה וספא, מתקני פעילות גופנית, מערך תזונה נכונה והדרכה לסגנון חיים בריא. החוות מיועדות לשהות של 24 שעות עד שבוע. מרחצאות ספא, טיפנוקים ובריאות (פרוייקט 1) על בסיס קידוחים פעילים קיימים של מים חמים. הפרוייקט מוצע בשתי חלופות – 4 מקבצים או פרויקט עוגן גדול. התוכנית מציעה 5 מיקומים אפשריים ברחבי המועצה. האתר נועד לשהות של שעתיים עד שלושה ימים. חלק מהמתחמים יהיו משולבים עם יחידות אירוח ואחרים ייועדו לביקורי יום. האתרים יציעו גם טיפולים הוליסטיים. <p>מטרות</p> <ol style="list-style-type: none"> התוויית דרך מושכלת לקידום פיתוח/התאמת כפר נופש לקהל יעד של גמלאים שדרוג מגוון ואיכות השירותים המקומיים לתושבי המועצה בגיל הפרישה קידום הרחבת בסיס ההכנסות העצמיות של המועצה יצירת הזדמנויות תעסוקה ופרנסה לתושבי המועצה 	
<p>משאבים נכסים ושותפים פוטנציאליים לתמיכה בתוכנית</p> <p>תשתיות פיזיות</p> <ol style="list-style-type: none"> מצאי קרקעות אקלים נוח בחלק מחודשי השנה הזדמנויות לפעילויות פנאי ונופש משלימות <p>משאבים ארגוניים ומוסדיים</p> <ol style="list-style-type: none"> פלח שוק גדול של גמלאים בעלי פנאי ומשאבים בישראל (ובעולם) חברה כלכלית המנוסה בבחינת, תכנון וקידום פרויקטים כלכליים תוכנית אב לתיירות של המועצה, פרויקט "חוות בריאות", פרויקט "מרחצאות ספא, טיפנוקים ובריאות" מסורת של שותפות עם מוסדות ממלכתיים וציבוריים (משרד החקלאות, התיירות, שותפות 2000) גורמי מגזר עסקי בישראל בעלי ידע וניסיון נרחב בפלח השוק של גמלאים ושל חוות בריאות 	

המועצה האזורית הערבה התיכונה – תוכנית אב לגילאי הפרישה

<p>תיאור התכנית</p> <p>הפרוייקט נועד לקדם בדיקת היתכנות להקמת כפר נופש/חוות בריאות/מרחצאות ספא עבור קהל היעד של גילאי הפרישה. חשיבות המיזם, מעבר להיותו מיזם כלכלי רווחי ליזמים ומקור הכנסה למועצה, הוא בהגדלת אוכלוסיית היעד של גילאי הפרישה השווה בערבה בזמן נתון והגדלת היצע שירותי הפנאי הזמין לבני גיל הפרישה המתגוררים בערבה. במסגרת תוכנית האב לגיל הפרישה מושם דגש בפרוייקט זה על מיסוד הסדרים עם יזמי/מפעילי כפר הנופש/חוות הבריאות להבטחת אפשרות של בני גיל הפרישה בערבה לצורך בדגם מוזל שירותי פנאי, ספורט ובריאות שיוצעו במסגרת המיזם.</p> <p><u>שלבי ביצוע</u></p> <ol style="list-style-type: none"> קבלת החלטה במליאת המועצה לפתח את אחד האיתורים המוצעים של חוות בריאות/מרחצאות מתוכנית האב לתיירות במיתוג של אוכלוסיית גילאי הפרישה הגשת בקשה למימון תכנון ראשוני מגורמים ממלכתיים ואחרים (משרד החקלאות, משרד התיירות) תוך בחינת זמינות המיקומים המוצעים בתוכנית האב לתיירות ובהתאם לתוכניות סטטוטוריות מאושרות. הקמת צוות מלווה מטעם המועצה אשר ילווה וינחה בדיקות מקדימות באמצעות צוות יועצים מקצועיים: <ol style="list-style-type: none"> מחקר שוק – לימוד פלח השוק של הגמלאים, מאפייניהם, דפוסי והעדפות פעילות והוצאות וכיו"ב איתור ואפיון מתחם ייעודי להקמת כפר נופש/חוות בריאות/מרחצאות ספא. באיתור המוצע במשבצת הישוב – גיבוש הסכמה עם הישוב. גיבוש פרוגרמה ראשונית איתור ואפיון שירותים ופעילויות היכולים לשמש את גילאי הפרישה (וקבוצות גיל נוספות) מקרב תושבי המועצה בדיקת ייתכנות כלכלית על בסיס הפרוגרמה (בהתייחס גם להשפעות עקיפות דוגמת יזמויות ושירותים תומכים, שילוב עם פעילויות תיירות נוספות, השפעות סביבתיות ועוד) המלצות פרוגרמתיות ושיווקיות מתכונת השקעה וניהול, תוך התייחסות לאספקת שירותים מוגדרים גם לתושבי המועצה קבלת החלטה על קידום, בהתאם לתוצאות בדיקת הייתכנות במידה ויוחלט על קידום הפרוייקט – מיסוד הסכמות עם היזם/מפעיל על דגם צריכת שירותים של תושבי הערבה בגיל הפרישה, במסגרת השירותים שיספק המיזם. 	
<p>מסגרת ארגונית וגורם אחראי לקידום</p>	<p>מחלקת פיתוח במועצה</p>
<p>עלויות משוערות</p>	<p>200,000 ₪ לבדיקות המקדימות</p>
<p>מקורות מימון אפשריים</p>	<p>משרד החקלאות משרד התיירות חמ"ת הרשות לפיתוח הנגב מועצה/חברה כלכלית</p>
<p>מידע נוסף</p>	<p>תוכנית אב לתיירות, המועצה האזורית הערבה התיכונה</p>

המועצה האזורית הערבה התיכונה – תוכנית אב לגילאי הפרישה

תוכנית פעולה מספר 8 : קהילה תומכת	
נכתב בסיוע: שוש שירין, הגר גלי	
<p>רציונל (מדוע יש צורך בתוכנית)</p> <p>תוכנית קהילה תומכת פותחה על ידי אשל במטרה לתת מענה לצורכיהם של קשישים המעדיפים להמשיך להתגורר בביתם בקהילות משלמים חודשי קבוע (עפ"י אשל ב 2009 עמד עוצמית ופרטית. התוכנית מבוססת על אספקת מערך שירותים בארבעה תחומים:</p> <ul style="list-style-type: none"> מוקד סיוע בעזרת לחצן מצוקה. זמינות שירותי בריאות: אמבולנס, רופא - בתשלום סמלי פעילות חברתית אב קהילה: מספק תיקוני בית קלים ללא תשלום וקשר אישי עם חברי הקהילה. <p>משקי הבית החברים בקהילה התומכת משלמים חודשי קבוע (עפ"י אשל ב 2009 עמד במועצות האזוריות על כ 100 ש"ח לחודש) תמורת סל השירותים המלא. במגזר הכפרי פותח מודל יחודי של קהילה כפרית תומכת המספק שירותים למקבצים של ישובים כפריים. על פי הערכת אשל נדרש היקף של כ 200 משקי בית, כדי שהפרוייקט יהיה מאוזן תקציבית. אוכלוסיית המועצה האזורית הערבה התיכונה מתבגרת בהדרגה. בשנת 2012 יתגוררו במועצה כ 150 תושבים בגילאי +65, רובם המכריע בישובים חצבה, עין יהב וספיר. היקף קבוצת גילאי +65 יעלה עם השנים ביחד עם עליה בצרכים לשירותים שמספקת קהילה תומכת. אוכלוסייה זו ברובה היא קהל היעד הפוטנציאלי להפעלת תוכנית קהילה תומכת בערבה, בהתאמות הנדרשות.</p>	<p>מטרות</p> <p><u>מטרות</u></p> <ol style="list-style-type: none"> יצירת תשתית קהילתית תומכת לגיל המבוגר שמירה על כבוד האוכלוסייה הבוגרת הבטחת שירותי בריאות (חירום) וביטחון אישי לגילאי הפרישה
<p>משאבים נכסים ושותפים פוטנציאליים לתמיכה בתוכנית</p> <p><u>משאבים ידע וניהול התהליך:</u></p> <ol style="list-style-type: none"> רכזת גילאי הפרישה ובריאות קבוצת מפגשים ועדות יישוביות לגיל הפרישה <p><u>שותפים ומקורות מימון</u></p> <ol style="list-style-type: none"> אשל- האגודה לתכנון ולפיתוח שירותים לזקן בישראל. מועצה תושבים בעלי כישורים לשמש כאבות קהילה <p><u>תשתיות קיימות</u></p> <ol style="list-style-type: none"> אמבולנסים רופאים ואחיות מקומיים רכזי ביטחון 	
<p>תיאור התכנית</p> <p><u>תיאור כללי – מה עושים</u></p> <p>תוכנית קהילה תומכת תיושם בערבה על ידי רכזת/ת גיל הפרישה ובריאות. התוכנית תכלול שלושה מרכיבים:</p> <ul style="list-style-type: none"> מוקד סיוע בעזרת לחצן מצוקה. שירותי בריאות – אמבולנס. יתואם עם הפיתרון המועצתי שיבחר לאספקת שירותי בריאות. אב קהילה מרכז רב תכליתי היכול להשתלב כמרכיב חברתי <p>בשל הריחוק של יישובי הערבה ממוקדי שירותים, יש לגבש מודל ייחודי התואם את תנאי האזור ולא ניתן ליישם את המודל המופעל ע"י אש"ל ושירותי הרווחה במועצות אזוריות אחרות. המודל מחייב שיתוף פעולה עם מערך הבריאות הקיים במועצה ועם מערך הביטחון האזורי התוכנית תפותח בשלבים – בשלב הראשון יוקם מוקד צפוני עבור הישובים עין יהב, חצבה וספיר. בהמשך עם גידול הביקושים לשירות תורחב התוכנית ליישובים נוספים ויפותח מוקד שירות דרומי. בשל ההיקף הקטן של אוכלוסיית השירות הפוטנציאלית, יהיו ככל הנראה דמי החברות בקהילה התומכת יותר גבוהים בשנים הראשונות. עם הגידול במספר צרכני השירות ירדו העלויות לרמה הנהוגה במועצות אזוריות אחרות.</p>	

המועצה האזורית הערבה התיכונה – תוכנית אב לגילאי הפרישה

<u>שלב ביצוע</u>																																																														
1. יצירת קשר עם אשל לגיבוש מסגרת התוכנית בערבה בהתאמה למאפייניה ומשאביה הייחודיים.																																																														
2. יצירת מאגר מידע של תושבים בגילאים רלבנטיים (כולל צפי עתידי) וניתוח צרכים וביקושים																																																														
3. פרסום היוזמה להפעלת התוכנית ביישובים הרלוונטיים ורישום מעוניינים.																																																														
4. הגדרת סל השירותים שיסופקו במסגרת קהילה תומכת וחיישוב העלויות.																																																														
5. גיוס כוח אדם – אב קהילה ומתנדב לסיוע בכל אחד מהיישובים.																																																														
6. הפעלת התוכנית תוך פרסום וגיוס שוטפים של משקי בית חדשים, התאמת סל השירותים ובחינת הביקושים להרחבת התוכנית ליישובים נוספים.																																																														
לוח זמנים																																																														
<table><tr><td>חודשים</td><td>1</td><td>2</td><td>3</td><td>4</td><td>5</td><td>6</td></tr><tr><td>שלב מס'</td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr><tr><td>1.</td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr><tr><td>2.</td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr><tr><td>3.</td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr><tr><td>4.</td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr><tr><td>5,6</td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr><tr><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td>מתמשך</td><td></td></tr></table>							חודשים	1	2	3	4	5	6	שלב מס'							1.							2.							3.							4.							5,6												מתמשך	
חודשים	1	2	3	4	5	6																																																								
שלב מס'																																																														
1.																																																														
2.																																																														
3.																																																														
4.																																																														
5,6																																																														
					מתמשך																																																									
מסגרת ארגונית וגורם אחראי לקידום																																																														
רכז/ת גילאי הפרישה ובריאות והמחלקה לשירותים חברתיים																																																														
עלויות משוערות																																																														
לפי תחשיב אש"ל: כ 240,000 ש"ח בשנה עבור 200 משקי בית כולל פעילות חברתית. יש לעשות תמחור מדויק כאשר יקבע סל הפעילויות של קהילה תומכת ביישובי הערבה התיכונה.																																																														
מקורות מימון אפשריים																																																														
• תושבים (השתתפות עצמית)																																																														
• אש"ל																																																														
• ישובים																																																														
מידע רלוונטי נוסף																																																														
אשל – קהילה תומכת: http://www.eshelnet.org.il/he/programs.php?pid=265&catid=148																																																														

המועצה האזורית הערבה התיכונה – תוכנית אב לגילאי הפרישה

תוכנית פעולה מספר 9 : מתנדבים בערבה																												
רציונל (מדוע יש צורך בתכנית)	רציונל לבני ובנות גיל הפרישה עניין כפול בתחום ההתנדבות – מחד מביאה עמה הפרישה עליה בזמן הפנוי וחפוש אחר פעילויות פנאי לסוגיהן ביניהן נכללת פעילות התנדבותית. מאידך מביא עמו גיל הפרישה מגוון צרכים יחודים שחלקם יכול לקבל מענה באמצעות פעילות התנדבותית של פרטים וקבוצות בקהילה. תחום ההתנדבות והפעלת פעילים, אינו ממוסד כיום במועצה האזורית הערבה התיכונה. על רקע זה יש מקום למיסוד מסגרת להכשרת פעילים ומתנדבים, הפעלתם ותחזוקת הפעילות לאורך זמן. זאת עבור כלל הפעילות ההתנדבותית בערבה בדגש על גילאי הפרישה.																											
	מטרות 1. מיסוד מסגרת לקדום ההתנדבות בערבה 2. הרחבת אפשרויות התנדבות של כלל תושבי הערבה 3. קידום ההתנדבות של גילאי הפרישה ועבור גילאי הפרישה																											
משאבים נכסים ושותפים פוטנציאליים לתמיכה בתכנית	תשתיות פיזיות 1. משרדי מועצה משאבים ארגוניים ומוסדיים 1. המחלקה לשירותים חברתיים 2. קבוצת מפגשים 3. מתנדבים ופעילים אקטיבים כיום 4. מחלקת חינוך והיחידה לאיכות הסביבה 5. מתנ"ס 6. ועדי ישובים 7. שותפות 2000 8. ג'וינט 9. אש"ל 10. המועצה הלאומית להתנדבות בישראל																											
	תיאור כללי – מה עושים הקמת מרכז "מתנדבים בערבה" בראשות רכז/ת גילאי הפרישה ובראיות. הפעילות בתחום תתבצע בשיתוף עם המחלקה לשירותים חברתיים ותתמקד בפיתוח היקף ומגוון ההיצע של פעולות ההתנדבות והרחבת גיוס המתנדבים בערבה בדגש על גילאי הפרישה.																											
תיאור התכנית	תחומי עיסוק ואחריות: • בחינת דפוסי התנדבות ופעילות קהילתית מועדפים בקרב גילאי הפרישה וקבוצות מטרות נוספות • גיבוש סל פעילויות התנדבות לתושבי הערבה תוך יצירת אפשרויות התנדבות מגוונות לקבוצות שונות באוכלוסיית הערבה. סל הפעילויות יגובש ביחד עם השותפים המרכזיים, תוך התייחסות ל:																											
	<table><tr><td>התנדבות קבוצת המתנדבים</td><td>גילאי הפרישה</td><td>כלל הקהילה בערבה</td><td>קהילות יעד מחוץ לערבה</td><td>מערכת החינוך</td><td>סביבה</td></tr><tr><td>גילאי הפרישה</td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr><tr><td>כלל הקהילה</td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr><tr><td>מערכת החינוך</td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr></table> • גיוס מתנדבים ופעילים – פרסום באמצעי התקשורת המקומיים, גיוס אקטיבי באמצעות מפגשים, ועדי ישובים ותוכניות במוסדות החינוך • הכשרת המתנדבים והפעילים • ציוות מתנדבים ופעילים לפרויקטים התנדבותיים ספציפיים • גיבוש מתכונת לתחזוקה שוטפת של פעילים ומתנדבים – הפצת מידע, הכשרה והשתלמויות, ייעוץ, מפגש מתנדבים ופעילים שנתי • חשיפה שוטפת של פעילות המתנדבים באמצעי התקשורת במועצה תוך גיוס מתמשך של קבוצות ובודדים נוספים והעשרת סל הפעילויות המוצע למתנדבים.					התנדבות קבוצת המתנדבים	גילאי הפרישה	כלל הקהילה בערבה	קהילות יעד מחוץ לערבה	מערכת החינוך	סביבה	גילאי הפרישה						כלל הקהילה						מערכת החינוך				
התנדבות קבוצת המתנדבים	גילאי הפרישה	כלל הקהילה בערבה	קהילות יעד מחוץ לערבה	מערכת החינוך	סביבה																							
גילאי הפרישה																												
כלל הקהילה																												
מערכת החינוך																												
שלבי ביצוע: 1. אישור הקמת מרכז התנדבות במליאת המועצה																												

המועצה האזורית הערבה התיכונה – תוכנית אב לגילאי הפרישה

2.	מיפוי העדפות וצרכים בתחום ההתנדבות במועצה האזורית הערבה התיכונה ובקהילות סמוכות רלוונטיות. לימוד הניסיון במועצות אזוריות רלבנטיות אחרות																																																																																																									
3.	גיבוש סל היצע פעילויות התנדבות לתושבי הערבה																																																																																																									
4.	גיוס פעילים ומתנדבים																																																																																																									
5.	הכשרת מתנדבים, הפעלת תוכניות התנדבות במערכת החינוך וציוות מתנדבים לפעילויות																																																																																																									
6.	החל מסוף שנת התקציב הראשונה לפעילות – גיבוש תכנית עבודה שנתית הכוללת: גיוס משאבים ותקציבים, הרחבת היקף ומגוון היצע ההתנדבות, גיוס מתנדבים נוספים, תחזוקת מתנדבים, פרסום, שיווק והכשרה (וכמובן בהמשך לקראת כל שנת תקציב חדשה).																																																																																																									
			לוח זמנים																																																																																																							
<table><tr><td>חודש</td><td>1</td><td>2</td><td>3</td><td>4</td><td>5</td><td>6</td><td>7</td><td>8</td><td>9</td><td>10</td><td>11</td><td>12</td></tr><tr><td>שלב מס'</td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr><tr><td>1</td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr><tr><td>2</td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr><tr><td>3</td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr><tr><td>4</td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr><tr><td>5</td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr><tr><td>7</td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr></table> פעילות רב שנתית מתמשכת		חודש		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	שלב מס'													1													2													3													4													5													7												
חודש	1	2		3	4	5	6	7	8	9	10	11	12																																																																																													
שלב מס'																																																																																																										
1																																																																																																										
2																																																																																																										
3																																																																																																										
4																																																																																																										
5																																																																																																										
7																																																																																																										
רכז/ת גילאי הפרישה ובריאות והמחלקה לשירותים חברתיים. במחצית 2011 עם ביסוס פעילות ההתנדבות בערבה ייבחן הצורך בגיוס רכז/ת יעודי והיקף המשרה הנדרש עבורם.		מסגרת ארגונית וגורם אחראי לקידום																																																																																																								
<ul style="list-style-type: none">השתלמויות והכשרות – 3,000 ₪ בשנהתקציב פעילות שוטף עם קהילות המועצה – 2,000 ₪ בשנהתקציב תמיכה בפעולות ההתנדבות – 6,000 ש"ח בשנה (500 ש"ח בחודש)תקציב להפקת מידע ופרסומים שוטפים (בנוסף על מרכז מידע המופיע בנפרד) – 3,000 ₪ בשנה סה"כ שנתי – 14,000 ₪		עלויות משוערות																																																																																																								
<ul style="list-style-type: none">מועצה/מתנ"סמשרד הרווחה והשירותים החברתייםאש"לג'וינט		מקורות מימון אפשריים																																																																																																								
<ul style="list-style-type: none">תוכניות התנדבות אשל: http://www.eshelnet.org.il/he/programs.php?catid=116תוכניות התנדבות ג'וינט: http://www2.jdc.org.il/category/jdc-main-activity-volunteerismתוכניות התנדבות עמותת רוח טובה: http://www.ruachtova.org.il/about.asp?id=1מידע כללי משרד הרווחה והשירותים החברתיים: http://www.molsa.gov.il/MisradHarevacha/HomePageMenu/VolunteersInfo/SocialServicesVolunteersהמועצה הלאומית להתנדבות בישראל: http://www.ivolunteer.org.il		מידע נוסף רלוונטי																																																																																																								

המועצה האזורית הערבה התיכונה – תוכנית אב לגילאי הפרישה

תוכנית פעולה מספר 10 : התאמת סביבת המגורים לגיל הפרישה	
<p>רציונל (מדוע יש צורך בתכנית)</p> <p>הציונאל</p> <p>העליה בתוחלת החיים משמעותה תקופת גמלאות ארוכה. במהלך תקופה זו חווים הגמלאים שינויים פסיים היוצרים מגבלות וצרכים ייחודיים. פלחים הולכים וגדלים של אוכלוסיית גילאי הפרישה נוטים לעבור לסביבות מגורים המותאמות לצרכים הפיסיים (והחברתיים) הנובעים מההזדקנות, אולם תושבי הערבה מביעים רצון גורף להזדקן בביתם וביישובם. מתן אפשרות לממש רצון זה מחייבת ביצוע התאמות במרחב המחיה הפיסי – בבית, במרחב הציבורי הפתוח ובמוסדות המספקים שירותים לאוכלוסייה זו. אמנם היקף ושיעור האוכלוסייה הנזקקת להתאמות אלו בקרב תושבי הערבה נמוכים כיום, אולם הגידול הצפוי במספרם ובשיעורם בקרב האוכלוסייה מחייב היערכות מוקדמת הן בשל התמשכות תהליכי ההיערכות והן בשל היתרון בהכנה מראש לפני ההתדרדרות הבריאותית.</p> <p>מטרות</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. יצירת התנאים להמשך מגורים של תושבי הערבה ביישובים בגילאי הפרישה 2. לאפשר ולעודד תנאי מגורים התומכים בהמשך אורח חיים עצמאי והפחתת התלות גם לאוכלוסיית גילאי הפרישה בעלת מוגבלויות פיסייות. 3. להתאים את התשתיות במרחב הציבורי גם לאוכלוסייה בעלת מוגבלויות 4. להבטיח הנגשת מבני ציבור ושירותים לאוכלוסיית גילאי הפרישה ומוגבלים 	<p>מטרה</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. משאבים ידע וניהול התהליך: <ol style="list-style-type: none"> 1.1. מחלקת הנדסה 1.2. החברה לפיתוח 1.3. רכז/ת גיל הפרישה 1.4. אשל 1.5. עמותת נגישות ישראל 1.6. קבוצת מפגשים 1.7. אחיות 2. שותפים ומקורות מימון <ol style="list-style-type: none"> 2.1. משרדי ממשלה העוסקים בפיתוח (משב"ש, חקלאות, פנים, פיס, טוטו) 2.2. שותפות 2000 2.3. מועצה 2.4. יישובים 2.5. משקי בית של גילאי פרישה (השתתפות עצמית) 3. תשתיות קיימות <ol style="list-style-type: none"> 3.1. מערך המוסדות והשירותים הקיים במועצה וביישובים
<p>מה עושים?</p> <p>תכנית הפעולה מקיפה שלושה מסלולים משולבים לפיתוח מענים מקיפים לצרכים העתידיים:</p> <ul style="list-style-type: none"> • מסלול תכנוני – סטטוטורי המאפשר בניה צפופה וקומפקטית המתאימה לצורכי אוכלוסייה מבוגרת בעלת מוגבלויות • מסלול להתאמת בית המגורים הקיים לצרכים עתידיים • מסלול תשתיתי המיועד להבטיח נגישות של האוכלוסייה הבוגרת בעלת המוגבלויות לתשתיות, מוסדות ושירותים <p>המסלול התכנוני – סטטוטורי:</p> <p>המועצה (בהובלת מהנדס המועצה, החברה לפיתוח ורכז גיל הפרישה ובשיתוף היישובים) תקדם מהלך תקנוני שיאפשר בעתיד הקצאת אזור ייעודי בעל צפיפויות גבוהות יותר של מספר יחידות דיור קטנות יחסית, ו/או חלוקה של בית המגורים הקיים לשתי יחידות דיור נפרדות. במידת האפשר יש לשלב בתוכניות ההרחבה הקהילתית של היישובים. תכניות אלו יגובשו בשלב הראשון לעין ייב, חצבה וספיר ובעתיד, בהתאם לקצב השינוי הדמוגרפי, גם ביתר יישובי הערבה.</p> <p>מתווה תהליך התכנון:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. הכנת תחזית של היקף הביקוש החזוי ברמת היישוב והגדרת המספר המכסימלי של מגרשים בצפיפות גבוהה ו/או של בתי מגורים שיפוצלו 2. הגדרת קריטריונים המהווים תנאי סף לזכאות 3. בחינת המשמעויות מול הגופים הסטטוטוריים והמיישבים (ועדה מחוזית, ממ"י, אגודה חקלאית וכיו"ב) בהתייחס לזכויות בקרקע, חברות באגודה, זכויות בניה וכיו"ב 4. גיבוש הסכמות ברמת היישוב 	<p>תיאור התכנית</p>

המועצה האזורית הערבה התיכונה – תוכנית אב לגילאי הפרישה

5. הכנת תכנית סטטוטורית ואישורה במוסדות המוסמכים

רבעון	1 2011	2 2011	3 2011	4 2011	1 2012	2 2012	3 2012
שלב מס'							
1.							
2.							
3.							
4.							
5.							ואילך

מסלול התאמת בית המגורים

הכנת מדריך/חוברת המלצות והנחיות להתאמת בית המגורים לצרכים של אוכלוסייה בעלת מוגבלויות הנובעות ממאפייני הגיל. החוברת תוכן ע"י רכז גיל הפרישה בשיתוף עם מהנדס המועצה (ובסיוע יועצים במידת הנדרש) ותופץ לכל בתי האב בגילאי הפרישה. מתווה עקרוני של החוברת:

- חלק ראשון – החשיבות של היערכות מוקדמת לפני ההתדרדרות במצב הבריאותי וזיהוי ותיאור "גורמי הסיכון" האופייניים בבית המגורים.
- חלק שני – המלצות תכנוניות ועיצוביות להפחתת הסיכונים:
 - כניסות/ציאות
 - מעברים ומפלסים
 - פריסת החדרים השונים בבית
 - ארגון הריהוט בבית ומאפייני הריהוט (יציבות, מסעדים ועוד)
 - רוחב דלתות
 - עיצוב חדרי אמבטיה ושירותים (ידיות אחיזה, מניעת החלקה, קריאת מצוקה ועוד)
 - עיצוב המטבח (גובה שיש וארונות, כיורים, בטיחות גז, ארגון כלים ומצרכים, מניעת החלקה ועוד)
 - מערכות חשמל (מפסקים מחליפים, בטיחות ועוד)
 - ארגון חדר הארונות (למשל – מנגנוני הגבהה והורדה)
 - ארגון חדר השינה והסלון
 - ארגון החצר הביתית
 - ועוד
- חלק שלישי – מידע לקראת ביצוע: רשימת אדריכלים ומעצבים בעלי התמחות, הפניה לגורמי מימון השיפוץ/הבניה, רשימת קבלנים, בעלי מקצוע וספקים של מתקנים וציוד, מחירים (ניתן לשקול התקשרות מרוכזת בעלויות מופחתות על בסיס כדאיות כלכלית).

לוח זמנים להכנת החוברת – עד מחצית 2011

מסלול הנגשת תשתיות ומוסדות.

מחלקת ההנדסה, בשיתוף עם רכז/ת גילאי הפרישה, תבצע סקר נגישות בכל המוסדות, השירותים, הדרכים והשטחים הציבוריים ותגבש על בסיסו תכנית לביצוע התאמות נדרשות:

- שלב ראשון – סקר נגישות:
- בחינת עמידת כל מבני הציבור, ביישובים ובמועצה, בתקן נגישות הנגזר מחוק שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות (תיקון 2 – פרק הנגישות), זיהוי פערים ועלות תיקונם.
- איתור מפגעים ונקודות דורשות תיקון והשלמה בכל התשתיות המיועדות להליכה בישובים (מפלס ההליכה – מדרכות וספי מדרכות, הימצאות ספסלים, תאורה, וכד') ובשטחי הציבור (רחבות התכנסות, גנים, התאמת מתקני ספורט לגילאי הפרישה וכיו"ב) ועלות ההשלמות והתיקונים
- שלב שני – גיבוש תכנית פיתוח
- קריטריונים לתיעדוף
- תכנית רב שנתית לתיקון והשלמת צרכים במוסדות הציבור, בתשתיות ובמרחב הציבורי
- איתור וגיוס מקורות מימון

רבעון	1 2011	2 2011	3 2011	4 2011	1 2012
שלב מס'					
סקר נגישות					
תכנית פיתוח					

המועצה האזורית הערבה התיכונה – תוכנית אב לגילאי הפרישה

מסגרת וגורם לקידום	מסגרת וגורם לקידום	מהנדס המועצה, בשיתוף עם החברה לפיתוח ורכז/ת גיל הפרישה ובריאות
עלויות משוערות	עלויות משוערות	תקנון מנחה לשינוי תוכניות מתאר ישוביות – 60,000 ש"ח כתיבת מדריך להתאמת בית המגורים – שכר ייעוץ והפקת חוברת – 15,000 ש"ח <u>הנגשת תשתיות:</u> סקר נגישות והנחיות לתכנון מפורט – 50,000 ש"ח ☒ הנגשת התשתיות – 1,500,000 (הערכת המועצה) ☒
מקורות אפשריים	מקורות אפשריים	משרד החקלאות ☒ משרד הבינוי והשיכון ☒ החטיבה להתיישבות ☒ שותפות 2000 ☒
מידע נוסף	מידע נוסף	אוגדן נגישות ישראל בהוצאת עמותת נגישות ישראל, 2008

6. קידום היישום

6.1. לוח זמנים

בתרשים להלן מוצג לוח זמנים כוללני לקידום כל מרכיבי תוכנית האב לגילאי הפרישה בערבה התיכונה (באפור כהה מודגשים שלבי הביצוע של תוכניות פעולה שיש להן מרכיב פיזי של בנייה).

שנה רבעון	2010				2011	2012	2013	2014	2015 ואילך
	1	2	3	4					
תוכנית פעולה									
רכז/ת גילאי הפרישה ובריאות									
ועדות גיל פרישה									
נגישות וניידות לגילאי הפרישה בערבה					Car pool	שאר המרכיבים בהתאם לצרכים בפועל			
מרכז פעילות רב תכליתי					הפעלה בחלל קיים, תכנון פיזי וגיוס משאבים	הקמה ותפעול			
מתנדבים בערבה									
מרכז מידע									
שירותי בריאות לגיל הפרישה						הקמה ותפעול בהתאם לחלופה נבחרת			
בדיקת היתכנות כפר נופש/ חוות בריאות לגמלאים במועצה						הקמה ותפעול בהתאם לתוצאות בדיקה			
התאמת סביבת המגורים									
קהילה תומכת									

6.2. ריכוז תקציבי

יישום מרכיבי תוכנית האב לגילאי הפרישה כרוך בהקצאה תקציבית משני סוגים – הראשון הוא מימון פעילות שוטפת בעלת עלויות שנתיות קבועות והשני הוא הוצאות חד פעמיות לפעילות/ציוד/תשתית/ייעוץ. מימון פעילות שוטפת יחל מתחילת ביצוע הפעילות. הוצאות חד פעמיות יחולו כאשר המועצה תתחיל בקידום תוכנית הפעולה הספציפית.

חשוב לציין כי למימון כל אחת מתוכניות הפעולה יש פוטנציאל לגייס מגוון שותפים – משרדי ממשלה, גופים וארגונים ממלכתיים, ארגוני מגזר שלישי ועוד בנוסף להשתתפות בעלויות על ידי ישובים ותושבים. מכאן שהעלות המוניציפלית לקידום מרכיבי התוכנית תיגזר מיכולת המועצה לגייס תקציבים ממקורות שונים.

הלוח להלן מסכם את העלות הכוללת של יישום התוכנית:

המועצה האזורית הערבה התיכונה – תוכנית אב לגילאי הפרישה

	תוכנית הפעולה	עלות בש"ח		פירוט העלויות	
		חד פעמי	שוטף (שנתי)	חד פעמי	שוטף (שנתי)
1.	רכז/ת גילאי הפרישה ובריאות	10,000	87,000	מיחשוב וריהוט	שכר (חצי משרה), השתלמויות והכשרות, פרסומים ופעילות
2	ועדות גיל פרישה		5,000		השתלמויות והכשרות
3	נגישות וניידות לגילאי הפרישה בערבה	יש לקבל הצעת מחיר	3,000	רכישת מערכת ממוחשבת לשיתוף בנסיעות	פרסום והסברה, הכשרת נהגים
4	מרכז פעילות רב תכליתי		75,000		ריכוז + סל פעילויות מושתת על אנשי מקצוע העובדים במתנ"ס
		20,000		הכנת פרוגרמה למבנה	
5	מרכז מידע		18,000		קורס מחשבים שנתי + פרסום והפצת מידע + שעות ייעוץ מקצועי חיצוני לרשות התושבים
6	חלופות לשירותי בריאות לגיל הפרישה	30,000		ייעוץ מקצועי לתהליך, סיורים לימודיים ומפגשים ציבוריים	
7	קווים מנחים לבדיקת האפשרות להקמת כפר נופש/חוות בריאות לגמלאים במועצה	200,000		בדיקת ייתכנות ופרוגרמות	
8	קהילה תומכת * (ראו הערה למטה)		240,000		תפעול השירותים.
9	מתנדבים בערבה		14,000		הכשרות, תמיכה בפעילות התנדבותית ופרסום
10	התאמת סביבת המגורים לגיל הפרישה סה"כ: א. מסלול תכנוני – סטטוטורי: בניה המתאימה לצורכי אוכלוסייה מבוגרת ב. מסלול להתאמת בית המגורים הקיים לצרכים עתידיים ג. מסלול תשתיתי – הנגשת תשתיות, מוסדות ושירותים	+ 125,000 1,500,000	0		
		60,000		תכנון	
		15,000		ייעוץ והפקת תדריך	
		50,000		סקר ותכניות מפורטות	
		1,500,000 (הערכת המועצה)		עלויות ביצוע משוערות של הנגשת תשתיות	
סה"כ בש"ח		1,885,000 **	442,000		

*העלות הנקובה מבוססת על הערכות אש"ל. יש לעשות תמחור מדויק כאשר יקבע סל הפעילויות של קהילה תומכת בישווי הערבה התיכונה. מקובל מימון באמצעות השתתפות התושבים.
** לא כולל עלות מערכת ממוחשבת לשיתוף בנסיעות עבורה יש לקבל הצעת מחיר

סה"כ עלות שנתי שוטפת כאשר יופעלו במקביל כל תוכניות הפעולה עומדת על כ- 442,000 ₪.
בניכוי תשלומי משתתפים בתכנית קהילה תומכת – 202,000 ₪ בלבד.

7. ממשקים עם תהליכי פיתוח מקבילים

המועצה מקדמת מספר תהליכי תכנון במקביל להכנת התוכנית הנוכחית. כחלק מעיקרון המדיניות השני של הטמעת גישה כוללת וחוצת תחומים מוצגים להלן הממשקים שזוהו על ידי צוות התכנון עם תהליכי התכנון האחרים.

תיירות	איכה"ס	חינוך	
1. רכז/ת גילאי הפרישה ובריאות	תיאום פעילות לגילאי הפרישה במועצה, קידום היישום של פעילויות ופרויקטים בשיתוף עם גורמי המועצה, קהילה וגורמי חוץ.		
2. ועדות גיל פרישה	<ul style="list-style-type: none"> • תיאום ושיתופי פעולה עם ועדות מועצתיות • תיאום ושיתופי פעולה עם ועדות יישוביות • מערך הכשרות שנתי לחברי/ות הועדות 		
3. נגישות וניידות לגילאי הפרישה בערבה	<ul style="list-style-type: none"> • שימוש באוטובוסים צהובים – "אוטובוסים ירוקים" • Car pool – מערכת ממוחשבת = הפחתת פליטות 	<ul style="list-style-type: none"> • שימוש באוטובוסים צהובים לפעילויות גילאי הפרישה- תיאום • Car pool – לצורכי חינוך לא פורמאלי 	
4. מרכז פעילות רב תכליתי לגילאי הפרישה	<ul style="list-style-type: none"> • שימוש במבני חינוך במרכז ספיר (טווח קצר ובינוני)-תיאום • שימוש משותף במתקני ספורט וספירה במרכז ספיר- תיאום והתאמה • פעילויות משותפות עם מערכת החינוך: סדנאות ותערוכות אומנות, ביקור תלמידים ב"פרלמנט אזורי" וכיוצ"ב. 	<ul style="list-style-type: none"> • מבנה חדש –מבנה ירוק • התאמות מבנים ומתקנים-שיפוצים ירוקים • סדנאות יצירה בדגש קיימות • תערוכות ואומנות לקידום מודעות סביבתית • פינת מחזור 	
5. מרכז מידע	<ul style="list-style-type: none"> • מידע אודות פוטנציאל פיתוח מיזמים תיירותיים ע"י גילאי הפרישה 	<ul style="list-style-type: none"> • מידע אודות תרומת גילאי הפרישה לקידום הקיימות 	<ul style="list-style-type: none"> • קורסים משותפים (גילאי הפרישה + נכדים) להכשרה לעבודה על מחשב
6. שירותי בריאות לגיל הפרישה	<ul style="list-style-type: none"> • חוות בריאות/מרחצאות טיפנוקים ובריאות: שילוב תיירות מרפא ואספקת שירותי בריאות עבורה. 	<ul style="list-style-type: none"> • עידוד צריכת שירותי רפואה מתוקשבת (הפחתת פליטות) קידום אורח חיים בריא 	
7. קווים מנחים לבדיקת האפשרות להקמת כפר נופש/חוות בריאות לגמלאים במועצה	<ul style="list-style-type: none"> • הקמת חוות בריאות/ מרחצאות טיפנוקים ובריאות לגמלאים – צריכת שירותי פנאי ע"י תושבי הערבה. 	<ul style="list-style-type: none"> • מיזם ירוק 	
8. מתנדבים בערבה	<ul style="list-style-type: none"> • התנדבות בתחומי איכה"ס 	<ul style="list-style-type: none"> • התנדבות גילאי הפרישה במערכת החינוך (סב-גן), חונכות • התנדבות תלמידי מע' החינוך למען גילאי הפרישה (כמו מחויבות אישית) 	

המועצה האזורית הערבה התיכונה – תוכנית אב לגילאי הפרישה

תיירות	איכה"ס	חינוך	
	<ul style="list-style-type: none"> מסלול תכנוני –סטטוטורי : בניה צפופה וקומפקטית המתאימה לצורכי אוכלוסייה מבוגרת בעלת מוגבלויות. בנייה ירוקה מסלול להתאמת בית המגורים הקיים לצרכים עתידיים. שיפוצים ירוקים. מסלול תשתיתי: הבטחת נגישות, צירים ומסלולי הליכה, מתקני ספורט. קידום אורח חיים בריא, תשתיות ירוקות. 		9. התאמת סביבת המגורים לגיל הפרישה

ריכוז הממשקים הפוטנציאליים בין תוכנית האב לגילאי הפרישה לבין מהלכי התכנון המקודמים במקביל במועצה מופיע בטבלה הבאה. עורכי התוכנית הנוכחית יזמו קיומו של מפגש תיאום משותף בין מובילי התוכניות השונות במועצה שהתקיים בספטמבר 2009. מוצע למסד פורום זה במהלך יישום התוכניות כאמצעי לחיזוק שיתופי פעולה בין מחלקתיים.

תוכנית אב לחינוך	תוכנית לפתוח בר קיימא	תוכנית אב לתיירות	
✓	✓	✓	1. רכז/ת גילאי הפרישה ובריאות
✓	✓	✓	2. וועדות גיל פרישה
✓	✓		3. נגישות וניידות לגילאי הפרישה בערבה
✓	✓	✓	4. מרכז פעילות רב תכליתי לגילאי הפרישה
✓	✓	✓	5. מרכז מידע
✓	✓		6. שירותי בריאות לגיל הפרישה
✓	✓		7. קווים מנחים לבדיקת האפשרות להקמת כפר נופש/חוות בריאות לגמלאים במועצה
✓	✓	✓	8. מתנדבים בערבה
	✓		9. התאמת סביבת המגורים לגיל הפרישה

פרק 4 סיכום

המועצה האזורית הערבה התיכונה יזמה את הכנתה של תכנית אסטרטגית לגילאי הפרישה על רקע תהליכי ההתבגרות של דור המייסדים הקרבים לגילאי הפרישה. התכנית נועדה לאפשר למועצה להיערך לאספקת השירותים הנדרשים לגילאי הפרישה במהלך השנים הבאות בהן צפוי גידול משמעותי בהיקפה ובמשקלה של אוכלוסייה זו.

מיקומה של המועצה באזור פריפריאלי מרוחק, הפריסה הגיאוגרפית הרחבה של יישובי המועצה והיקף האוכלוסייה הקטן יחסית; מציבים אתגרים משמעותיים בפיתוח ואספקה של שירותים לקבוצת אוכלוסייה זו מבלי ליפול לנטל כבד על כתפי התושבים והמועצה. עם זאת, הרצון הגורף של דור המייסדים להמשיך ולהתגורר במועצה גם בגילאי הפרישה; בצירוף וניסיונה הרחב של המועצה בהתמודדות עם אתגרים כבדי משקל, הובילו לגיבושה של תכנית זו.

התכנית, שגובשה בשיתוף אוכלוסיית היעד המרכזית שלה, מושתתת על תפיסה מנחה של ריכוז מערך השירותים העיקריים לגילאי הפרישה ברמת המועצה ושילוב פתרונות יצירתיים על מנת להתגבר על העלויות הנגזרות מריחוק המועצה, פריסת היישובים ומיעוט אוכלוסיית השירות. תפיסה זו תורגמה למערך מטרות ויעדים, מסלולי פיתוח ותכניות פעולה – וכלים ליישומן.

מסלולי הפיתוח מקיפים את התשתיות הארגוניות לפיתוח וניהול מערך השירותים לגילאי הפרישה; עיצוב של מערך שירותים העונה לצורכי והעדפות האוכלוסייה ומתמודד באופן יצירתי עם האתגרים הנגזרים ממאפייני המועצה; יצירת התנאים לטיפוח חיי קהילה וביסוס רוח המקום והאופי החקלאי-כפרי של האזור, והתאמת סביבת המגורים לצורכי והעדפות האוכלוסייה. על מנת להתמודד עם האתגרים הייחודיים למועצה, תכניות הפעולה מבוססות על שילוב בין המגזר הציבורי למגזר הפרטי באספקת השירותים, ורתימה של רוח ההתנדבות וקידום רעיונות חדשניים.

התכנית היא סקטוריאלית במובן זה שהיא מתמקדת בקבוצת אוכלוסייה ייעודית, אולם במקביל לתפיסה המנחה הרואה בגילאי הפרישה חלק אינטגרלי וחשוב של

המועצה האזורית הערבה התיכונה – תוכנית אב לגילאי הפרישה

הקהילה, רואה את התמונה הכוללת ומתייחסת ליעדי הפיתוח הכוללניים של המועצה ולמשקים עם תהליכי פיתוח נוספים אותם מקדמת המועצה.

הצעד הנדיר במקומותינו, בו נערכת המועצה מבעוד מועד לתרחיש עתידי, יניב את פירותיו ויאפשר למועצה לשמר את רוח המקום הייחודית, ותאפשר לגילאי הפרישה להמשיך להתגורר בנוף התרבות אותו יצרו בעשר אצבעות ולתרום לשגשוגו, תוך שהם נהנים מאיכות החיים לה הם ראויים.

נספחים

נספח מס' 1 - תכנון לגיל הפרישה במרחב הכפרי – דגשים רלבנטיים מהספרות ומהניסיון בישראל

א. הניסיון בישראל – תכנון לגיל הפרישה במרחב הכפרי

1. המועצה האזורית משגב

- ☑ **דמיון:** בדומה לערבה, גיבוש תכנית טרום שינויים דמוגרפיים
- ☑ **הבדלים:** היקף אוכלוסייה גבוה יותר ברמת יישוב ומועצה, מספר יישובים גדול, הטרוגניות אוכלוסייה, סמיכות למוקדים אורבניים, יישובים קהילתיים לא חקלאיים

עיקרי התכנית

- ☑ עוסקת בארבעה תחומים: תשתית ציבורית מקצועית וארגונית, פנאי, סביבת המגורים (היישוב והבית הפרטי), תחבורה ותנועה (במסגרת נפרדת)
- ☑ 3 חלופות ארגוניות: מענים ברמת היישוב, מענים אזוריים, דו רובדי (משולב מועצה-יישוב < החלופה הנבחרת)
- ☑ המלצות עיקריות

- תשתית מקצועית וארגונית: הסרת מגבלות גיל בקבלה ליישובים, הקמת פורומים מקצועיים וציבוריים, הכשרת בעלי תפקידים, הקמת עמותה, חשיפה תקשורתית
- פנאי: פעילויות ברמת היישוב והמועצה – ייעודיות ורב דוריות, הפעלת מתנדבים מהגיל השלישי בקהילה
- סביבת המגורים: התאמת תשתיות ציבוריות ביישובים, פתרונות דיור ברמת גוש/אזור, שילוב מגוון מגורים מתאים בתוך היישובים ולחלוקת בתי מגורים קיימים, הפעלת 'קהילה תומכת', פיתוח המלצות פיסיות להתאמת מבנים לצורכי הקשישים

2. המועצה האזורית הגליל העליון

- ☑ **דמיון** – יישובים חקלאיים ופריפריאליים
- ☑ **שוני** – שיעור גבוה יחסית של קשישים, במיוחד בגילאי +75, קיבוצים, סמיכות למגוון רשויות מקומיות עירוניות

עיקרי התכנית

- ☑ מבוססת על הגדרת חזון, מטרות על, מטרות ויעדים. נגזרות המדיניות בארבעה תחומים:
 - היבטים תפקודיים – הסתכלות רחבה על היבטים שונים בחיי הגיל השלישי - הטיפול והבריאות לצד החברה, הפנאי, העיסוק והתרבות.
 - היבטים מקצועיים-מתודולוגיים - דגש על מקצוענות, מצוינות ואיכות של ספקי השירותים לגיל הזהב.
 - היבטים מרחביים – פיתוח אשכולות תפקודיים של אספקת שירותים לאזורי משנה.
 - היבטים ארגוניים ותקציביים – חיוק מסגרת ארגונית לקידום יישום התוכניות ופעילויות ופרויקטים אחרים בתחום – התבססות על עמותה אזורית – עמותות ותיקי הגליל.
- ☑ סל פרויקטים בארבע רמות מרחביות:

רמה מרחבית	הפרויקט	מהי התוכנית
מקומי	חיי היומיום – קהילה תומכת (פיילוט במספר קיבוצים)	פיתוח מערכת תומכת בנושאי תחזוקה שוטפת, בטיחות וצרכי חיי היומיום של הזקן בביתו ובסביבת חייו המיידית.

המועצה האזורית הערבה התיכונה – תוכנית אב לגילאי הפרישה

מהי התוכנית	הפרויקט	רמה מרחבית
שילוב בתהליכי קבלת החלטות לאור שינויים בקיבוצים, כולל הכשרה.	שילוב הזקנים בתהליכי השינוי	מקומי
פיתוח מספר בתים סיעודיים קיימים כמוקדים אזוריים על בסיס התמחות מקצועית ויעילות כלכלית. הבטחת נגישות לבתים הסיעודיים.	בתים סיעודיים מתמחים	אשכול יישובים
פיתוח, שיפוץ והתאמת מבני מגורים קטנים בסמיכות לבתים הסיעודיים תוך יצירת יחסי גומלין תפעוליים ביניהם.	דיור מוגן	
שילוב בני גיל הזהב בפעילויות חינוך פורמלי וא-פורמלי כולל דגש על שימור מסורות מקומיות	חינוך ומורשת	אזור
הקמת מוקד מחקר צומח, שיעסוק במו"פ יישומי, הנשען על קשר למכללת תל-חי ולבית ותיקי הגליל.	חקר הזקנה ומרכזי משאבים	
הפעלת צוות רב מקצועי שיבצע פעילות בשטח בהתאם לצרכים – דגש על איתור בעיות ומצוקות.	צוות קהילתי רב מקצועי נייד	
פיתוח מערך תעסוקה והתנדבות על בסיס התאמה בין ביקושים והיצע – ברמה מקומית ומרחבית (כולל הכשרה וקידום יזמויות)	מערך התנדבות, תעסוקה ועיסוק	מרחב
פיתוח היצע "סל תרבות, פנאי וספורט" תוך שילוב בין קיבוצים וישובי המרחב ובין קבוצות גיל.	מערך פעילויות תרבות ופנאי	
הקמת בית אבות שיהווה פוטנציאל כלכלי אטרקטיבי להורים של בני קיבוץ ו/או לשוק הפתוח.	בית אבות "ירוק"	

☑ הגדרת כלי יישום ארגוני מרכזי – עמותות ותיקי הגליל לריכוז היישום תוך קביעת שינויים ארגוניים ומקצועיים הנדרשים בעמותה

3.א מסגרות נוספות במרחב הכפרי

שתי מסגרות נוספות רלבנטיות לסקירה זו, הגם שאינן מציגות התייחסות כוללת:

קהילה תומכת

תכנית "קהילה תומכת" מביאה עמה סל שירותים המיועד לקשישים החיים בקהילה גיאוגרפית, תוך שהיא מאפשרת להם להמשיך להתגורר בביתם מבלי להזדקק למעבר ל"בית אבות" עם הזדקנותם וירידת יכולת התפקוד שלהם. התכנית כוללת:

- ☑ אב (או אם) שכונה/יישוב המספק תמיכה וסיוע לחברים, מבצע תיקונים קטנים, מאתר בעלי מקצוע וכיו"ב
- ☑ שירותים רפואיים כולל ביקורי בית ושירותי אמבולנס
- ☑ מערכת מצוקה המספקת תקשורת עם מוקד מרכזי
- ☑ פעילויות חברתיות מתאימות בקהילה
- ☑ שירות סוציאלי
- ☑ סיוע כללי – ארוחות, שליחויות, טיפול בזמן מחלה וכיו"ב
- ☑ אופן קשבת וקו פתוח בנוגע לבעיות אישיות ובדידות

התכנית פועלת במגוון רחב של קהילות עירוניות וכפריות, כולל מועצות אזוריות רבות.

דיור מוגן ודיור יעודי איכותיים

בשנים האחרונות הוקמו מרכזי דיור מוגן איכותיים ויוקרתיים ("כפרי גמלאים") לאוכלוסייה עצמאית ונתמכת, ביישובים במרחב הכפרי. מרכזים אלה ממוקמים במרחב הכפרי אך מאוכלסים בעיקרם ע"י דיירים מכלל רחבי הארץ, והם מציעים מגוון רחב של מתקני בריאות, ספורט פנאי ופעילויות פנאי וחברה באיכות גבוהה (ותמורת תשלום גבוה) לדיירים. בחלק מהמרכזים (למשל – במועצה האזורית לב השרון),

המועצה האזורית הערבה התיכונה – תוכנית אב לגילאי הפרישה

קיימים הסדרים בין בעלי כפר הגמלאים למועצה, המאפשרים שימוש של קשישים מישובי המועצה הסמוכים לכפר הגמלאים במתקנים ובפעילויות, עפ"י הסדרים שנקבעים.

דגם נוסף הוא הקמת מגורים יחודיים לבני הגיל השלישי במסגרת הישובית. דוגמא לכך ניתן למצוא בכפר ורדים בו הוקמו שכונת ותיקים ושכונת דיור מוגן. דגם זה אפשר לותיקי הישוב להמשיך לגור בו תוך שהם מחליפים את בתיהם המרווחים, שנהיו גדולים מידי למשק הבית המצטמצם, בבתים קטנים יותר בשכונה המספקת תמיכה ושירותים יחודיים נדרשים. יחידות הדיור בשכונה ובדיור המוגן משווקות במסגרת שיווק המגורים של הישוב גם לתושבים מבחוץ.

ב. נושאים וסוגיות עיקריים העולים מסקירה עקרונית של הספרות

סקירה זו מתבססת על מקורות מקוונים זמינים המציגים סקרים, מחקרים, אמצעי מדיניות, המלצות תכנוניות ופרויקטים עבור אנשים בגיל הפרישה במרחב הכפרי. הדוגמאות לקוחות מארה"ב, אוסטרליה וסקוטלנד, כאשר בחירתן משקפת מקרי חקר שיש בהם מרכיבי דמיון לערבה התיכונה – אזור כפרי חקלאי, המרוחק ממקדים אורבניים. בפתח הדברים חשוב לציין כי בספרות יש אזכורים חוזרים לאפיון ההטרונות של קבוצת גילאי הפרישה. בני הקבוצה מתפרסים על טווח גילאים של 30-40 שנים והם שונים זה מזה במצב הכלכלי, במאפיינים הבריאותיים וביכולת הפיזית הנגזרת מהם, במצב המשפחתי (עליה בשיעורם של משקי בית בודדים בעיקר של נשים), ברשתות התמיכה המשפחתיות והימיות וכן בתפיסה העצמית והתפקודית. השלכותיה של הטרונות זו במגוון צרכים והעדפות בקרב כל תת קבוצה ולכן הפתרונות התכנוניים צריכים להיות מעוצבים בהתאם. לשם אחידות, אנו מציעים להשתמש בשלושה מונחים: גילאי הפרישה, הגיל השלישי והגיל הרביעי (ראו הסבר בפתחו של פרק זה).

הסקירה זיהתה שישה תחומים מרכזיים, הרלוונטים לערבה התיכונה, בהם יש למקד את התכנון עבור גילאי הפרישה במרחב הכפרי. החלוקה התחומית איננה חדא וחשוב להדגיש כי נושאי התכנון השונים משקים זה לזה וכן תלויים ומשפיעים הדדית זה על זה.

סוגיות תחומיות

- 1. תחבורה ונגישות:** שימוש באמצעי תחבורה מאפשר נגישות למגוון פעילויות ושירותים ההכרחיים לקיום חיי היום יום במרחב הכפרי ולשמירה על איכות החיים. מערכת התחבורה מהווה את הרשת המקשרת בין היבטי חיים שונים ממגורים דרך רשתות חברתיות ועד צריכת שירותים ציבוריים ועסקיים. צרכים בתחבורה ונגישות משותפים לכל המתגוררים במרחב הכפרי אולם הם קריטיים במיוחד לבני הגיל הרביעי.
- הפתרונות** העיקריים בתחום נגזרים מתכנון כוללני שנשען על בסיס מידע אודות משאבי הסעות, צרכנים ויעדים. הפתרונות מדגישים שיתופי פעולה בין כל הגורמים ספקי השירותים שיש להם היבט של נסיעות מהמגורר הציבורי, הפרטי והשלישי, ליצירת היצע של אפשרויות נסיעה הכוללות: שיתוף נסיעות, עירוב סוגי נוסעים ברכב אחד, גיוס מתנדבים לנסיעות ארוכות טווח ועתירות זמן וסבסוד נסיעות עבור האוכלוסייה בגילאי הפרישה. מערכות אינטרנטיות תופסות מקום חשוב בישום פתרונות אלו. במקביל עולה המלצה לביזור שירותים.
- 2. מגורים:** בקרב רבים מבני הגיל השלישי במרחב הכפרי קיימת העדפה להמשיך לגור בבית. יש מקרים בהם מתועלת ההעדפה להמשיך מגורים בישוב [דוגמת כפר ורדים] או המשך מגורים באזור

המועצה האזורית הערבה התיכונה – תוכנית אב לגילאי הפרישה

[דוגמת הגליל העליון]]. במקרים רבים נובעת השאיפה להגירה מהאזור הכפרי מרצון לשפר נגישות לשירותים או להתקרב אל בני משפחה.

פתרונות כוללים יצירת היצע מגורים לבני הגיל השלישי במרחב הכפרי גם בהסתכלות קדימה לשלב בו יהיו שייכים לגיל הרביעי. [1] הישארות בבית הנוכחי מחייבת תכנון וביצוע שינויים והתאמות לצרכים הפיזיים המשתנים ומערכת של תמיכה וסיוע בתיקונים ובתחזוקה על בסיס שוטף. כיוון זה כולל במקרים רבים גיוס ותמריצים לבני הגיל השלישי ה"צעירים" לתכנון מראש והתאמה של בתיהם לצורכי העתיד. המשך מגורים בבית גם מחייב הפעלת מערכות תומכות של שירותים וטיפול אישי (ע"י המגזר הציבורי וההתנדבותי דוגמת "קהילה תומכת" או ע"י המגזר הפרטי – חברות ייעודיות). [2] הישארות בשוב משמעותה מעבר מהבית הנוכחי אל בית קטן יותר – אם בנחלה או בשכונה מיוחדת שתוקם לצורך כך. שכונה כזו יכולה גם לשווק יחידות למהגרים חיצוניים/מישובים אחרים באזור. שני הפתרונות מחייבים התאמת תקנות תכנוניות לבניה עבור גיל הפרישה ולשיפוץ מגורים בהתאם לצורכיהם. [3] דיור מתמחה לגיל הפרישה המציע רמות שונות של טיפול (בגליל העליון הוצע ליוזם פרויקט שיקלוט בן השאר את דור ההורים של תושבי המועצה).

3. הגירה והשלכותיה: שלושה סוגים של תנועות הגירה משפיעים על אורח ואיכות החיים של בני גיל הפרישה במרחב הכפרי:

3.1. הגירה נכנסת של בני גיל הפרישה שמחליטים להשתקע באזור עם יציאתם לגמלאות:

בארצות רבות קיים מאגר פוטנציאלי של מהגרים צעירים בגיל השלישי. הגידול במספרם, בעצמאותם ובעושרם של בני גיל 65+ ושל גילאי ה- 50 המתחילים לתכנן פרישה, הופך אותם לקהל יעד המבוקש ע"י רשויות כפריות רבות בארה"ב. רשויות אלו מגבשות תכניות אסטרטגיות לפיתוח כלכלי המבוססות על קבוצות גיל אלה.

■ גורמי משיכה: למשאבי טבע משקל מרכזי כגורם מעודד הגירה של פנסיונרים לאזורים כפריים מרוחקים בארה"ב. המשאבים החשובים הם אקלים נוח, טופוגרפיה ונוף ייחודיים (בד"כ הררי), מצאי גופי מים וכן סמיכות לחוף הים. העושר במשאבי טבע אלו מהווה משתנה משמעותי יותר מבחינת הגירת הגיל השלישי מאשר קרבה למוקדים אורבניים. מצאי משאבי טבע אלו באזור כפרי תורם להצלחתו כאזור נפש ופנאי וכיעד הגירה לפנסיונרים, אולם אזורי הנופש אינם זהים בהכרח לאזורי היעד להגירה. אזורי נופש בהם אקלים קיצי נוח, טופוגרפיה ייחודית ונגישות לגופי מים אך עם חורף קר משמשים כאזורי נופש אך אינם יעדי הגירה פופולאריים.

■ השלכות חיוביות על קהילה קולטת: המהגרים הנכנסים מהווים אוכלוסייה חזקה יחסית המביאה עמה לקהילה הכפרית מקורות כספיים, ומגוון כישורים/עסקיים/פוליטיים/קהילתיים שיתרמו לקהילה. הניסיון בארה"ב מראה כי אזורי יעד להגירת פנסיונרים (בהם 15% יותר מהמהגרים הם פנסיונרים), נהנים מרמת הכנסה גבוהה יותר למשפחה, מגיוון כלכלי רב יותר ומשיעור אבטלה נמוך – כל זאת בהשוואה לאזורים כפריים אחרים. אזורים אלה נהנים מגידול של בסיס המס המוניציפאלי, המאפשר השקעה גבוהה יותר בשירותים ותשתיות ע"י הרשות המקומית לטובת הציבור הרחב כולו. גם הפעילות הקהילתית-התנדבותית צומחת בעקבות הגירת פנסיונרים. התעסוקה בשירותים המתרחבים עקב הגירת פנסיונרים, מפצה על הירידה בתעסוקה המסורתית של האזורים הכפריים – חקלאות ותעשייה מוטת חקלאות.

■ השלכות שליליות על קהילה קולטת: המהגרים הנכנסים גורמים להזקנת מבנה הגילאים באזור. הביקושים שהם יוצרים יכולים להביא לעליה במחירי הדיור שתגרום ל"דחיפה החוצה" של האוכלוסייה המקורית, והם יכולים להניע פיתוח שיסנה את אופיו של האזור. גילאי הפרישה יוצרים ביקושים לשירותים, שהולכים וגדלים עם התבגרותם. חלק מהביקוש לשירותים, בעיקר בתחום שירותי הטיפול האישיים נובע מכך שמהגרים בני גיל שלישי לאזור הכפרי לא יכולים להישען על תמיכת בני

המועצה האזורית הערבה התיכונה – תוכנית אב לגילאי הפרישה

משפחה שיענו על צרכים טיפוליים. רוב העול נופל על בן/בת הזוג ובמקביל נוצרים ביקושים גדולים לשירותי טיפול חיצוניים. זה עשוי להיות נטל על השירותים (בעיקר שירותי הבריאות) והרשויות, במיוחד מאחר הכנסתם בשנים אלו נשחקה. פן נוסף של אספקת השירותים הוא שמאחר ומרבית השירותים לגילאי הפרישה מספקים משרות בשכר נמוך זה עשוי למשוך אוכלוסייה חלשה לאזור ולהוות נטל על השירותים הציבוריים. מעבר לכך בעקבות השינוי הדמוגרפי עקב ההגירה עשויים להיווצר מתחים בקהילה מאחר ולגילאי הפרישה פעמים רבות עמדות שונות ביחס לפיתוח, שירותים וניהול מקומי

- **מדיניות תכנון:** מדינות שונות בארה"ב מעודדות ותומכות הגירת גילאי הפרישה לאזורים הכפריים ונוקטות אסטרטגיות שונות: [1] אסטרטגיה כוללת – תכנון, מחקר, סיוע טכני, פיתוח פסי הקלות מס ושיווק [2] אסטרטגיות ממוקדות דוגמת פיתוח פסי של מתחמים וקהילות לפנסיונרים, שיווק האזור לפנסיונרים (במיוחד באזורי תיירות), הקלות מס לפנסיונרים ועוד.
- 3.2. **הגירה יוצאת של בני גיל הפרישה הותיקים:** אזורים כפריים רבים (במיוחד אזורים מרוחקים) סובלים מהגירה שלילית של בני גיל הפרישה. הגירה זו יכולה להיות של משקי בית (זוגות) לאחר שהעבירו את המשק לדור ההמשך, או בשלב בו ניידותם נפגעת והם רוצים להיות קרובים להיצע שירותים. באזורים מסוימים קיימת תופעה של הגירה שלילית של נשים העוברות להתגורר במרכזים עירוניים בהם יש היצע של שירותים ו/או הרוצות לגור קרוב למשפחה בעוד הגבר נשאר באזור הכפרי ומעבד את המשק החקלאי.
- **השלכות שליליות:** אובדן אוכלוסייה ואיבוד ספי כניסה לשירותים – נוצר מעגל קסמים של צמצום מספר המשתמשים בשירותים ואז ושיקולים של יתרונות לגדל מובילים להתמזגות של
- **שירותים וירידה באיכות השירות.** זה הופך לגורם נוסף המעודד עזיבה. בנוסף עקב ההגירה היוצאת מאבדים אזורים אלו משאבים יקרים של הון אנושי בעל היסטוריה של תרומה לקהילה.
- 3.3. **הגירת יוצאת של צעירים:** במקרים מסוימים נוצר באזורים כפריים מרוחקים מעגל קסמים של הגירה שלילית והידרדרות. באזורים אלו גורמת הגירה יוצאת של אוכלוסיות שונות לצמצום בהיצע השירותים ובמקומות עבודה לספקי שירותים ותופעה זו מצידה מאיצה הגירה החוצה של אוכלוסייה צעירה יחסית. לתופעה זו השלכה על איכות החיים של המבוגרים. בנוסף רשתות משפחתיות ומערכות תמיכה נפגעות בעקבות הגירה החוצה של צעירים. הגירה יוצאת של צעירים מביאה לעליית שיעורם באוכלוסייה של בני 65+.
- 4. **אספקת שירותים ציבוריים ועסקיים:** הסוגיה של אספקת וצריכת שירותים היא מרכזית בכל דיון על איכות החיים במרחב הכפרי ואקוטית במיוחד עבור גילאי הפרישה. שלוש קבוצות עיקריות של שירותים כלולות בדיון זה: שירותי בריאות, שירותי טיפול חברתי, שירותי פנאי ושירותים עסקיים. מצאי שירותים אלו והנגישות אליהם מהווים פאן משלים הכרחי להמשך מגורים בבית תוך שימור הזהות והקשרים הקהילתיים שנבנו לאורך השנים. מספר היבטים של אספקת שירותים וצריכתם משותפים לשלוש קבוצות השירותים שנמנו לעיל: [1] רמת השירות בישוב ובאיזור [2] פרישה מרחבית של אספקת השירותים. עבודה בנושא סל שירותים בערבה המליצה לרכז הן שירותי בריאות והן שירותים חברתיים-קהילתיים [3] תחבורה ונגישות אל השירותים כחלק בלתי נפרד מתכנונם ואספקתם [4] חיפוש פתרונות יצירתיים לאספקת השירותים כך שתובטח רמת שירות מיטבית לבני גיל הפרישה במרחב הכפרי [5] תפקידים של מתנדבים באספקת השירותים.
- **שירותי טיפול:** כוללים טיפול אישי וסיוע בביצוע מטלות יום יומיות. שינויים דמוגרפים של השנים האחרונות בהם הגירה יוצאת של צעירים ושינוי בדגמים משפחתיים – צמצום גודל משפחה, גירושם, משקי בית ללא ילדים – משמעותם צמצום המשאבים המשפחתיים הזמינים להישען עליהם לבני הגיל השלישי ובמיוחד הרביעי. כך שבאזור הכפרי הטיפול במבוגרים נופל על בני זוג ועל מעט בני

המועצה האזורית הערבה התיכונה – תוכנית אב לגילאי הפרישה

המשפחה שנשארו לגור באזור. בנוסף, במקומות לא מעטים מצטמצמים משאבי ההתנדבות הזמינים שמילאו חלק מפונקציות טיפוליות אלו. מכאן שלטווח הבינוני והארוך יש להקצות משאבים לטיפול חברתי בבני הגיל השלישי והרביעי ואין להסתמך על עבודה ללא תשלום של מתנדבים ובני משפחה.

▪ שירותי בריאות: האתגר הגדול בתחום שירותי הבריאות הוא אספקת השירותים בדגש על שירותי בריאות ראשוניים ושירותי חירום איכותיים לאוכלוסייה קטנה ומפוזרת כאשר שירותי בריאות מתמחים מסופקים מחוץ לאזור וצריכתם כרוכה בנסיעות ארוכות. אוכלוסיית גיל הפרישה, ובמיוחד הגיל הרביעי היא הצרכנית העיקרית של שירותי בריאות. עליה במס' הקשישים מגדילה את הלחץ על השירות.

הפתרונות בנושא כוללים פיתוח דרכים יצירתיות לאספקת שירותים – ריכוז שירותים תוך העלאת רמת ההתמחות, הפעלת שירותים ניידים, הבאת אנשי מקצוע מתחום הבריאות לביקורים תקופתיים קבועים, סיוע טלפוני (בעיקר בתחום הנפשי אך ניתן להרחיב לתחומים אחרים), יצירת מנגנוני תיאום בין גופים ספקי שירותים וכן התאמת סל השירותים (תכנים, רמת שירות, מיקום וכד') לצרכים שמגדירים הקשישים.

▪ שירותים חברתיים, קהילתיים ועסקיים וחיים חברתיים: היציאה לגמלאות יוצרת עבור רבים מבני הגיל השלישי זמן פנוי שמנוצל למגוון פעילויות חברתיות ופעילויות פנאי. היכולת להשתתף בפעילויות פנאי ופעילויות חברתיות משפיעה ישירות על איכות החיים של הגיל השלישי והרביעי. מגבלות של כסף, בריאות וניידות אישית של הקשיש/ה או בן/בת הזוג מונעות מגמלאים להשתתף באופן מלא בפעילויות חברתיות וקהילתיות. אוכלוסיית הגמלאים משתתפת בצורה אינטנסיבית בפעילויות כאלו במקביל למעורבות ותרומה רחבות לארגון הפעילויות. זהו אחד ההיבטים החשובים של תרומת הגיל השלישי לחיות של הקהילה. בנוסף, קשישים משתתפים במגוון פעילויות חברתיות וקהילתיות מעבר לאלו המיועדות לקבוצת הגיל שלהם. פעילויות לימוד ופנאי מאפשרות יצירת חיבורים בין דוריים בקהילה.

מאפיינים נוספים הם:

- גמלאים רבים שייכים למסגרות של פעילות חברתית על בסיס קבוע. רוב המסגרות מנוהלות ע"י ארגוני מתנדבים דלי תקציב שתומכתם אינה עומדת ביחס ישר לתקציבם.
- קיימות מסגרות פעילות של קשישים המסייעים לקשישים אחרים שגם מאפשרות קשרים חברתיים.
- לקשישים תפקיד מכריע בשימור המסורות המקומיות
- בתחום השירותים המסחריים והעסקיים עולה כי ירידה בהכנסה של בני 65+ מביאה לצמצום הכנסות הקהילה. בנוסף אנשים נוסעים לצורך במרכזים עירוניים שירותים שכבר לא מסופקים באזור ומבצעים שם קניות במקום בקהילה. לעסקים מקומיים קשה לשרוד כך. מגמה זו מביאה לעליה בתלות במשאבים חיצוניים לצורך אספקת שירותים מקומיים. לא תמיד ניתן להניח שהקהילה תמלא במשאביה חוסרים במימון שירותים ממשלתיים.

הפתרונות ואמצעי המדיניות המוצעים על בסיס זה כוללים דגש רב על הבטחת נגישות קלה לשירותים. במקביל פיתוח דגמים חלופיים של אספקת שירותים בעיקר מקוונים ביחד עם הכשרת הצרכנים להשתמש במדיום האינטרנט. באשר לתפקוד הקהילתי-חברתי מומלץ לקדם מעורבות קשישים בפעילויות לקבוצות גיל שונות כאמצעי ליצירת הכלה חברתית. בתחום ההתנדבות נוגעים הפתרונות בתמיכה כספית ואחרת בקבוצות מתנדבים המקיימות פעילויות חברתיות עבור גילאי הפרישה וכן תמיכה במתנדבים – בני גיל הפרישה ועבור גיל הפרישה. בתחום נוסף מומלץ לגייס את בני הגיל השלישי לפעילות אקטיבית לצמצום פשע ופחד ממנו באמצעות פרויקטים להגדלת הביטחון בקהילה.

המועצה האזורית הערבה התיכונה – תוכנית אב לגילאי הפרישה

5. **הון חברתי ויחסים בין דוריים:** סוגיית היחסים הבין-דוריים מעסיקה רבים המתגוררים במרחב הכפרי הן בהקשר של יחסיהם עם דור ההורים והן בהקשר של יחסיהם עם דור הבנים. הניתוק והמרחק מדור ההורים, מקשה על חקלאי המרחב הכפרי לשמר קשרים עימם ולטפל בהם. על רקע זה עולות הצעות להקמת דיור מוגן שימשוך בין השאר את דור ההורים להגר למרחב הכפר בסמוך לבני המשפחה (המועצה האזורית הגליל העליון).

היחסים הבין-דוריים עם דור הבנים מורכבים הרבה יותר וזמכרים בהקשרים של רוב הנושאים הנסקרים במסמך זה. בפאן הטיפול והתמיכה המשפחתיים מביאים השינויים הדמוגרפים של השנים האחרונות לצמצום המשאבים המשפחתיים הזמינים להישען עליהם לבני הגיל השלישי ובעיקר הרביעי.

בפאן הכלכלי עולה שאלת העברתו של המשק החקלאי לדור הצעיר שמגלה במקרים רבים עניין פוחת בעיסוק בחקלאות. הפתרון המועדף במדינות שונות הוא עידוד דור הבנים לעסוק בחקלאות. בישראל יש להעברה הבין-דורית של הנחלות במושבים מימד ייחודי. על רקע מבנה הבעלות על המשק והגדרת "בן ממשיך" אחד, עולות בשנים האחרונות, בעיקר באזורי הביקוש, מחלוקות פנים משפחתיות בסוגיות העברת המשקים. מחלוקות אלו מביאות במקרים רבים לסכסוכים קשים הכוללים הפעלת לחץ על החקלאים בעלי הנחלה ואף התנכלות ופגיעה. הפתרון מוצע כיום במסגרת תוכניות "הגנה על קשישים במגזר החקלאי" שמופעלות בחסות הביטוח הלאומי ומשרד הרווחה בשתי מועצות אזוריות. תדריך לתכנון התהליך של העברת הנחלות לדור ההמשך ומיסוד היחסים עם הבן הממשיך נמצא בשלבי כתיבה מתקדמים.

6. **היבטים כלכליים (תעסוקה חקלאית והכנסה):** במקומות רבים בעולם מאופיינת אוכלוסיית גיל הפרישה הכפרית במצב כלכלי פחות טוב מזה של קבוצות אוכלוסייה אחרות. הדבר מחייב חקלאים רבים לדחות את גיל הפרישה. גם בעלי משאבים כספיים המהגרים לאזור הכפרי, מתמודדים לאורך זמן עם ירידה במקורות הכספיים.

הזדקנות האוכלוסייה משליכה על החקלאות וניהול משאבי טבע: צפוי המשך הירידה בשיעור המועסקים בחקלאות ועליה בגיל הממוצע של המועסקים. ככל שהעוסקים בחקלאות מתבגרים קשה יותר להכניס שינויים הן במגוון הגידולים והן בטכנולוגיות, עובדה שעשויה להשליך על הצד הכלכלי ועל הנוף הכפרי באזורים אלה. במיוחד קשה יותר להחדיר גישות של חקלאות בת קיימא!! קיים קושי להעביר את הניהול של המשק החקלאי לדור הבנים והבנות שפחות מעוניינים באורח חיים זה. השילוב של תוחלת חיים ארוכה וקשיים כלכליים (עקב אי כניסת 'דם צעיר' לעסק המשפחתי) יכול לגרום להזנחת שטחים נרחבים.

הפתרונות המוצעים ברמה המקומית בתחום ההכנסה כוללים תוכניות לעידוד האוכלוסייה הכללית ליצור במהלך חי העבודה חסכונות לתקופות הפרישה. בתחום התעסוקה החקלאית מושם דגש על השארת/החזרת דור הבנים כך שיבטיח המשך עיסוק בחקלאות תוך הכנסת חידושים, ירחיב את ההון חברתי וה'משענת' לדור ההורים, ימנע פגיעה בסביבה ויאפשר מגוון של שירותים שיצור בסיס להגירה חיובית. יש חשיבות להסדרה של ההיבטים הפיננסיים של יציאה לגמלאות והעברה בין דורית של המשקים ולכן לתת את הדעת על חששם של החקלאים מהזדקנות, שינוי בזהות וקשר למקום – ומה שקורה לאלו עם העברת המשק לדור הצעיר.

סוגיות חוצות תחומי וכלים ליישום פתרונות

מהספרות עולות שלוש סוגיות המתקשרות לכל אחד מהנושאים שעלו בסעיף הקודם. אלו מגדירות למעשה חלק מכלי יישום שמאומצים במדינות שונות במטרה להתמודד עם האתגר של הבטחת איכות החיים של הגמלאים במרחב הכפרי.

המועצה האזורית הערבה התיכונה – תוכנית אב לגילאי הפרישה

- 1. התנדבות:** פעילות התנדבותית ממלאת פונקציות רבות בקהילות הכפריות. שימור אופי הקהילה וצבינה נשען במידה רבה על פעילויות התנדבותיות של חבריה (ובעיקר חברותיה) וכן מסופקים באמצעותה מגון שירותים שהסקטור הפרטי ו/או הציבורי אינם יכולים לספק. בני גיל הפרישה, שהם יחסית בעלי הרבה זמן פנוי, מאופיינים בהיקף נרחב של התנדבות, במגוון תחומים, עבור הקהילה הרחבה. חשוב להבחין בין התנדבות עבור כלל הקהילה לבין התנדבות עבור בני גיל הפרישה. הגירה שלילית של בני הגיל השלישי מצמצמת את משאבי ההתנדבות העומדים לרשות הקהילה. עליה בגיל והידרדרות במצב הבריאותי מביאות גם הן לצמצום היקף ההתנדבות. בסקר חברת המתנ"סים שנערך בערבה עולה שכשליש מהמשיבות עוסקות בפעילות התנדבותית.
- 2. שימוש באינטרנט ומידע:** הרשת מהווה אמצעי חשוב להפצת/קבלת מידע, נגישות לשירותים ושימור רשתות חברתיות. IT (Information Technology) הולכת ותופסת מקום חשוב בניהול חיי היום של הגמלאים אולם בני הקבוצה נבדלים זה מזה בנגישות לאינטרנט ובנכונות להשתמש במדיום זה ולהסתמך עליו. ממצאי סקר חברת המתנ"סים שנערך בקרב אוכלוסיית הערבה ניתן להעריך כי מעל 50% מבני הגיל השלישי בערבה עושים שימוש ברשת, אולם נתונים אלו אינם מספיקים כדי להעריך אפשרות של הישענות על שימוש ברשת כמקור יחיד/עיקרי להפצת מידע/אספקת שירותים בתחומים מוגדרים.
- 3. שיתופי פעולה:** בעידן של צמצום משאבים ממלכתיים ומוניציפליים במקביל לשינויים דמוגרפים במרחב הכפרי, יש חשיבות רבה מאוד למצות את מירב המשאבים הפוטנציאליים, לצורך שיפור רמת ואיכות החיים של הגמלאים. מיסוד שותפויות תוך איגום משאבים הם אמצעי מרכזי למיזוי המשאבים העומדים לרשות האזור. השותפויות צריכות לכלול את המגזר הציבורי (המקומי והארצי), המגזר הפרטי, המגזר השלישי והתושבים עצמם. חשוב לחזק דפוסי עבודה משותפים בין המגזרים אך גם בתוך כל מגזר וארגון בדגש על הרשות המקומית. השותפויות מהוות בסיס לקידום יוזמות משלב התכנון דרך היישום ועד שלבי המעקב והבקרה, תוך יצירת בסיסי מידע, קידום יוזמות רב תחומיות וניצול מיטבי של המשאבים. לתושבים מקום חשוב בשותפויות אלו – מחקרים רבים מראים שקיים חוסר מתאם בין תוכניות שמקדמים גופים כאלו ואחרים עבור בני הגיל השלישי לבין הצרכים וההעדפות של אוכלוסיית היעד. לכן נדרשת מעורבות שוטפת של בני הגיל השלישי בתכנון וקידום יוזמות שתהיה להן השפעה על איכות חייהם.

עיקרי הדברים

1. מקור	U.S. Department of Health & Human Services, Administration on Aging (AoA)
כתובת	http://www.aoa.gov/prof/transportation/media/TransportationChoicesToolbox/PowerPointPresentation.PPT
שם הפרסום	SENIORS BENEFIT FROM TRANSPORTATION COORDINATION PARTNERSHIPS
סוגיות	<ul style="list-style-type: none"> • ניידות כתנאי לחיים עצמאיים • עליה בביקושים לאפשרויות שונות של תחבורה • קהילה ידידותית לגיל השלישי כוללת אפשרויות תחבורה מגוונות
המלצות/מדיניות/פרוייקטים	<ul style="list-style-type: none"> • עיקרון: שותפויות ואיגום משאבים (coordination) תכנון משותף כולל: • הכנת תוכניות לתחבורה • פיתוח בסיס נתונים של הצרכנים • מיפוי משאבי תחבורה מקומיים • סקר צרכים • מערכת GIS המזהה נוסעים ויעדים משותפים • פתרונות: <ul style="list-style-type: none"> - שיתוף נסיעות - עירוב סוגי נוסעים ברכב אחד - גיוס מתנדבים לנסיעות ארוכות טווח ועתירות זמן

המועצה האזורית הערבה התיכונה – תוכנית אב לגילאי הפרישה

- שת"פ עם ארגונים ספקי שירותים המתעניינים בנושא הנסיעות	
---	--

2. מקור	United States Department of Agriculture, Economic research service
כתובת	http://www.ers.usda.gov/publications/rdr90/rdr90.pdf
שם הפרסום	Changes in the Older Population and Implications for Rural Areas
סוגיות	<ul style="list-style-type: none"> • גידול באוכלוסיית הגיל השלישי וגידול שיעורן של הנשים באוכלוסייה • שינויים סוציו-אקונומיים: משקי בית בודדים, ירידה ברמת בריאות, הרעת מצב כלכלי. • שינוי בדגמים משפחתיים – צמצום גודל משפחה, גירוש, משקי בית ללא ילדים – משמעותם צמצום המשאבים המשפחתיים הזמינים להישען עליהם לבני הגיל השלישי.
המלצות/מדיניות/פרוייקטים	<ul style="list-style-type: none"> • גידול בצרכים של: שירותי בריאות, סיוע פיננסי, מגורים, תמיכה חברתית ופסיכולוגית, סיוע פיזי. צרכים גדלים עם הגיל. • פיתוח תוכניות מיוחד להקלה על קשיים כלכליים – בדגש על נשים, והמבוגרים ביותר • חשיבות להקלת נגישות לשירותים באזורים המיושבים בצפיפות נמוכה

3. מקור	Scottish Government Social Research, 2008
כתובת	http://www.scotland.gov.uk/Publications/2008/01/17120038/0
שם הפרסום	Housing Issues for Older People in Rural Areas
סוגיות	<ul style="list-style-type: none"> • מגוון גדלי בתים לאוכלוסיית גיל שלישי באזור הכפרי • עלויות יחסיות של אספקת שירותי דיור לגיל הזהב באזור הכפרי ויעילותן של חלופות שונות • דיור מתמחה לגיל הזהב • העדפת בני גיל הזהב להישאר במקומות מגוריהם//לעבור לדיור מתמחה • דיור נגיש • פיתוח פוטנציאל של מאגר מגורים קיים • צרכים בסיוע בנושא מגורים ושירותים תומכים • צרכים של אוכלוסיית הגיל השלישי במידע ודרכים מסורתיות להפצת מידע • מכשולים לאספקת שירותים לגיל הזהב באזור הכפרי ודרכים להתגבר עליהם • שירותי תמיכה מונעים - Preventative support services • גישות אלטרנטיביות מוצלחות לאספקת שירותים • שימור רשתות תמיכה פורמליות וא-פורמליות
המלצות/מדיניות/פרוייקטים	<ul style="list-style-type: none"> • תכנון אסטרטגי אינטגרטיבי לגיל השלישי בהדגשת מרכיב המגורים המתייחס לשירותי ציבור, שירותי בריאות, שירותים מונעים (תמיכה), מידע, תחבורה ונגישות לשירותים. הניסיון הסקוטי מראה שהחשובים במיוחד הם המגורים, שירותים מונעים ותחבורה ונגישות. • לאור הגידול הצפוי במספר הקשישים שיגורו לבד, לרוב לאורך שנים והגידול במספר בעלי מחלות כרוניות מגבילות מוצע לקדם מדיניות של: <ul style="list-style-type: none"> - טיפול אישי בחינם שיגדיל רצון הקשישים להמשיך להתגורר בבתיהם - שירותי תמיכה שיאפשרו לאנשים להתגורר בבתיהם – תיקון ותחזוקת הבתים, התאמת הבתים לצורכי הקשישים, יצירת היצע שירותים זמינים פשוטים כמו סכמה של "handyperson" - גיוס ותמריצים לבני הגיל השלישי ה"צעירים" לתכנון מראש והתאמה של בתיהם לצורכי העתיד - דיור מוגן ברמות טיפול שונות: יש עדויות לכך ששאיפה למעבר נובעת מרצון לשפר נגישות לשירותים. באיזורים כפריים נידחים יש לחפש פתרונות אחרים – למצוא דרך לספק שירותים ולבחון את עלות הבטחת שיוויון בנגישות לשירותים ברמה מקומית חשיבות לשיתוף פעולה בין רשויות מקומית לספקי שירותים פרטיים וציבוריים בתכנון לטווח הארוך. - התאמת תקנות תכנוניות לבניה עבור הגיל השלישי ולשיפוץ מגורים בהתאם לצורכיהם. - חשיבות גדולה למידע – אודות זכויות, שירותים זמינים, מקורות סיוע וכד'. ניתן באמצעות מדריך שירותים בפורמט הנגיש לגיל השלישי.

4. מקור	Scottish Government Social Research
כתובת	http://www.scotland.gov.uk/Publications/2003/03/16899/21085
שם הפרסום	SCOPING STUDY OF OLDER PEOPLE IN RURAL SCOTLAND 2003

המועצה האזורית הערבה התיכונה – תוכנית אב לגילאי הפרישה

סוגיות	<ul style="list-style-type: none"> • היבטים שליליים של חיי הגיל השלישי: <ul style="list-style-type: none"> - הכנסה נמוכה מממוצע האוכלוסייה - פער בין קבוצות אוכלוסייה בתוך הגיל השלישי - צרכנים עיקריים של שירותי בריאות וטיפול קהילתי • היבטים חיוביים של חיי הגיל השלישי <ul style="list-style-type: none"> - בריאות טובה יותר ועליה בתוחלת החיים - חופש הנובע מיציאה מוקדמת יחסית לגמלאות - בטחון כלכלי של אוכלוסיות רחבות כתוצאה מתוכניות פנסיה מגורים - צפוי גידול במספר משקי בית בודדים. רבים צריכים סיוע חיצוני עם הבית כדי לשמור על עצמאותם. - גידול בהגירה לאזורים כפריים בעיקר בעלי נופ. יש מאגר פוטנציאלי של מהגרים צעירים בגיל השלישי. אלו יכולים להביא עמם לקהילה הכפרית מקורות כספיים, ומגוון כישורים עסקיים/פוליטיים/קהילתיים שיתרמו לקהילה. באותו זמן הם גורמים להזקנת מבנה הגילאים, והם יכולים להניע פיתוח שישנה את אופיו של האזור ולגרום לעליית מחירי הבתים. - יש חשיבות למרכזי סיוע למגורים בקהילה שיאפשר לאנשים להישאר בבתיהם לטווח ארוך ככל האפשר. סיוע נדרש בנושאי עיצוב, התאמות המגורים, תחזוקה, וכן היצע של שירותים פורמליים ולא פורמליים לטיפול בבתיים. - צורכי המגורים של הגיל השלישי הם במתאם לגיל ולמצב הבריאותי. בני 80+ - עיקר בעלי הצרכים בסיוע כדי שיוכלו להישאר בבתיהם - סיוע אינטנסיבי בבית מאפשר להישאר בקהילה עבור אנשים שעבורם המעבר לדיון מוגן פירושו איבוד הקשרים הקהילתיים בשל המרחקים. • נגישות (ניידות אישית והיכולת להגיע למגוון שירותים וטובין): <ul style="list-style-type: none"> - נושא משמעותי לכל דרי האזור הכפרי, אך בעיות הקשורות לנגישות הן במקרים רבים אקוטיות יותר לקשישים. ההיבטים החשובים עבורם הם תחבורה ונגישות לשירותי בריאות, חנויות ופעילויות חברתיות - ניידות אישית מאפשרת ביצוע קיום פעולות יום יומיומיות ופעילויות התורמות לאיכות החיים (כמו שימור קשרים חברתיים) - ניידות אישית מאפשרת לקשישים להישאר עצמאיים, מאפשרת לרבים להישאר בבתיהם ולהמשיך לגור בקהילה. - ירידה בבעלות על רכב מגיל 65+. בני 75+ ובעלי הכנסה נמוכה נוטים יותר להסתמך על תחבורה ציבורית ו/או מסגרות הסעה התנדבותיות קהילתיות - יש לשלב בין יוזמות פורמליות להסעות לבין מסגרות התנדבותיות קיימות הפגיעים ביותר לצמצום בשירותי ציבור הם חסרי הנגישות לתחבורה, בעלי ההכנסה הנמוכה והקשישים - במקביל לשירותים שיצרכו/יסופקו פנים אל פנים – חשיבות הולכת וגדלה למידע ושירותים מקוונים. IT יוצר הזדמנויות חדשות לאספקת שירותים לגיל הזהב באזור הכפרי • נושא התחבורה צריך להיבחן באינטגרציה עם תחומי חיים אחרים <ul style="list-style-type: none"> - בריאות וטיפול חברתי social care - האתגר הגדול בתחום זה – אספקת השירותים - צרכים בשירותי בריאות וטיפול קשורים ישירות לנושאים של נגישות ודיוור ומחייבים התייחסות תכנונית כוללת - קשישים כצרכנים עיקריים של שירותי בריאות. עליה במס' קשישים תגדיל לחץ על השירות - נגישות לשירותי בריאות מתמחים דורשת נסיעות ארוכות. - האתגר: כיצד לספק שירותי בריאות ראשוניים וחירום איכותיים לאוכלוסייה מפוזרת - העובדה שקשישים רבים ממשיכים להתגורר ביית יוצר ביקושים לשירותי סיוע וטיפול למילוי מטרות יום-יומיות. - חשיבות לתיאום בין גופים ספקי שירותים וכן להתאמת השירותים לצרכים שמגדירים הקשישים - היקף גדול של טיפול בקשישים על ידי בני משפחה בהתנדבות. שינויים דמוגרפיים והגירה מצמצמים מאגר מתנדבים זה באזור הכפרי - מחלות נפש נפוצות – דיכאון ודמנציה. טיפול על ידי פסיכיאטרים בקהילה, מרפאות ניידות, סיוע טלפוני. • חיים חברתיים וקהילתיים <ul style="list-style-type: none"> - גידול בזמן לפעילויות פנאי עם היציאה לגמלאות. יכולת להשתתף בפעילויות פנאי ופעילויות חברתיות משפיעה ישירות על איכות החיים של הגיל השלישי. רוב הקשישים מעורבים אינטנסיבית בפעילויות כאלו. - ארגון פעילויות חברתיות וקהילתיות בהן מהווים תרומה חשובה של
--------	---

המועצה האזורית הערבה התיכונה – תוכנית אב לגילאי הפרישה

<ul style="list-style-type: none"> הגיל השלישי לחיות הקהילה. הקשישים-צעירים הם בעלי הפוטנציאל לנצל מיטבית את זמן הפנאי שלהם. מגבלות של כסף, בריאות וניידות אישית של הקשיש/ה או בן/בת הזוג מונעות מקשישים להשתתף באופן מלא בפעילויות חברתיות וקהילתיות לרוב הקשישים מסגרות של פעילות חברתית על בסיס קבוע. רוב המסגרות מנוהלות ע"י ארגוני מתנדבים דלי תקציב שתומתם אינה עומדת ביחס ישר לתקציבם. יש מסגרות פעילות של קשישים המסייעים לקשישים אחרים שגם מאפשרות קשרים חברתיים. לקשישים תפקיד מכריע בשימור המסורות המקומיות חיבוריים תוך דוריים בקהילה באמצעות תוכניות לימוד ופנאי משותפות לבני גילאים שונים התנדבות נפוצה בקרב קשישים במרחב הכפרי. היקף התנדבות יורד עם הגיל. קשישים נוטים להתנדב יותר שעות מבני קבוצות גיל צעירות. קשישים משתתפים במגוון פעילויות חברתיות וקהילתיות מעבר לאלו המיועדות לקבוצת הגיל שלהם איכות חיים והמימד הכפרי של הזדקנות איכות חיים כתפיסה חוצת תחומים ורב מימדית. הטרוגניות בקרב בני הגיל השלישי – יש לשים אליהם לב בתכנון בני הגיל השלישי הנהנים מחיים עצמאיים, אקטיביים ובריאים נהנים מאיכות חיים גבוהה. איכות חיים מושפעת ממגוון גורמים כלכליים, חברתיים, סביבתיים ובריאותיים הקשורים הדדית זה לזה. שימור רשתות חברתיות מקדם הערכה עצמית. ניידות מאפשרת קיום חיי היום יום והשתתפות בפעילויות חברתיות ופעילויות פנאי. קידום איכות חיים מחייב מדיניות, פרויקטים ויוזמות המתייחסות לנושאים השונים שהוזכרו מעלה. 	
<ul style="list-style-type: none"> הכנסה: <ul style="list-style-type: none"> יש לפעול להנגשת מידע אודות הטבות כספיות שניתן לקבל מהמדינה. במידה וקיימים ארגונים פרטיים או ציבוריים היכולים לסייע לבני הגיל השלישי לתבוע את ההטבות המגיעות להם, יש לפרסם זאת בצורה רחבה. חשיבות לפעילות הסברתית לקעקוע הסטיגמה נגד קבלת הטבות מדינה לגיל השלישי. הבטחה (אפילו בכפיה) שכל המועסקים דואגים להסדרים שיבטיחו את עצמם בגיל הפרישה. מגורים: <ul style="list-style-type: none"> יש לבדוק עם בני גיל השלישי עצמם מה חשוב בעיניהם בתחום של סיוע במגורים חשוב לבחון ולהגדיר במה משקי בית מבוגרים תורמים לחיות של הקהילה איה דרישות וביקושים יוצרים מהגרים לאזור הכפרי – בזמן ההגירה ובגיל מאוחר יותר נגישות <ul style="list-style-type: none"> אספקת שירות הסעה לשירותי בריאות – בעיקר מומחים ובתי חולים, ושירותי הסעה לאלו הרוצים לבקר מאושפזים לתכנון הסעות יש למפות שירותים קיימים, מרחקי נסיעה, אמצעי תחבורה זמינים בריאות וטיפול חברתי בסקוטלנד המלצת מדיניות לשלב את המשתנה של נידחות remoteness בנוסחת הקצאת משאבים לאומית חשוב להבטיח שכל בני הגיל השלישי יוכלו להשפיע על קבלת החלטות בעניינם חשוב שמעסיקים יתייחסו לאחריות טיפול בבני משפחה קשישים של עובדיהם – באותה צורה שיש התייחסות לצורכי טיפול בילדים אין להתבסס בטווח הארוך על פתרונות התנדבותיים של טיפול בקשישים (בני משפחה, ארגוני מתנדבים) ויש להקצות משאבים בהתאם חיים חברתיים וקהילתיים <ul style="list-style-type: none"> חשוב לקדם מעורבות קשישים בפעילויות לקבוצות גיל שונות. זה אמצעי חשוב ליצירת הכלה חברתית תמיכה כספית ואחרת בקבוצות מתנדבים המקיימות פעילויות חברתיות עבור הגיל השלישי תמיכה במתנדבים – בני הגיל השלישי ועבור הגיל השלישי גיוס הגיל השלישי לפעילות אקטיבית לצמצום פשע ופחד ממנו – פרויקטים להגדלת הביטחון בקהילה. חשיבות לקידום השימוש ב IT (Information technology) – פיתוח תוכניות הכשרה ופרסום גופים פרטיים המספקים הכשרה זו לגיל השלישי. 	<p>המלצות/ מדיניות/ פרויקטים</p>

המועצה האזורית הערבה התיכונה – תוכנית אב לגילאי הפרישה

5. מקור	U.S. Department of Agriculture, Economic Research Service, Agricultural economic report #781
כתובת	http://www.ers.usda.gov/Publications/AER781/
שם הפרסום	Natural amenities drive rural population change
סוגיות	<ul style="list-style-type: none"> משקלם המרכזי של משאבי טבע כגורם מעודד הגירה של פנסיונרים לאזורים כפריים מרוחקים בארה"ב: - אקלים נוח, טופוגרפיה ונוף ייחודיים (בד"כ הררי) ומצאי גופי מים הם המשתנים המרכזיים - העושר במשאבי טבע אלו מהווה משתנה משמעותי יותר מבחינת הגירת הגיל השלישי מאשר קרבה למוקדים אורבניים - מצאי משאבי טבע אלו באזור כפרי תורם להצלחתו כאזור נפש ופנאי וכיעד הגירה לפנסיונרים, אולם אזורי הנופש אינם זהים בהכרח לאזורי היעד להגירה. אזורי נופש בהם אקלים קיצי נוח, טופוגרפיה ייחודית ונגישות לגופי מים אך עם חורף קר משמשים כאזורי נופש אך אינם יעדי הגירה פופולאריים - היווצרות מקורות תעסוקה מושפעת במידה רבה ממצאי משאבי טבע אלו, אולם קשורה יותר בתעשיית הנופש והפנאי מאשר בצמיחת האוכלוסייה
המלצות/מדיניות/פרוייקטים	פיתוח אינדקס בלבד ללא המלצות מדיניות או פעולה

6. מקור	Economic Research Service, U.S. Department of Agriculture. Agriculture Information Bulletin No. 741.
כתובת	http://www.ers.usda.gov/Publications/AIB741/
שם הפרסום	Retiree-Attraction Policies for Rural Development
סוגיות	<ul style="list-style-type: none"> הגידול במספרם, בעצמאותם ובעושרם של בני גיל 65+ ושל גילאי ה-50 המתחילים לתכנן פרישה, הופך אותם לקהל יעד המבוקש ע"י רשויות כפריות רבות בארה"ב. רשויות אלו מגבשות תכניות אסטרטגיות לפיתוח כלכלי המבוססות על קבוצות גיל אלה הניסיון בארה"ב מראה כי אזורי יעד להגירת פנסיונרים (בהם 15% יותר מהמגרים הם פנסיונרים), נהנים מרמת הכנסה גבוהה יותר למשפחה, מגוון כלכלי רב יותר ומשיעור אבטלה נמוך – כל זאת בהשוואה לאזורים כפריים אחרים. אזורי אלה נהנים מגידול של בסיס המס המוניציפאלי, המאפשר השקעה גבוהה יותר בשירותים ותשתיות ע"י הרשות המקומית לטובת הציבור הרחב כולו. גם הפעילות הקהילתית-התנדבותית צומחת בעקבות הגירת פנסיונרים התעסוקה בשירותים המתרחבים עקב הגירת פנסיונרים, מפצה על הירידה בתעסוקה המסורתית של האזורים הכפריים – חקלאות ותעשייה מוטת חקלאות השלכות שליליות עשויות להיות: - עליה במחירי הדיור עקב ביקושי המגורים של הפנסיונרים – הדוחפת החוצה את האוכלוסייה המקורית - לחצי פיתוח על הסביבה הכפרית - מאחר והשירותים לגילאי הזהב מספקים משרות בשכר נמוך זה עשוי למשוך אוכלוסייה חלשה לאזור ולהוות נטל על השירותים הציבוריים - גילאי הזהב מתבגרים וגם זה עשוי להיות נטל על השירותים (בעיקר שירותי הבריאות) והרשויות, במיוחד מאחר הכנסתם בשנים אלו נשחקת - עשויים להיווצר מתחים בקהילה מאחר וגילאי הזהב פעמים רבות עמדות שונות ביחס לפיתוח, שירותים וניהול מקומי
המלצות/מדיניות/פרוייקטים	<p>מדינות שונות בארה"ב מעודדות ותומכות הגירת גילאי הזהב לאזורים הכפריים ונוקטות אסטרטגיות שונות:</p> <ul style="list-style-type: none"> - אסטרטגיה כוללת – תכנון, מחקר, סיוע טכני, פיתוח פסי הקלות מס ושיווק - אסטרטגיות ממוקדות דוגמת פיתוח פסי של מתחמים וקהילות לפנסיונרים, שיווק האזור לפנסיונרים (במיוחד באזורי תיירות), הקלות מס לפנסיונרים

7. מקור	Rural America, Vol 17 Issue 3 fall 2002
כתובת	http://www.ers.usda.gov/publications/ruralamerica/ra173/ra173f.pdf
שם הפרסום	Aging in regional and rural Australia
סוגיות	<ul style="list-style-type: none"> קהילות כפריות באוסטרליה הולכות ומדקנות וקיימים הבדלים משמעותיים בין כלל המדינה לאזורים כפריים מרוחקים - בעוד באופן כללי תוחלת החיים הארוכה יותר של נשים יוצרת רוב נשי, באזורים הכפריים המרוחקים שיעור הגברים מעל גיל 65 גבוה משיעור הנשים. הדבר

המועצה האזורית הערבה התיכונה – תוכנית אב לגילאי הפרישה

<p>נובע מנטייתן של נשים בגילאים אלה להגר לקהילות עירוניות שם קיים מערך שירותים חברתיים מקיף יותר</p> <ul style="list-style-type: none"> - באופן כללי יש יותר נשים אלמנות או החיות לבד בגילאי 65+ אולם באזורים כפריים מרוחקים המצב הפוך - שיעור הגברים המועסקים אחרי גיל 65 גבוה פי שניים וחצי באזורים הכפריים המרוחקים בהשוואה לממוצע הארצי • השלכות הזדקנות האוכלוסייה על החקלאות, על ניהול משאבי טבע ועל חיותן של קהילות כפריות - חקלאות וניהול שטחים פתוחים – צפויה המשך הירידה בשיעור המועסקים בחקלאות ועליה בגיל הממוצע של המועסקים. ככל שמתבגרים קשה יותר להכניס שינויים הן במגוון הגידולים והן בטכנולוגיות מה שעשוי להשליך על הצד הכלכלי ועל הנוף הכפרי באזורים אלה. במיוחד קשה יותר להחדיר גישות של חקלאות בת קיימא!! קיים קושי להעביר את הניהול של המשק החקלאי לדור הבנים והבנות שפחות מעוניינים באורח חיים זה. השילוב של תוחלת חיים ארוכה וקשיים כלכליים (עקב אי כניסת 'דם צעיר' לעסק המשפחתי) יכול לגרום להזנחת שטחים נרחבים - הון חברתי – עזיבת הדור הצעיר יוצרת מצב בו אין למבוגרים על מי להישען, מדללת את השירותים הציבוריים ומייקרת אותם ויוצרת מעגל סגור המעודד הגירה החוצה - נגישות לשירותים – אזורים דלילים באוכלוסייה אך נרחבים בשטח יוצרים אתגר באספקת שירותים במיוחד בתחום הבריאות והשירותים החברתיים (רווחה). צמצום מספר המשתמשים ושיקולים של יתרונות לגדול מובילים להתמגזות של שירותים וירידה באיכות השירות המעודדת עזיבה. הביקוש לשירותי 'בתי אבות' צפוי לגדול מאחר ולקשישים אין משאבים משפחתיים להישען עליהם אך יש להם חסכונות. 	
<p>לא מופיע במפורש אך במשתמע:</p> <ul style="list-style-type: none"> - להשאיר/להחזיר את דור הבנים: יבטיח המשך עיסוק בחקלאות תוך הכנסת חידושים, יותר הון חברתי 'משענת' לדור ההורים, ימנע פגיעה בסביבה ויאפשר מגוון של שירותים שיצור בסיס להגירה חיובית 	<p>המלצות/ מדיניות/ פרוייקטים</p>

<p>Changing families, challenging futures - 6th Australian Institute of Family Studies Conference, Melbourne 25-27 November 1998</p>	<p>8. מקור</p>
<p>http://www.aifs.gov.au/institute/afrc6papers/foskey.html</p>	<p>כתובת</p>
<p>Ageing in Small Rural Communities, Ros Foskey</p>	<p>שם הפרסום</p>
<ul style="list-style-type: none"> • הגירה ל/מ איזור כפרי: באזורי החוף הגירה נכנסת של בני גיל הזהב. באזורים פנימיים הגירה יוצאת של צעירים שמביאה לעליית שיעורם באוכלוסייה של בני 65+ • באזורים בעלי שיעור גבוה של בני 65+ יורד שיעור ההכנסה הממוצע של כלל האוכלוסייה – מלמד על הכנסה נמוכה יחסית של הקשישים. • נוצר מעגל קסמים: הגירה החוצה של אוכלוסייה מביאה לצמצום בהיצע השירותים ובמקומות עבודה לספקי שירותים ותופעה זו מצידה מאיצה הגירה החוצה של אוכלוסייה צעירה יחסית. לתופעה זו השלכה על איכות החיים של המבוגרים. בנוסף רשתות משפחתיות ומערכות תמיכה נפגעות בעקבות הגירה החוצה של צעירים. • רשתות תמיכה משפחתית במבוגרים הולכות ומתמעטות – באזור הכפרי הטיפול במבוגרים נופל על בני זוג ועל מעט בני המשפחה שנשארו לגור באזור. • צמצום במשאבים ההתנדבותיים לתמיכה פנים קהילתית עקב ירידה במספר אנשי מקצוע שבאו לגור ולעבוד בקהילה הכפרית ותרמו לפעילות קהילתית. • הציפיות מהפעילים בקהילה הופכות להיות מרובות ואף מתנגשות. ציפיות מהפעילים למלא מגוון תפקידים כולל שימור פונקציות קהילתיות, אספקת שירותים וכד'. במקביל חברים צעירים יותר בקהילה מעורבים בפעילות ב'קהילות של אינטרסים' ופחות בקהילות המקומיות. • ירידה בהכנסה של בני 65+ מביאה לצמצום הכנסות הקהילה. בנוסף אנשים נוסעים לצורך שירותים שכבר לא מסופקים באיזור במרכזים עירוניים, ומבצעים שם קניות במקום בקהילה. לעסקים מקומיים קשה לשרוד כך. מגמה זו מביאה לעליה בתלות במשאבים חיצוניים לצורך אספקת שירותים מקומיים. לא תמיד ניתן להניח שהקהילה תמלא במשאביה חוסרים במימון שירותים ממשלתיים. • ריכוז שירותים מחייב פתרון לבעיית הנגישות אליהם. בקהילות כפריות רבות הסעות קהילתיות מבוססות על מתנדבים שהם בעצמם בני הגיל השלישי. • דגש על היבטים פיננסיים של יציאה לגמלאות והעברה בין דורית של המשק • יש לתת דגש על חששם של החקלאים מהזדקנות, שינוי בזהות וקשר למקום – ומה שקורה לאלו עם העברת המשק לדור הצעיר. • דוגמאות של משקי בית במבוגרים שלאחר העברת המשק היגרו למרכזים עירוניים 	<p>סוגיות</p>

המועצה האזורית הערבה התיכונה – תוכנית אב לגילאי הפרישה

<ul style="list-style-type: none"> מהגרים בני גיל שלישי לאיזור הכפרי לא יכולים להישען על תמיכת בני משפחה שיענו לצרכים טיפוליים. רוב העול נופל על בן/בת הזוג. במקביל יוצר ביקושים גדולים לשירותי טיפול חיצוניים אזורים בהם יש ריכוז של בני הגיל השלישי נשענים במידה רבה על פעילות התנדבותית שלהם. יש להתכונן לשלב שאלו יגיעו לגיל הרביעי ויכלו לתרום פחות ויזדקקו ליותר סיוע. אוכלוסיית מבוגרת בכפר הטרוגנית ולכן יש לה צרכים שונים. לא לכולם נגישות שווה לשירותים טלפונים ואינטרנטים – כתוצאה ממצב בריאותי או כישורים טכנולוגיים. 	המלצות/ מדיניות/ פרוייקטים
תכנון שירותים לקשישים צריך להתייחס להטרוגניות שלהם ולאתר דרכים לאספקה אפקטיבית של שירותים.	

9. מקור	Scottish Executive Central Research Unit
כתובת	http://www.scotland.gov.uk/Resource/Doc/46922/0030639.pdf
שם הפרסום	Rural Accessibility, 2002
סוגיות	<ul style="list-style-type: none"> שימוש נרחב של מבוגרים ונשים בשירותי אוטובוס למטרת קניות פתרונות תחבורה קהילתיים כמסייעים לקשישים אנשים מתאימים את אורח החיים שלהם בצורה שתאפשר להם להינות מההזדמנויות הקיימות. יש תופעה של בני גיל הזהב המהגרים למרכזים עירוניים כשהם נהיים פחות ניידים חוסר נגישות כמונע השתתפות בפעילויות פנאי. הפתרון שמועדה מבוסס על שימוש ברכב בצורה שתיתן טרמפים למקקים לכך. במקרים אחרים בעיקר עבור קשישים העדפה ליוזמות תחבורה קהילתיות.
המלצות/ מדיניות/ פרוייקטים	<ul style="list-style-type: none"> סבסוד נסיעות עבור מבוגרים

10. מקור	Australian government, department of health and aging
כתובת	http://www.health.gov.au/internet/main/publishing.nsf/Content/ruralhealth-vos
שם הפרסום	פרוייקטים בתחום הבריאות באיזור הכפרי - תוכנית לאומית
פרוייקט ודגשים	<ul style="list-style-type: none"> Visiting Optometrists Scheme : תוכנית למתן שירותי אופטומטריסט על ידי ביקורים קבועים של מומחה באזור מטרות: <ul style="list-style-type: none"> שיפור רמת בריאות העיניים בקרב תושבי האזורים הכפריים הרחבת מספר ביקורי מומחים באיזור תמיכה באופטומטריסטים כדי שיספקו שירות יום יצירת תקשורת ואינטגרציה בין המומחים המבקרים לבין ספקי שירותי בריאות מקומיים ומומחים נוספים המגיעים לאיזור. הדגם עובד גם בתחומי רפואה נוספים בהתאם לצרכים של הקהילה הכפרית ניתן להכיל דגם על כל תחום רפואי בו יש ביקושים

11. מקור	המועצה האזורית הגליל העליון
שם הפרסום	תוכנית אב לזקן, 2000
סוגיות מתוך סקר ספרות	<ul style="list-style-type: none"> התאמה בין "פנימה" ובין "החוצה" – התאמת הבית והסביבה החיצונית לאוכלוסייה הזקנה דהיינו - יצירת תנאים פיזיים המאפשרים ביצוע פעולות יומיומיות בקלות ובבטיחות. סביבה נוחה המתחשבת במגבלות של הזקנים ובוחנת ברגישות רבה את נקודות הקושי המרכזיות בתפקודם. קבלת שירותים בסביבת המגורים – נטייה לקרב את השרות לאזרח ולאפשר לו מרחב עצמאי גדול יותר בהתחשב בהיכרותו עם המקום והביטחון בו הוא חש בהמצאו שם. המגוון והפלורליזם – באוכלוסייה, בצרכיה וביכולותיה – מחייב התאמת השירותים לצרכים של תת קבוצות. קבוצה המתפרסת על טווח גילאים של 30-40 שנים. יש מקום להגדיר קבוצות התייחסות מתאימות שאינן מתבססות עוד על גיל כרונולוגי אלא משקפות יכולת פיזית, מצב בריאותי ובעיקר תפיסה עצמית ותפקודית. המקום והקהילה – נקודת המוצא - משמעויות ייחודיות לבית. חשיבות להמשך מגורים בבית.

נספח מס' 2 – ניתוח SWOT

סדנת SWOT במסגרת תוכנית אב לגיל השלישי במועצה האזורית הערבה התיכונה, 9.9.2008, סיכום

א. התהליך ותוצריו

המועצה האזורית הערבה התיכונה החלה בתהליך הכנתה של תוכנית אב לגיל השלישי. מטרת התהליך היא לגבש מסגרת מדיניות כוללת לפיתוח עבור הגיל השלישי ולתרגם אותה לאמצעים מעשיים בני יישום. תהליך התכנון יתנהל במעורבות של בעלי עניין ושל ציבור התושבים.

כחלק מהשלב הראשון של התהליך התקיימה סדנת חשיבה שהוקדשה לניתוח SWOT של המועצה. מטרת הסדנה היתה לזהות את נושאי המפתח העומדים על סדר היום של המועצה בתחום גיל הזהב ולחדד סוגיות שיבחנו בהמשך במסגרת שאלונים שיופצו לתושבים. נושאים אלו יעמדו במרכזה של התוכנית לגיל השלישי.

הסדנה נערכה ביום שלישי 9 בספטמבר וכללה את המרכיבים הבאים:

- ✓ פתיחה – ראש המועצה
- ✓ הצגת תוכנית האב לגיל השלישי - תהליך התכנון ומטרותיו, מבנה הסדנה ומקומה בתהליך
- ✓ "חיים בערבה בגיל השלישי" - דיון מונחה, ניתוח SWOT
- ✓ סיכום הסדנה

ב. ניתוח SWOT: חוזקות, חולשות, הזדמנויות ואיומים

הסדנה התמקדה בתיאור המצב קיים במועצה באמצעות שימוש בטכניקת של ניתוח SWOT. בסדנה נעשה מיפוי של נקודות החוזק והחולשה הפנימיות - התלויות במערכת המקומית ונובעות ממאפייניה ובהזדמנויות ואיומים חיצוניים המשפיעים על המערכת המקומית אך אין לה שליטה עליהם.

❖ **חוזקות Strengths:** מאפיינים, משאבים או יכולות שמסייעים למועצה ולאוכלוסייתה להשיג את מטרותיהן. הכוונה לגורמים המייחדים את הערבה ומקנים לה יתרון תחרותי. "חוזקות" כוללות משאבים ייחודיים, ידע ייחודי ויכולות.

❖ **חולשות Weakness:** מכשולים ומגבלות המעכבים את השגת מטרות המועצה. הכוונה היא לגורמים מעכבי פיתוח או הפוגעים בהבטחת איכות החיים בגיל הזהב.

❖ **הזדמנויות Opportunities:** מצבים רצויים פוטנציאליים, בסביבה שמחוץ למועצה, אשר יכולים להשפיע באופן חיובי על הערבה התיכונה. מהן ההזדמנויות בסביבה החיצונית שבאמצעותם יכולה המועצה להפיק רווח, לקדם את מטרותיה ולייצר מהם יתרון תחרותי.

❖ **איומים Threats:** מצבים לא רצויים אפשריים בסביבה החיצונית אשר עלולים להשפיע באופן שלילי על המועצה.

בסדנה נדונו נקודות המבט השונות של הניתוח סביב שאלות מנחות:

חולשות:	חוזקות:
<ul style="list-style-type: none"> • מה מקשה? • מה יכול לגרום להחלטה לעזוב? • מה כואב/מה חסר? 	<ul style="list-style-type: none"> • מה קושר אותי למקום? • למה יש את הפוטנציאל הגבוה ביותר? • מה עוד לא נוצל?

המועצה האזורית הערבה התיכונה – תוכנית אב לגילאי הפרישה

הזדמנויות:	איומים:
<ul style="list-style-type: none"> מה יכול לגרום לשינוי? מה הכי ישים? 	<ul style="list-style-type: none"> מה האיום הכי מוחשי? מה יגרום לשינוי שלילי? מה ימשוך אותי לעיר או למרכז?

בפועל לא נדון נושא האיומים מפאת קוצר הזמן.

במהלך הדיון כתבו כל אחד ואחת מהמשתתפים והמשתתפות על כרטיסיות את הגורמים החשובים לדעתם ביחס לערבה התיכונה בכל אחת מקטגוריות הניתוח. איסוף הכרטיסיות נעשה תוך כדי אישכולן לקבוצות וקיום דיון מסכם על כל קטגוריה.

להלן פירוט הנושאים שעלו בסדנא, בחלוקה לאשכולות תחומיים.

חזקות (s)
משאבי טבע ונוף <ul style="list-style-type: none"> מזג אויר מדברי התאהבות ביופי של האזור איכות חיים איכות חיים – שקט, מרחבים הבית שלי ומיקומו בערבה
בית חברתי-קהילתי <ul style="list-style-type: none"> בית, חברה, אנשים טובים קרבה בין אנשים תנאים טובים לגידול ילדים איכות חברתית "הון חברתי" חברים-קהילה בית, משפחתי, אהבה למקום בית/מרחב/קהילה בית!! שיתוף קהילתי גידול ילדים כמו פעם שילוב קהילות מושבים – שפה משותפת
תעסוקה <ul style="list-style-type: none"> האזור כפוטנציאל למקומות עבודה מעבר לחקלאות הפוטנציאל התיירותי עבודה פרנסה ייעוד מקצועי חקלאות
רוח המקום <ul style="list-style-type: none"> רוחניות חלוציות, מיקום-פריפריה התחדשות רוגע רחוק מהארץ – חברה משותפת הריחוק ממרכזים סואנים והקשר הבלתי אמצעי לאנשים כאן
יחסים בין דוריים <ul style="list-style-type: none"> איכות החיים- להחזיר את הבנים הביתה פרויקטים חברתיים הקושרים את הדור הצעיר לדור המייסדים
מעורבות תושבים <ul style="list-style-type: none"> יכולת להשפיע פעילות תושבים למען עצמם

המועצה האזורית הערבה התיכונה – תוכנית אב לגילאי הפרישה

עיקרי הדיון בנושא חזקות:

❖ משאבי טבע ונוף:

- איכויות נופיות ואקלימיות ייחודיות שלא ניתן להיות אדישים אליהן – או שאוהבים אותן או שלא.
- ה"ריק" של האזור ה"לא כלום" כיוצרים אוירה מזמינה שמאפשרת צמיחה. איכויות אלו יוצרות חיבורים בין האנשים.

❖ בית חברתי-קהילתי

- יחוד קהילתי מתבטא בין השאר ביכולת ליצור במשותף דברים עבור כולם
- חקלאות כאורח חיים שיוצר חיבור בין האנשים. עיסוק בחקלאות כפרנסה יוצר גם הוא חיבורים ושיתופי פעולה אישיים.
- יש דמיון רב בין האנשים (COPY, כמו שיבוט "דולי"), אלו שלא מתאימים עזבו. הדומה מושך את הדומה. היו תקופות שהופעלה ועדת קבלה שנגזרה בגרפולוגים שמיינו את כתבי היד של המועמדים על בסיס התאמה לכתבי היד של האוכלוסייה שהתגוררה בישוב.
- בתוך קהילת הערבה יש סולידריות, אינטימיות רבה.
- בידוד גיאוגרפי כיוצר חיבורים בין אנשים.
- יש גם שוני והבדלים בין הקהילות.
- דיונים על הרחבות כפוטנציאל להיווצרות קונפליקטים.

❖ יחסים בין דוריים

- חשש מכניסת אוכלוסייה חדשה, אפילו ילדים, שידחקו הצידה את הבוגרים.
- חשוב ליצור חיבור בין דורי למען חיוק הקהילה והבטחת מקומן של הקבוצות השונות בתוכה.

חולשות (w)	
שירותי ציבור [היצע קטן וקשיי נגישות]	
<ul style="list-style-type: none"> ▪ שירותים שלא נולדו (יכול לגרום לעזוב) ▪ הזדמנויות, אפשרויות וזמינות (של השכלה תרבות ועסקים) ▪ אפשרויות לפיתוח אישי ▪ מסעדות ובתי קפה ברמה ▪ שירותי רפואה ▪ נגישות לשירותי בריאות 	
קהילה [קשיים]	
<ul style="list-style-type: none"> ▪ סכסוכים בתוך הקהילה ▪ סגירות לרעיונות חדשים ▪ אוכלוסייה קטנה 	
יחסים בין דוריים	
<ul style="list-style-type: none"> ▪ עול הטיפול במשפחה המרוחקת (הורים) ▪ מרחק מהילדים ▪ בן/בת ממשיך/ה ▪ אם לא יחזור בן ממשיך.. ▪ נגישות למשפחה ▪ עזיבת הילדים 	
[מחיר ה]מיקום	
<ul style="list-style-type: none"> ▪ ביטול זמן ▪ עלות כספית ▪ מרחק גיאוגרפי 	
[פגעי] אקלים	
<ul style="list-style-type: none"> ▪ סופות חול 	

המועצה האזורית הערבה התיכונה – תוכנית אב לגילאי הפרישה

עיקרי הדיון בנושא חולשות:

❖ שירותי ציבור:

- ההיצע הדל של השירותים הנובע מהריחוק ומגודל האוכלוסייה יוצר מחסומים למיצוי הפיתוח האישי, למרות שהזמן הפנוי הולך ומתרחב.

❖ קהילה

- לחיים בקהילה קטנה יש מחיר – הסכסוכים

❖ יחסים בין דוריים

- המרחק הפיזי כמשפיע עיקרי על היכולת לשמר יחסים עם ילדים והורים

הזדמנויות (o)	
פיתוח עסקים, מיזמים ומקורות תעסוקה	<ul style="list-style-type: none"> ▪ פיתוח מיזמים תיירותיים-מרכז מבקרים ▪ עמק הסיליקון ▪ פיתוח אפשרויות תעסוקה מגוונות – מדע, תיירות ▪ פיתוח פרויקטים שיעשירו פיזית והשכלתית וזיקה בין דורית ▪ תיירות (כולל נכונות מדינה להקצות משאבים לתחום)
נגישות	<ul style="list-style-type: none"> ▪ רכבות ▪ שדה תעופה בינלאומי
פיתוח עסקי המבסס על משאבי טבע מקומיים	<ul style="list-style-type: none"> ▪ חשמל נקי ▪ תעלת הימים, אגם גדול ▪ ייצור חשמל סולרי ▪ קידוחי מים לעומק רב ▪ טיפול באיכות המים: חקלאות ברמה אחרת, תיירות על בסיס מים
שירותים לגיל השלישי	<ul style="list-style-type: none"> ▪ הקמת מרכז בריאות איזורי ▪ הקמת מרכז יום – (מה הכי ישים)
אטרקטיביות קהילתית ודמוגרפית	<ul style="list-style-type: none"> ▪ הזדמנות להקים כאן מודל של חברה מאוחדת שמקימת את "אהבת לרעך כמוך" ▪ יותר בנים חוזרים (מה יכול לגרום לשינוי) ▪ הרחבות, הגדלת הישובים ▪ בחירה של אוכלוסייה על בסיס התאמה לאורח החיים ▪ צמיחה דמוגרפית

עיקרי הדיון בנושא הזדמנויות:

❖ אטרקטיביות קהילתית ודמוגרפית:

- העדפה לגידול מתון של האוכלוסייה, תוך קליטה על בסיס התאמה לאורח החיים באזור.
- תמיכה בגידול מתון תחת סינון של הנקלטים.
- ❖ פיתוח עסקי המבוסס על משאבי טבע מקומיים
- מים כמשאב טבעי שאינו מנוצל דיו וחשוב לקדם את מיצוי כפרוייקט בקנה מידה ארצי. ניתן להתשמש במים מקידוחים עמוקים לפיתוח תיירות מבוססת מים.
- פיתוח משאבי טבע הנמצאים במועצה – פוטנציאל למשך השקעות חיצוניות גדולות ולתעלן לפיתוח ירוק.
- מינוף ההכרה של אונסק"ו בדרך הבשמים כאתר מורשת עולמי לטובת פיתוח כלכלי בערבה.

ג. ניתוח ה SWOT ומשמעויותיו לזיהוי סוגיות התכנון המרכזיות

"רוח המקום" (Sense of Place) הוא מונח המבטא את מכלול המאפיינים של מקום או אזור, ואשר מייחדים אותו ממקומות או אזורים אחרים. "רוח המקום" משלבת בין המרכיבים הפיסיים, האנושיים, הכלכליים,

המועצה האזורית הערבה התיכונה – תוכנית אב לגילאי הפרישה

המורשת המקומית, אורחות החיים, הארכיטקטורה, חיתוך דיבור, דפוסי חשיבה והתנהלות ועוד. רוח המקום קשה במקרים רבים להגדרה, אך מקומיים וחיצוניים חשים בה ומבינים אותה למרות זאת.

הערבה התיכונה היא אחד האזורים הבודדים בארץ בו קיימת "רוח מקום" מובהקת – הנגזרת מהריחוק והבידוד, מהנוף והאקלים, מתחושת החלוציות המתמשכת, מאורחות החיים החקלאיות, מהקרבה בין האנשים, מתחושת הקהילה ועוד.

בשנים האחרונות ניכרים תהליכי שינוי הנובעים בעיקר מכניסת אוכלוסייה חדשה ומכניסת עיסוקים לא חקלאיים, העשויים להשפיע על "רוח המקום". במקביל, תהליכי התבגרות האוכלוסייה מציפים את השאלה האם "רוח המקום" מתאימה גם לחיים בגיל השלישי.

מניתוח ה-SWOT עולה כי המרכיבים החיוביים בסביבה הפנימית והחיצונית (חוזקות והזדמנויות) מאפשרים לנהל את תהליך השינוי – החוסן הקהילתי, מרכיבי הפרנסה והתעסוקה והאיכויות הסביבתיות הן אבני היסוד הפנימיות, הנתמכות ע"י הזדמנויות חיצוניות לגיוון הזדמנויות התעסוקה והפרנסה וליצירת משאבים מקומיים ולהרחבת האוכלוסייה תוך שמירה על מרכיבים מרכזיים ב"רוח המקום". הקשיים המרכזיים העומדים מול אלה (חולשות):

- היכולת לספק שירותים איכותיים לגיל השלישי ברמה המקומית והיכולת ליהנות משירותים במרכזים עירוניים גדולים. אלה נובעים מהריחוק ומהיקף האוכלוסייה המצומצם ופריסתה ביישובים קטנים יחסית.
- היחסים הבין-דוריים – בין שכבת התושבים הותיקים במועצה לדור הבנים (אלו שבחרו להמשיך להתגורר במועצה ואלו שעברו למקומות אחרים) ובין הוריהם הנדרשים לסיוע ותמיכה, המושפעים כמובן מהריחוק.
- אמנם במסגרת הסדנא לא נתאפשר לדון באיומים החיצוניים, אולם סביר להניח שאחד הבולטים שבהם הוא כח המשיכה של "מרכז הארץ" – בהיבט של מגוון ואיכות השירותים ובהיבט של קירבה לדור הבנים ולדור ההורים שאינם מתגוררים בערבה – היוצר "פיתוי" עזיבה משמעותי.

מתוך כך, ניתן לזהות את השאלות המרכזיות אותן יש לברר כתשתית לתהליך התכנון:

- כוונות להמשך מגורים במועצה בגיל השלישי
- תנאים תומכים בהישארות במועצה
- תנאים תומכים בעזיבת המועצה
- גורמי משיכה ודחייה ב"מרכז" (מחוץ לערבה)
- אורח החיים המצופה ומרכיביו: סגנון מגורים, מאפייני תעסוקה, דגמי פרנסה, נגישות וניידות
- מגוון ומאפייני השירותים הנדרשים לגיל השלישי ויצירת ספי כניסה לשירותים
- מערכות היחסים הבין דוריים (הגיל השלישי ודור הבנים, הגיל השלישי ודור ההורים) והשלכותיהן

נושאים אלו מגדירים את המסגרת שתיבדק במסגרת השאלונים שיופצו לבני ובנות הגיל השלישי ולדור הבנים.

נספח מס' 3 – עמדות והעדפות בקרב בנות ובני גיל הפרישה

סקר שאלונים, דו"ח מסכם אפריל 2009

כללי

להלן ממצאי העיבוד והניתוח של סקר השאלונים שהועבר בקרב בני ובנות גיל הפרישה במהלך החודשים פברואר-מרץ 2009. 74 שאלונים נכנסו לעיבוד, רק בחלק מהשאלונים מולאו כל הפרטים האישיים ורק בחלקם ניתנו תשובות לכל השאלות. חשוב להדגיש כי בשל המספר המצומצם של השאלונים הניתוח אינו בעל תוקף סטטיסטי ויש להתייחס אל ניתוח הממצאים להלן כמלמד על כיוונים ומגמות.

מאפייני המשתתפים בסקר הם כדלהלן:

קטגוריה	פירוט	%
מיגדר	נשים	46%
	גברים	54%
ישוב מגורים	חצבה	29%
	צוקים	1%
	ספיר	12%
	עידן	8%
	עין יהב	33%
	פארן	18%
קבוצת גיל	50-60	47%
	61+	53%
ותק בערבה	עד 35 שנים	53%
	מעל 35 שנים	47%
מגורי ילדים בוגרים בערבה	אין ילדים מעל גיל צבא המתגוררים בערבה	13%
	יש ילדים מעל גיל צבא המתגוררים בערבה	87%

ניתוח השאלונים

עיקר הממצאים

- ❖ קיימת העדפה גורפת בקרב גילאי הפרישה להמשיך להתגורר בערבה. קיימת מידה רבה של התאמה בין הרצון להמשיך להתגורר בערבה לבין ההערכה שרצון זה ימומש.
- ❖ קיימת שביעות רצון גבוהה מהחיים בערבה בהווה. שביעות הרצון נובעת בעיקר מתחושת השייכות, הסביבה הטבעית והמרקם החברתי.
- ❖ גורם מרכזי לחוסר שביעות רצון בהווה הוא איכות השירותים המסופקים באזור (ע"י המועצה והישובים). חשוב להזכיר שהמשיבים ציינו כי איכות השירותים מהווה משתנה מרכזי בקבלת החלטה להמשיך מגורים בערבה.
- ❖ העדפה ברורה להמשיך מגורים בבית הנוכחי – במצבו הנוכחי או בהתאמות נדרשות. במקביל, קיימת נכונות לשקול מגורים במסגרות ייעודיות לגיל הפרישה.
- ❖ סוגיית דור הבנים מהווה שיקול מרכזי בהחלטה על המשך מגורים בעתיד. לכן, הבטחת מגורים ופרנסה לדור הבנים היא סוגיה קריטית משלימה לתוכנית הנוכחית.
- ❖ רבים עוסקים כיום בפעילות התנדבותית ומתכוונים לשמר/להרחיב את היקף ההתנדבות בעתיד.
- ❖ פעילויות פנאי עיקריות מועדפות לגיל הפרישה כוללות – לימודים והעשרה (אישית ובקבוצה); טיולים, חוגים ופעילויות מאורגנות; ביקור באירועים ומפגעים והתנדבות במסגרות שונות.
- ❖ מתוך השאלון עולה צורך רחב בקיום בפעילויות הסברה ומידע לקראת גיל הפרישה. פעילות זו נדרשת במגוון רחב של תחומים – פיננסיים, העברת זכויות בנחלה, היבטי בריאות ופנאי, תכנון הבית לקראת גיל הפרישה ושימוש באינטרנט.

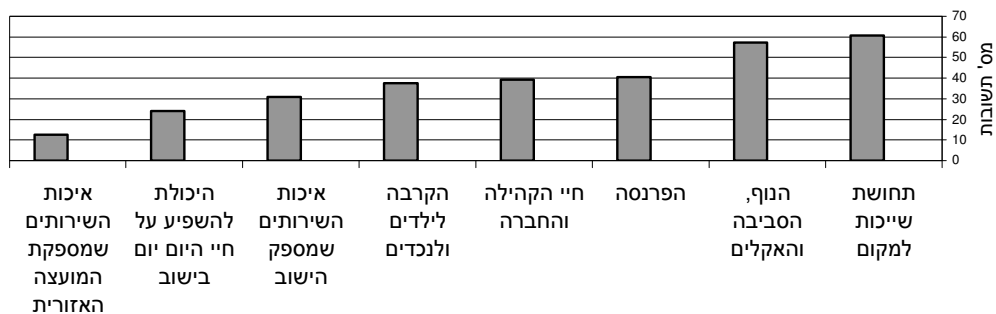
המועצה האזורית הערבה התיכונה – תוכנית אב לגילאי הפרישה

ניתוח השאלות

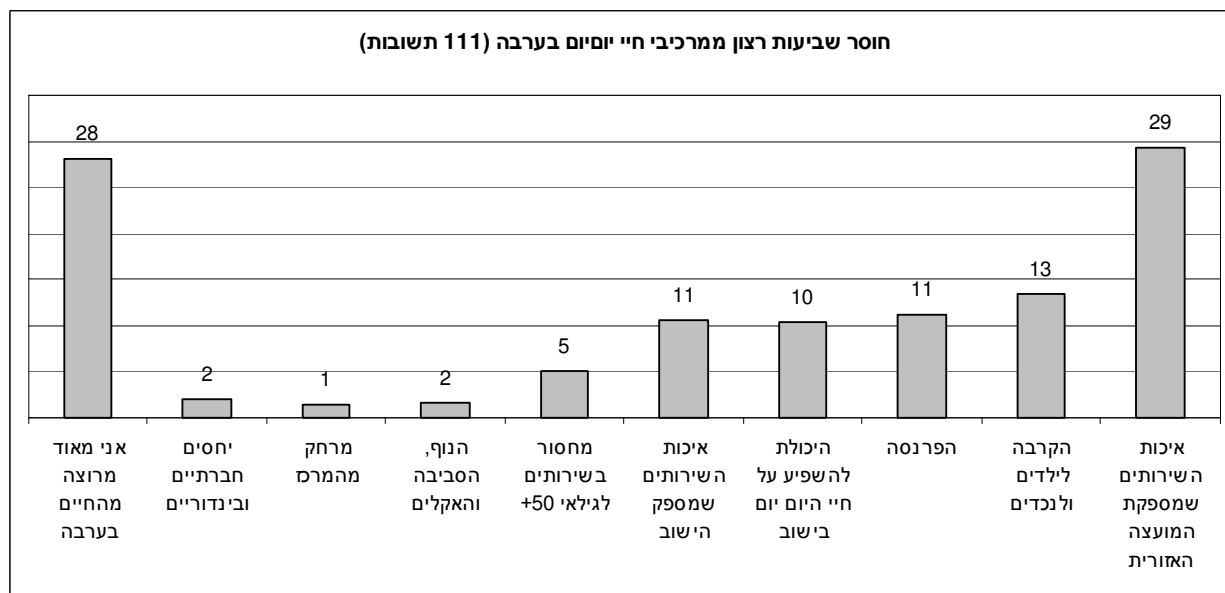
1. להלן רשימה של מרכיבים שונים מחיי היום יום הקיימים היום בערבה, מאיזה מהבאים את/ה מרוצה ?

- 303 תשובות – בממוצע כארבעה איזכורים של מרכיבים מהם יש שביעות רצון בכל שאלון.
- תחושת שייכות ונוף – מרכיבים עיקריים מהם מרוצים
- איכות שירותי המועצה, היכולת להשפיע על הקורה ביישוב ואיכות השירותים שמספק היישוב – הם תחומי שהנשאלים פחות מרוצים מהם.
- גברים מרוצים מהפרנסה יותר מנשים
- נשים מרוצות משירותי המועצה יותר מגברים
- גילאי 50-60 מרוצים יותר מגילאי 61+ מיכולת ההשפעה על החיים ביישוב

מרכיבים מהם מרוצים

2. להלן שוב אותה רשימה, מאילו מהמרכיבים הבאים את/ה לא מרוצה ?

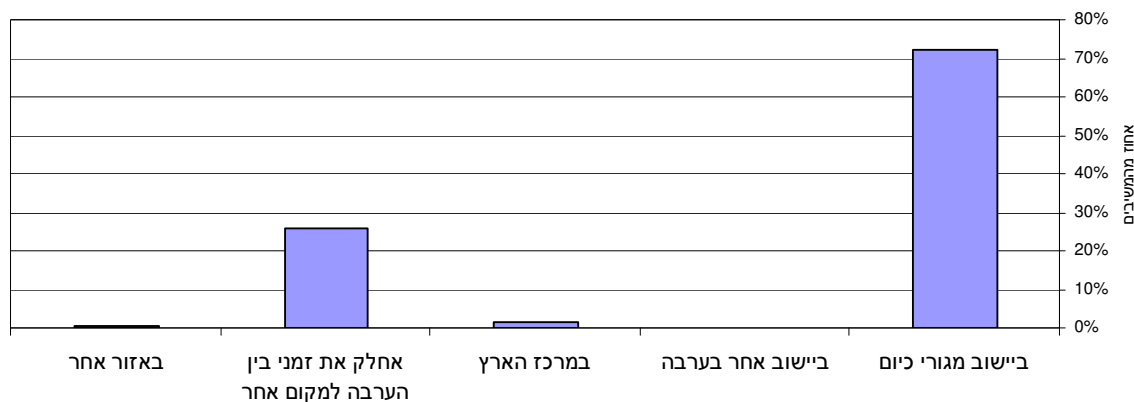

המועצה האזורית הערבה התיכונה – תוכנית אב לגילאי הפרישה

- 111 תשובות – מתוכן 78 התייחסות למרכיבים מהם יש חוסר שביעות רצון. בממוצע כל משיב/ה התייחסו לנושא אחד ממנו אינם מרוצים (! בשאלה הקודמת נמנו בממוצע 4 נושאים מהם כל האחד מהמשיבים שבע רצון!).
- אי שביעות רצון ממערך השירותים הזמין לבני גיל הפרישה בדגש על השירותים שמספקת המועצה. מחצית מהאיזכורים של חוסר שביעות רצון נוגעים למערך השירותים.
- מרוצים מהחיים בערבה באופן כללי
- אי שביעות רצון מנושא הפרנסה מאפיינת נשים יותר מאשר גברים
- גילאי 61+ יותר חוסר שביעות רצון מהשירותים ביישוב בהשוואה לגילאי 50-60

3. היכן את/ה מעוניין/ת להתגורר בעתיד?

כוונות מגורים בעתיד

- הרב המכריע מעוניין להמשיך להתגורר ביישוב והיתר יחלקו את זמנם בין הערבה ליישוב אחר, בעיקר מרכז הארץ
- גילאי 51-60 מעוניינים יותר לחלק את זמנם בין הערבה ליישוב אחר, בעיקר מרכז הארץ

4. היכן את/ה מעריכ/ה שתתגורר/י בעתיד?

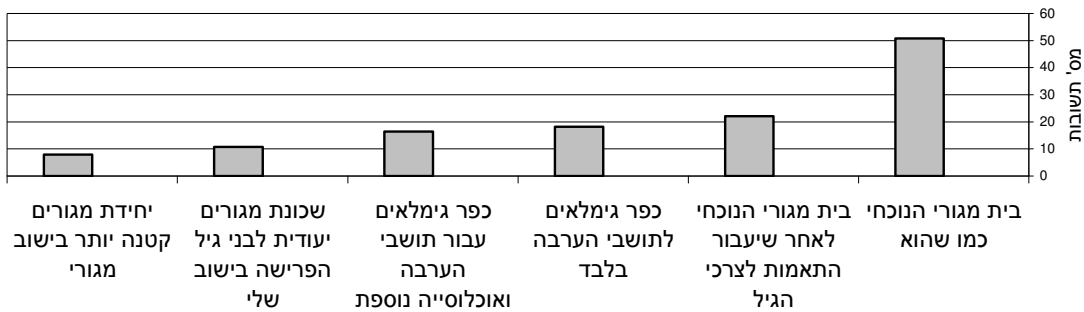
- אותו היקף של תושבים המעוניינים להמשיך לגור בערבה, מעריכים שאכן ימשיכו להתגורר בה. המשמעות היא כי לא קיים פער בין העדפות לכוונות בפועל בנושא המשך המגורים בערבה.

5. אם את/ה מעוניין/ת להמשיך לגור בערבה, באיזה סוג מגורים היית מעדיף/ה לגור?

המועצה האזורית הערבה התיכונה – תוכנית אב לגילאי הפרישה

סוג מגורים מועדף בערבה

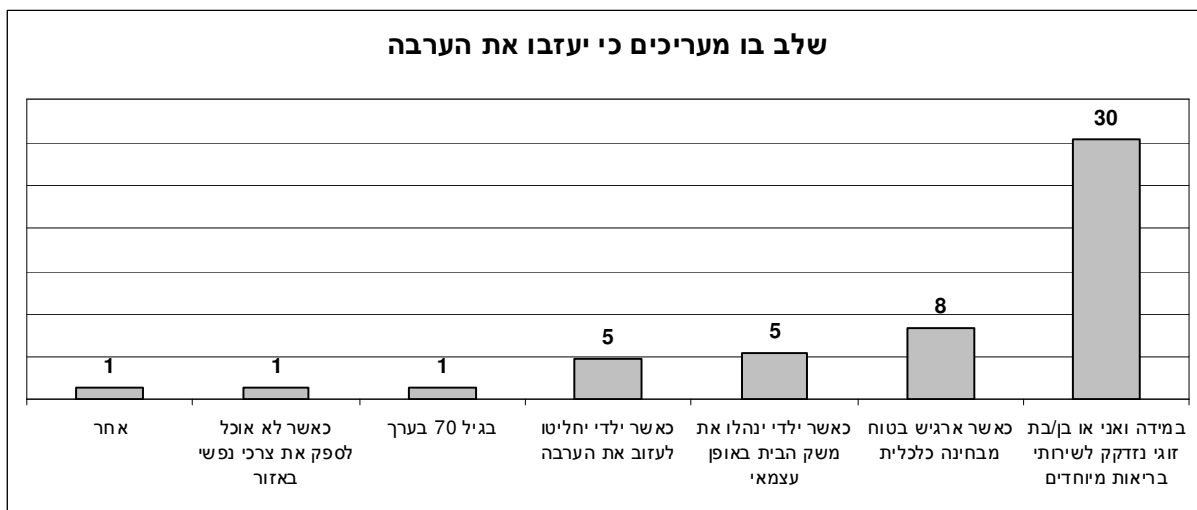

העדפה ברורה להמשך מגורים בבית מגורים נוכחי כפי שהוא או לאחר ביצוע התאמות

- עם זאת, נכונות (במצטבר) להתגורר במסגרת יעודית - כפר גמלאים/שכונה ייעודית
- גילאי +61 מעדיפים להישאר בבית המגורים הנוכחי יותר מאשר גילאי 50-60
- נשים מעדיפות ביצוע התאמות בבית המגורים הנוכחי יותר מגברים. כנ"ל גילאי 50-60 בהשוואה לגילאי +61

יש לשים לב כי לשאלות 6,7,8 מעט משיבים

6. אם את/ה מעריכ/ה שלא תתגורר בעתיד בערבה, באיזה שלב את/ה מעריכ/ה שתעזוב/י?

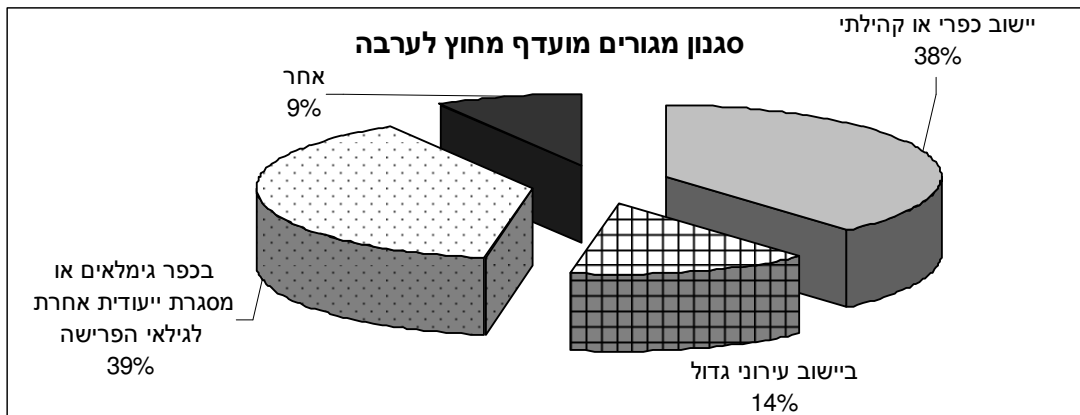

- 37 משיבים, 51 תשובות. מחצית הנשאלים לא ענו לשאלה זו.
- הזדקקות לשירותי בריאות מיוחדים כגורם מרכזי העשוי להביא להגירה החוצה מהערבה (כ 60% מהתשובות)
- בטחון כלכלי ו/או העברת ניהול המשק לדור הבנים כגורם נוסף שיכול להשפיע על החלטה לעזוב את הערבה.

7. אם את/ה מעריכ/ה שלא תתגורר בעתיד בערבה, מהו סגנון המגורים שתעדיף/י?

המועצה האזורית הערבה התיכונה – תוכנית אב לגילאי הפרישה

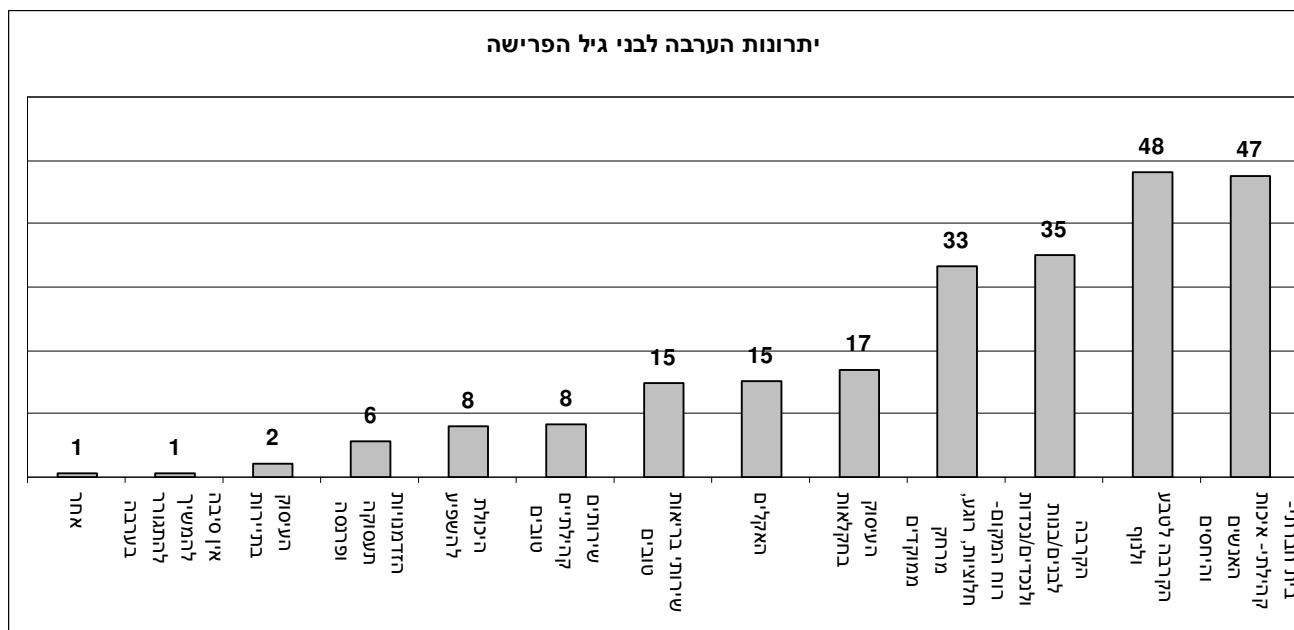

- סה"כ 39 משיבים/ות לשאלה זו
- העדפה למעבר למסגרת ייעודית לגילאי הפרישה. יש לשים לב לעובדה כי בין סגנונות המגורים המועדפים בערבה (שאלה 5) יש משקל למסגרת יעודית לגימלאים וכן כי (שאלה 13) הקמת מסגרת יעודית לגימלאים שתמשוך אוכלוסייה חדשה בגילאים אלו לערבה עשויה להשפיע לחיוב על ההחלטה להמשיך להתגורר בערבה.
- העדפה לשמירת אורח החיים ע"י מעבר ליישוב כפרי/קהילתי.
- חלופת מגורים עירוניים אטרקטיבית בעיקר לותיקי הערבה (מעל 35 שנות מגורים בערבה) ולבני 61+.

8. האם כבר נקטת בצעדים מעשיים כלשהם בנוגע לאפשרות מעבר ליישוב אחר?

- סה"כ 63 משיבים/ות לשאלה זו
- בודדים החלו לברר ואף רכשו כבר דירה

9. מבלי להתייחס לרצונך ולכוונותיך ביחס למקום המגורים בעתיד, מהם לדעתך היתרונות העיקריים לבני גיל הפרישה במגורים בערבה? (ניתן לסמן יותר מתשובה אחת)

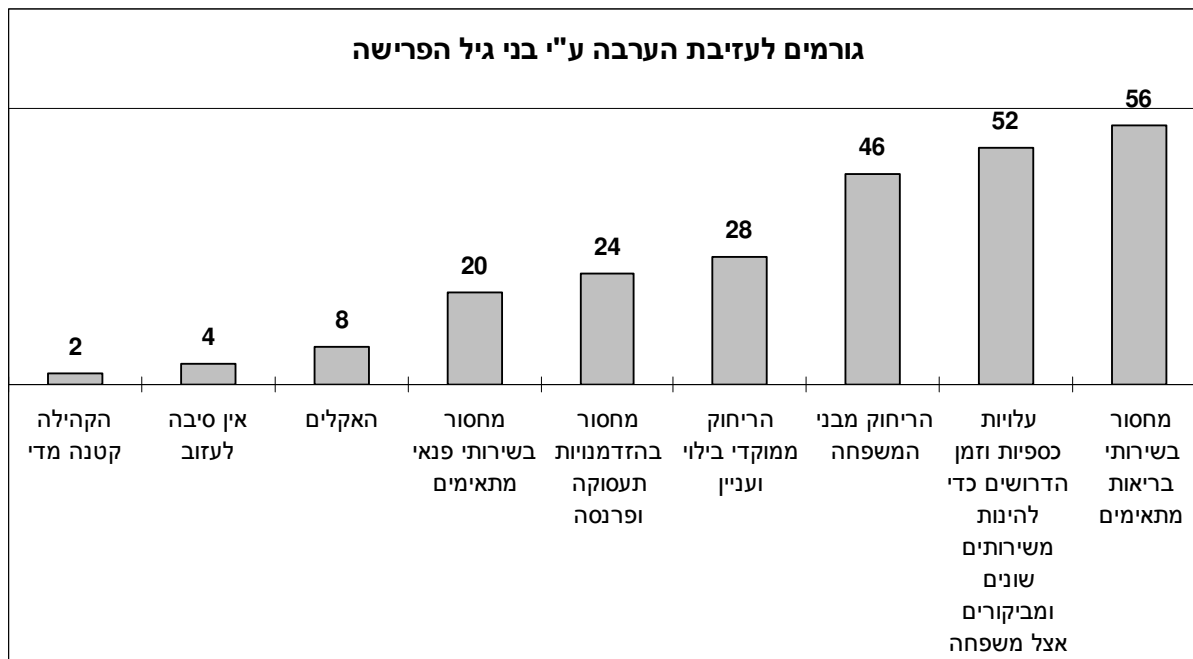

המועצה האזורית הערבה התיכונה – תוכנית אב לגילאי הפרישה

- 236 תשובות – בממוצע כשלושה איזכורים של מרכיבים יתרוניים בכל שאלון.
- דגש רב להיבטים החברתיים-קהילתיים/משפחתיים, למאפייני המיקום והריחוק ולרוח המקום הנגזרת מכל אלו. כ 70% מהתשובות התייחסו למאפיינים אלו.
- יתרונות נוספים נגזרים מהעיסוק בחקלאות, האקלים והיצע שירותי הבריאות.
- בני 50-60 נותנים משקל רב יותר ליתרון הערבה כבית חברתי-קהילתי לעומת המבוגרים יותר.
- בני 61+ נותנים משקל גבוה יותר לאיכות שירותי הבריאות הקיימים בהשוואה לצעירים יותר.
- היתרון של קירבה לבנות/בנים מודגש יותר על ידי גברים בהשוואה לנשים

10. מבלי להתייחס לרצונך ולכוונותיך ביחס למקום המגורים בעתיד, מהם לדעתך הגורמים העיקריים שעשויים לגרום לבני גיל הזהב לעזוב את הערבה? (ניתן לסמן יותר מתשובה אחת)

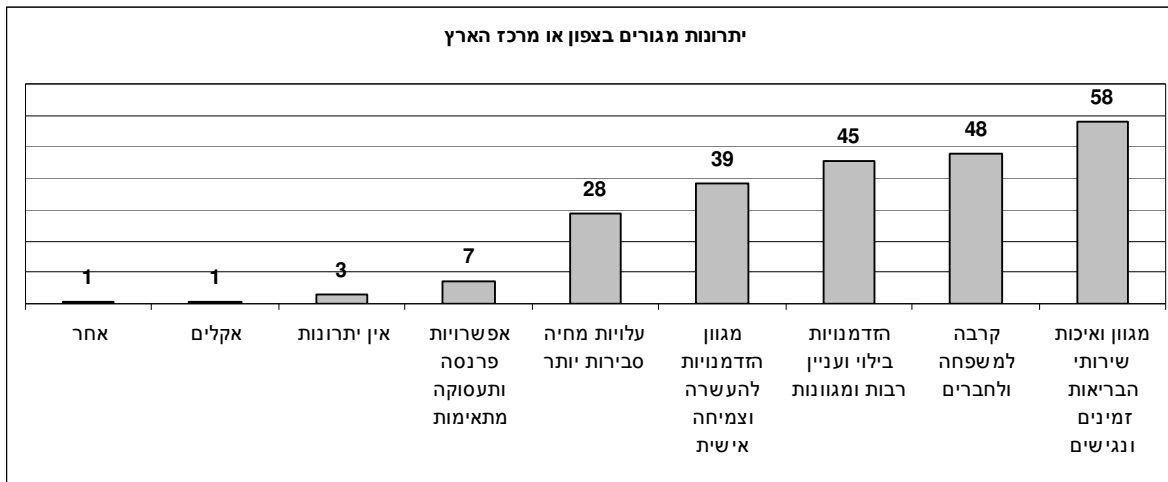

- 240 תשובות – בממוצע כשלושה איזכורים בכל שאלון של חסרונות שיכולים לגרום לבני גיל הפרישה לעזוב את הערבה.
- דגש רב להיבטים השלייליים של המיקום הפריפריאלי של הערבה – הריחוק משירותים ומשפחה. מעל 50% מהאיזכורים נגעו להיבטים אלו.
- סה"כ התייחסות רבה לנושא המחסור בשירותים שונים (בריאות ופנאי) – כ 30% מהאיזכורים. דגש על מחסור בשירותי בריאות.
- נשים הזכירו יותר מגברים את החיסרון הנובע ממיעוט הזדמנויות תעסוקה ופרנסה.
- ותיקי הערבה (מעל 35 שנה במקום) הזכירו יותר הדגישו יותר את הקושי הנובע מעלויות כספיות וזמן הדרושים כדי להינות משירותים שונים ומביקורים אצל משפחה, בהשוואה לפחות ותיקים בני 50-60 הדגישו יותר מבני 61+ את הקשיים הנובעים ממעלויות כספיות וזמן הדרושים כדי להינות משירותים שונים ומביקורים אצל משפחה ומהריחוק מבני המשפחה.

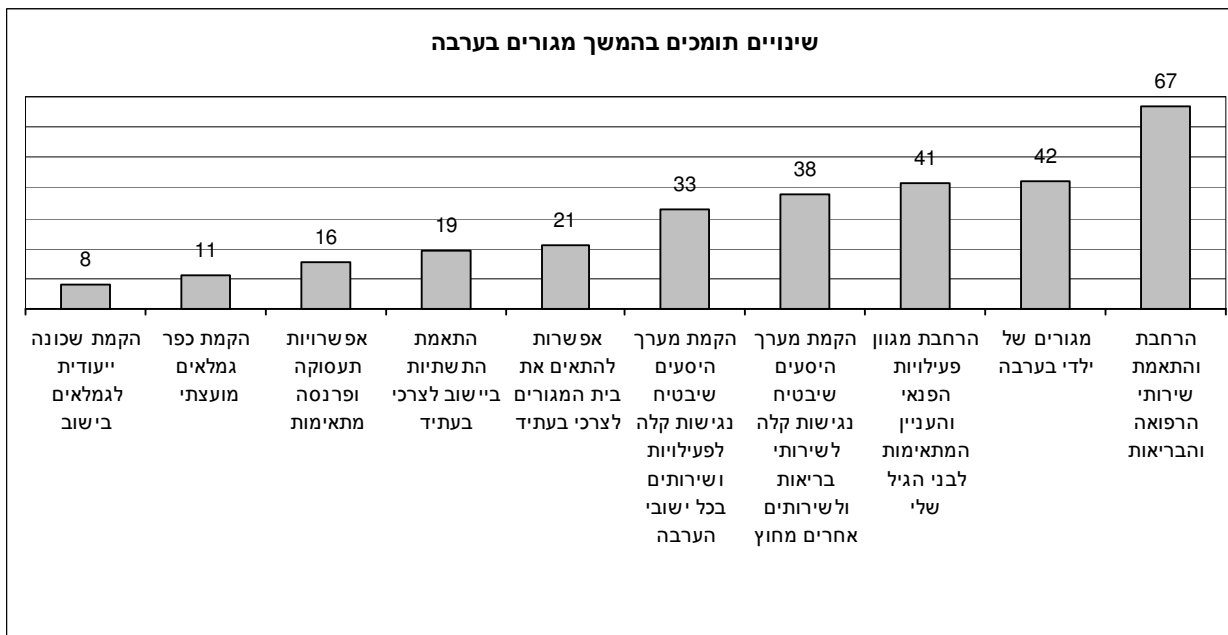
המועצה האזורית הערבה התיכונה – תוכנית אב לגילאי הפרישה

11. מהם לדעתך היתרונות של מגורים במרכז הארץ או בצפונה? (ניתן לסמן יותר מתשובה אחת)

- 230 תשובות – בממוצע כשלושה איזורים בכל שאלון של יתרונות המגורים בצפון או מרכז הארץ
- דגש רב לזמינות השירותים במרכז הארץ (בעיקר שירותי בריאות אך גם פנאי) כיתרון חשוב של המגורים במרכז או בצפון. כ 60% מהאיזורים נגעו לזמינות השירותים.
- קרבה למשפחה וחברים כיתרון נוסף למגורים במרכז הארץ.
- נשים הזכירו יותר מגברים את היתרון של אזור המרכז המציע מגוון הזדמנויות להעשרה וצמיחה אישית ועלויות מחיה נמוכות יותר בהשוואה לערבה.
- ותיקים פחות (עד 35 שנים בערבה) הדגישו יותר את יתרונות מרכז הארץ בתחומי שירותי הבריאות, בילוי וצמיחה אישית. הותיקים יותר הדגישו את עלויות המחיה הסבירות יותר במרכז.
- בני 50-60 הדגישו יותר מבני 61+ את יתרונות המרכז בתחומי שירותי הבריאות, קרבה למשפחה ולחברים, בילוי וצמיחה אישית.

12. אילו מהגורמים הבאים יגרמו לך להמשיך להתגורר בערבה? (ניתן לסמן יותר מתשובה אחת)

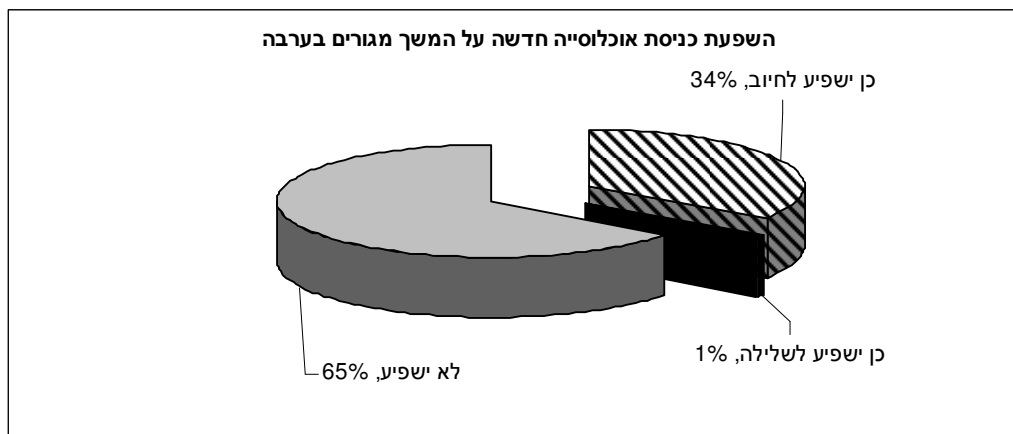

המועצה האזורית הערבה התיכונה – תוכנית אב לגילאי הפרישה

- 297 תשובות – בממוצע כארבעה איזכורים בכל שאלון של שינויים תומכים בהמשך מגורים בערבה
- דגש רב לזמינות ומצאי השירותים (בעיקר בריאות אך גם פנאי) כגורם תומך בהמשך מגורים בערבה (כשליש מהאיזכורים).
- חשיבות למערך היסעים המאפשר נגישות לשירותי שונים בתוך המועצה ומחוץ לה – כמעט רבע מהאיזכורים.
- מגורי דור הבנים בערבה כגורם משפיע על הישארות דור ההורים באזור לאורך זמן.
- התאמת תשתיות (בבית ובשוב) כגורם משני התומך בהמשך המגורים בערבה.
- נשים הזכירו יותר מגברים את הצורך בהרחבת אפשרויות תעסוקה במועצה.
- ותיקים יותר (מעל 35 שנים בערבה) הדגישו יותר את הישארות דור הבנים כגורם משפיע על הישארותם הם בערבה.
- בני 50-60 הדגישו יותר מבני 61+ את הרחבת מגוון פעילויות הפנאי המקומית והבטחת הנגישות אליהן על ידי מערך היסעים כגורם תומך בהישארות בערבה.

13. בהנחה כי כניסת אוכלוסייה חדשה בגיל הפרישה תאפשר את הגדלת מגוון השירותים לתושבים הנוכחיים בערבה: האם גידול מספר התושבים בגיל הפרישה ישפיע על החלטתך להישאר לגור בערבה?

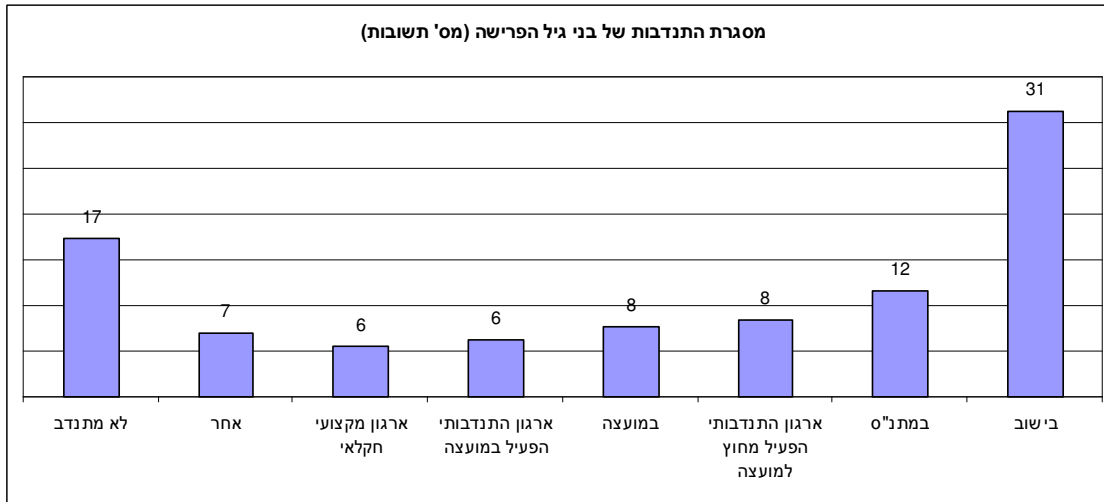
- עבור כשליש מהמשיבים כניסת אוכלוסייה חדשה בגילאי הפרישה, עשויה להשפיע לחיוב על החלטה להמשך מגורים בערבה.
- עבור כשני שלישים מהמשיבים כניסת אוכלוסייה חדשה לא תשפיע על החלטתם להמשיך להתגורר בערבה. סביר להניח שעמדה זו מושפעת במידה רבה מהרצון הגורף של בני גיל הפרישה להמשיך להתגורר בערבה.
- גברים הזכירו יותר מנשים כי כניסת אוכלוסייה חדשה תשפיע ליוב על החלטתם להמשיך להתגורר במועצה. נשים הזכירו יותר מגברים שכניסת אוכלוסייה חדשה לא תשפיע על החלטתן להמשיך לגור בערבה.

14. האם את/ה עוסק/ת בפעילות התנדבותית באחד מהמסגרות הבאות? (ניתן לסמן יותר מתשובה אחת)

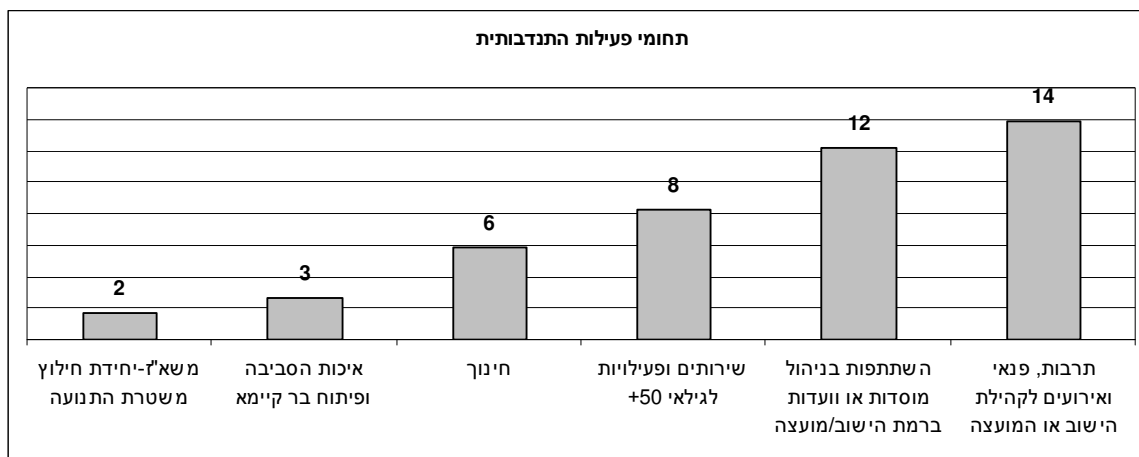

המועצה האזורית הערבה התיכונה – תוכנית אב לגילאי הפרישה

- 65 משיבים, 95 תשובות. כמחצית מהעוסקים בפעילות התנדבותית, עושים זאת ביותר ממסגרת אחת.
- מרבית המשיבים עוסקים בפעילות תהנדבותית – רובם המכריע בתחומי היישוב וחלקם במסגרות שונות במועצה
- כרבע מהמשיבים לא עוסקים כלל בפעילות התנדבותית.
- גברים מתנדבים יותר מנשים ביישוב בעוד נשים מתנדבות יותר מגברים בארגונים התנדבותיים
- אלו המתגוררים במועצה פחות מ-35 נוטים להתנדב יותר מאלו המתגוררים 35 שנה יותר

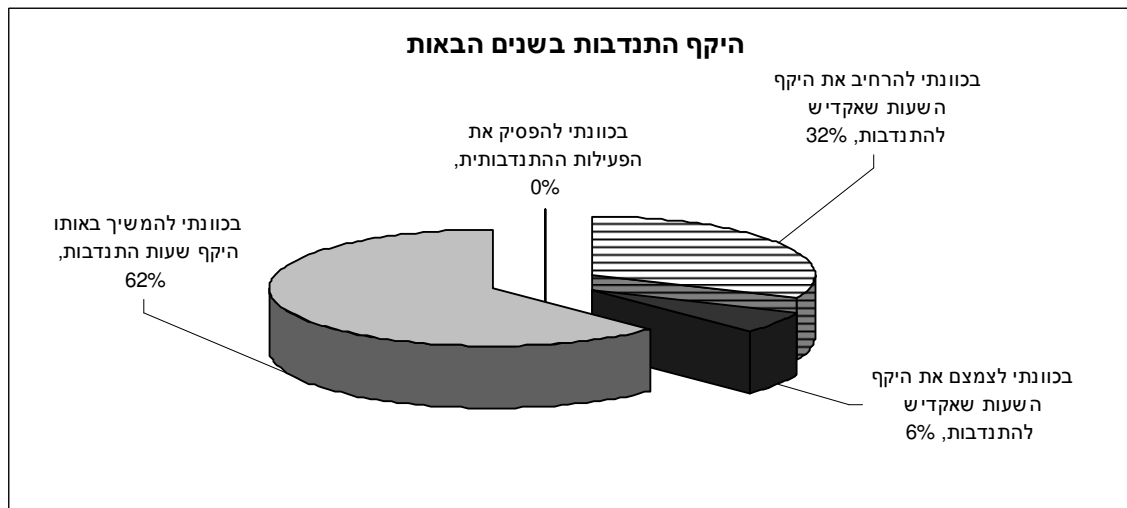
15. מהם התחומים העיקריים בהם מתרכזות הפעילות ההתנדבותית שלך (ניתן לסמן יותר מתשובה אחת)

- 36 מהנשאלים ענו על שאלה זו
- מבין המתנדבים, התחומים הבולטים הם תרבות, פנאי ואירועים; השתתפות בניהול מוסדות וועדות ברמת היישוב והמועצה; התנדבות בשירותים ופעילויות לגילאי +50.
- נשים מתנדבות יותר מגברים בתחום התרבות והפנאי וגברים בניהול מוסדות וועדות

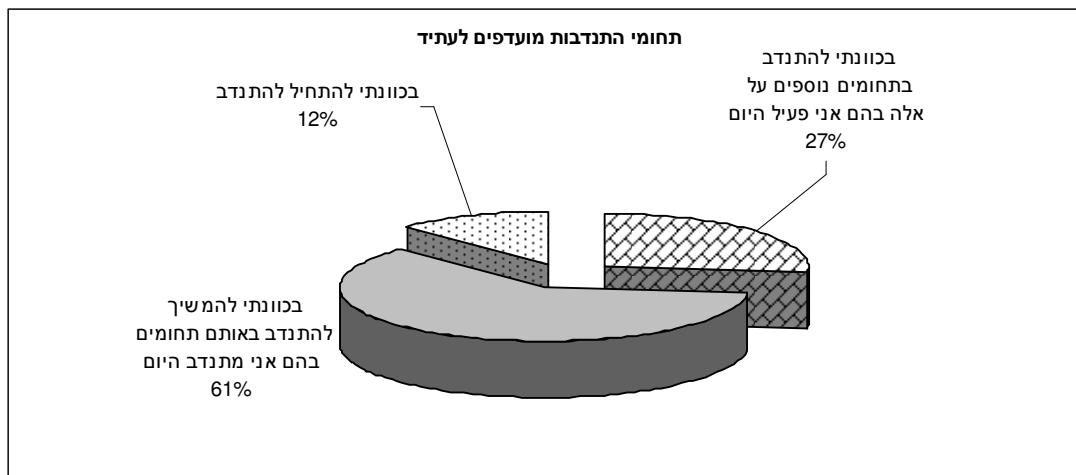
16. כיצד את/ה רואה את היקף ההתנדבות שלך בשנים הקרובות?

- 50 מהנשאלים ענו על שאלה זו
- הרב מתכוונים להמשיך להתנדב באותו היקף. קרוב לשליש מתכוונים להרחיב את היקף ההתנדבות בשנים הקרובות. אין כאלו המתכוונים להפסיק את הפעילות ההתנדבותית.

17. כיצד את/ה רואה את תחומי ההתנדבות שלך בשנים הקרובות?

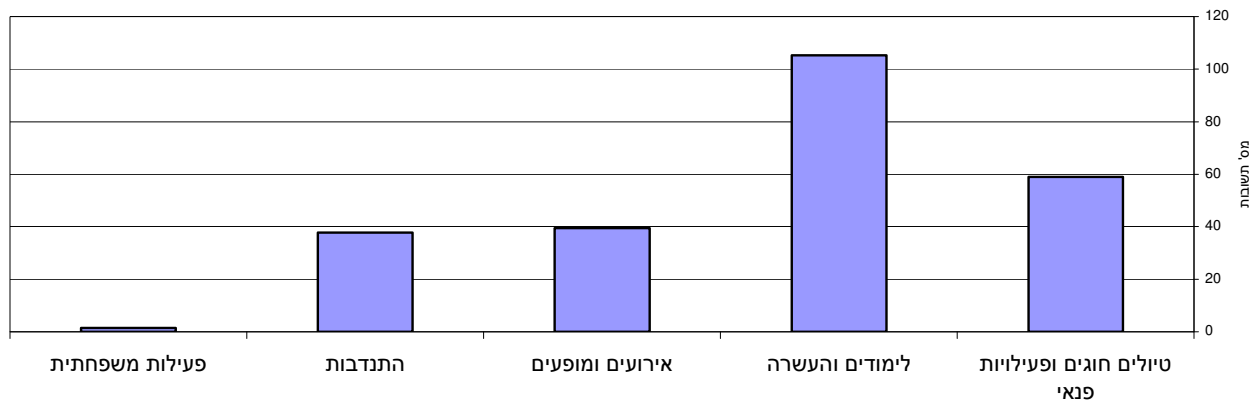
- הרב מתכוונים להמשיך להתנדב באותם תחומים בהם הם פעילים היום. כרבע מתכוונים להרחיב את תחומי ההתנדבות שלהם
- יותר גברים מנשים מביעים כוונה להרחיב בעתיד את תחומי ההתנדבות שלהם. יותר נשים מגברים מתכוונות להמשיך להתנדב באותם תחומים בהן הן פעילות היום או להתחיל להתנדב.
- הפחות ותיקים (עד 35 שנים בערבה) והיותר צעירים (גילאי 50-60) מתכוונים להרחיב את תחומי הפעילות ההתנדבותית שלהם בהמשך. היותר ותיקים והיותר מבוגרים מתכוונים להמשיך בתחומי ההתנדבות הנוכחיים שלהם.

18. מהן סוגי הפעילויות העיקריות בהם היית רוצה לבלות את זמן הפנאי שלך בגיל הפרישה?
(ניתן לסמן יותר מתשובה אחת):

סוגי פעילות עיקריים מועדפים בגיל הפרישה

- הפעילויות העיקריות – לימודים והעשרה (אישית ובקבוצה); טיולים, חוגים ופעילויות מאורגנות; ביקור באירועים ומפעים והתנדבות במסגרות שונות.

19. האם את/ה משתמש/ת באינטרנט?

- 87% מהמשיבים משתמשים באינטרנט. גברים משתמשים מעט יותר מנשים.

20. לאיזה צרכים את/ה משתמשים באינטרנט? (ניתן לסמן יותר מתשובה אחת)

- השימושים העיקריים – שימוש בדואר אלקטרוני, מעקב אחר חדשות וחיפוש מידע להרחבת ידע. גברים משתמשים באינטרנט למעקב אחר חדשות ולביצוע תשלומים יותר מנשים, נשים משתמשות באינטרנט יותר מגברים להרחבת ידע כללי

21. האם את/ה חושב/ת שיש מקום לפעילות של הסברה ומידע לקראת גיל הפרישה?

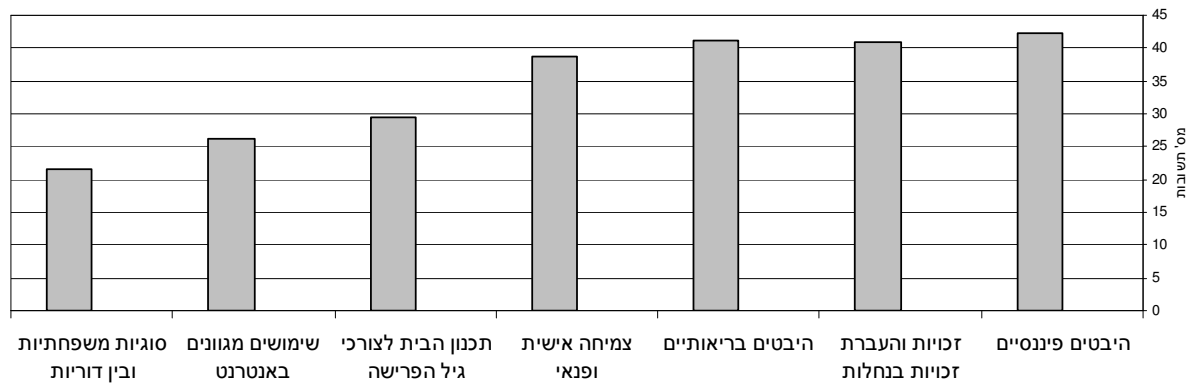
רוב מכריע, ללא הבדלי מגזר, מגדר וגיל, תומכים בפעילויות הסברה ומידע לקראת גיל הפרישה

22. באילו תחומים לדעתך יש מקום לפעילות כוז? (ניתן לסמן יותר מתשובה אחת)

- פעילות זו נדרשת במגוון רחב של תחומים – פיננסיים, העברת זכויות בנחלה, היבטי בריאות ופנאי, תכנון הבית לקראת גיל הפרישה ושימוש באינטרנט
- להיבטים פיננסיים והעברת זכויות בנחלה ניתן משקל רב יותר בקרב בעלי ותק מגורים של עד 35 שנה בהשוואה לאלה המתגוררים בערבה 35 שנה יותר.
- להעברת זכויות בנחלה והיבטים בריאותיים ניתן משקל רב יותר ע"י גברים בהשוואה לנשים

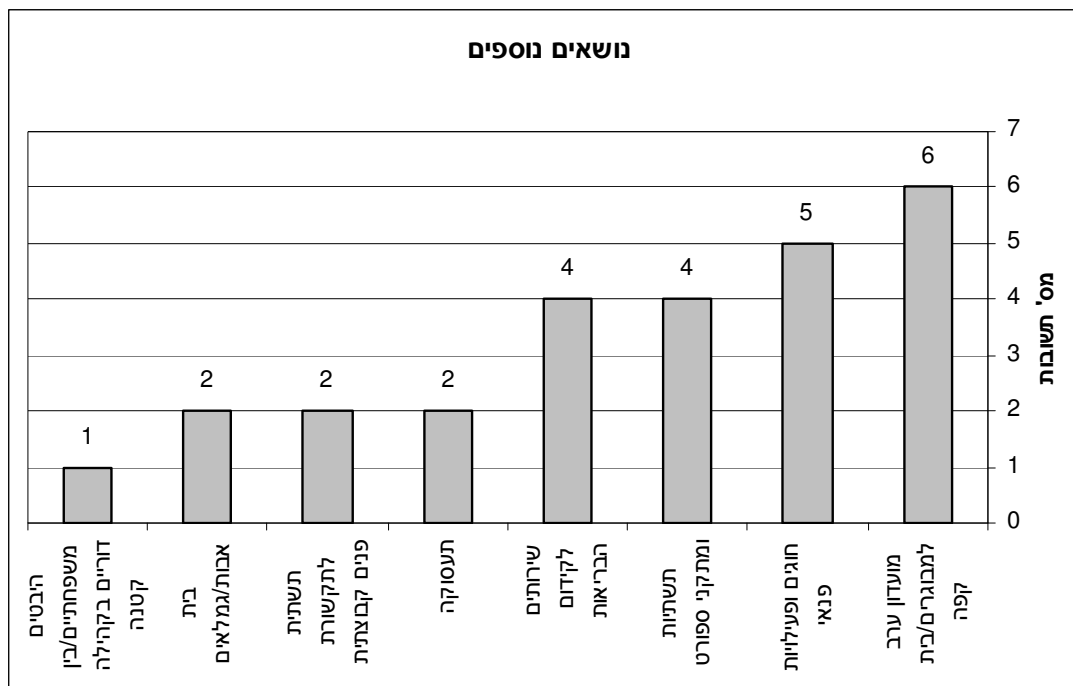

תחומים מועדפים לפעולות הסברה ומידע

23. האם יש נושאים נוספים שקשורים לחיי בני גיל הפרישה בערבה בשנים הבאות שהיית רוצה לציין?

- 13 מהמשיבים ענו על שאלה זו, כ"א ציין במוצק שני נושאים נוספים הנוגעים לחיי גיל הפרישה בערבה.
- בעיקר מועדון/בית קפה למבוגרים בשעות הערב, חוגים ופעילויות פנאי, תשתית לספורט ומתקני ספורט וכן היבטי בריאות לגיל הפרישה.

הסוגיות העיקריות לטיפול במסגרת התוכנית

על בסיס ניתוח ממצאי הסקר הוגדרו שלוש סוגיות המפתח בהם תתמקד התוכנית. הדיון על סוגיות אלו ותחילת הפיתוח שלהן, נעשה במסגרת המפגש הציבורי שהתקיים בערבה ב 19.4.2009. סוגיות אלו

1. פתרונות מגורים

סביבת המגורים כולל אפיון ובחינת חלופות מגורים ועקרונות מנחים לקידום תוך התייחסות לפרוגרמה כמותית, שלביות ואמצעי יישום; אפיון דגמי פיתוח של סביבת המגורים ביישובים. עקרונות מנחים לקראת בחינת ייתכנות כלכלית

2 מערך השירותים

הגדרת סל שירותים לבני גיל הפרישה תוך הבחנה בין שירותי בריאות לשאר השירותים ובין שירותים שיסופקו ברמת הישוב לשירותים שיצרכו ברמת המועצה ושירותים שיצרכו מחוץ למועצה; מערכי היסעים להבטחת נגישות לשירותים; שירותים מקוונים; שירותים שיסופקו על ידי גורמים שונים (ציבוריים, מגזר שלישי, פרטיים).

3. חיי קהילה ומעורבות בקהילה

יחסים בין דוריים, התווית מערך אפשרויות לפעילות בני גיל הפרישה בקהילה (ברמת ישוב/מועצה, פעילות רב דורית/פעילות לבני גיל הפרישה), מסגרות להתנדבות, מעורבות באספקת שירותים, פעילויות הדרכה והיערכות לקראת גיל פרישה.

נספח מס' 4 – החלטת מליאת המועצה על אישור התוכנית

מועצה אזורית הערבה התיכונה
Central Arava Regional Council

www.arava.co.il tel 08-6592206 fax 08-6581487
ספיר, ד.ג. ערבה 86825 MP Arava

פרוטוקול מליאה מס' 27 מיום 26.11.09

משתתפים: עזרא רבינס, יפתח בן דוד, ערן אמיתי, אשר לביא, דב מאיר, יובל פלאוט, אוהד כץ.

חסר: דוד מזרחי.

נוכחים: אורי יעקובי, חיים חבלין, רועי פטריק, נעמי בקר, אייל בלום, גלעד ליבני, אייל שיראי, שי זינדרמן, אילון גדיאל.

ר ש ש: שי זינדרמן.

על סדר היום:

1. אישור פרוטוקול מליאה מס' 26 מיום 03.11.09.
2. אישור תב"רים.
3. אישור דו"ח ועדת ביקורת לשנת 2008.
4. הצגת תכנית אב לגיל השלישי- דיון בהשתתפות עמליה רימלט, יוסי עופר, עדי לזר, עזרא שירין, פגי אושרוביץ.
5. אישור הדו"חות הכספיים לשנת 2008.
6. אישור צו הארנונה לשנת 2010.
7. אישור צו ההנחות מארנונה לשנת 2010.

דיון והחלטות:

1. הוחלט לאשר את פרוטוקול מליאה מס' 26 מיום 03.11.09.

2. הוחלט לאשר את התב"רים הבאים:

- א. תב"ר חדש 649 פיתוח באזור תעשייה "שלהב", מענק בסך 200,000 ₪ משרד המסחר והתעשייה.
 - ב. תב"ר חדש 648 בנית גן ילדים בצוקים, מענק בסך מיליון ₪ ממשרד החינוך.
 3. יפתח בן- דוד הציג את עיקרי דו"ח הביקורת לשנת 2008 כפי שנבדקו ע"י המבקר של המועצה ונדונו בוועדת ביקורת.
- בתום הדיון הוחלט:** לאשר את דו"ח הביקורת והדוחות הכספיים לשנת 2008 כפי שהוצגו בפני חברי המליאה ומצ"ב. אשר לביא, ריקורת, ריקוש מהמליאה לשחרר אותו מסדרת בוועדה זו.

4. עמליה רימלט ויוסי עופר הציגו בפני חברי המליאה את עיקרי תכנית האב לגילאי הפרישה.
- בתום הדיון הוחלט:** באופן עקרוני לאמץ את התכנית. ויחד עם זה הוחלט בכפוף לדרישות ומגבלות החוק לפעול ולהעסיק רכז גיל שלישי ולקיים דיון בהנהלת המועצה לאן לשייך את המחלקה החדשה.

5. רועי פטריק, גזבר המועצה, הציג את עיקרי הדו"חות הכספיים לשנת 2008, כפי שנבדקו ואושרו ע"י אגף הביקורת של